

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nagihan ERDEM ERDOĞAN

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ NEKTY6045 NO'DA
KAYITLI TARİH-İ FETH-İ YEMEN ADLI ESERİN MİNYATÜRLERİNİN
İNCELENMESİ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Nagihan ERDEM ERDOĞAN

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ NEKTY6045 NO'DA
KAYITLI TARİH-İ FETH-İ YEMEN ADLI ESERİN MİNYATÜRLERİNİN
İNCELENMESİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Lokman TAY

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nagihan ERDEM ERDOĞAN'ın bu çalışması jürimiz tarafından Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi. Lokman TAY (İmza)

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Nacide ÖTER (İmza)

Tez Başlığı:

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY6045 No'da Kayıtlı Tarih-i Feth-i Yemen Adlı Eserin Minyatürlerinin incelenmesi.

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :25/06/2019

Mezuniyet Tarihi :26/..09/2019

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY6045 No’da Kayıtlı Tarih-i Feth-i Yemen Adlı Eserin Minyatürlerinin incelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Nagihan ERDEM ERDOĞAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Nagihan ERDEM ERDOĞAN
Öğrenci Numarası	20155247003
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sanat Tarihi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Lokman TAY
Tez Başlığı	“İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY6045 No’da Kayıtlı Tarih-i Feth-i Yemen Adlı Eserin Minyatürlerinin incelenmesi”
Turnitin Ödev Numarası	1158150459

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 205 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 06/08/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları’nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 6

alıntılar dahil % 6’dır.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları’nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımdan yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

.../...../.....

(İmzası)

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Lokman TAY

İÇİNDEKİLER

RESİMLER LİSTESİ.....	ii
ÖZET.....	v
SUMMARY.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

MİNYATÜR SANATININ GELİŞİMİ

1.1.Osmanlı Öncesi Türk Minyatür Sanatı.....	4
1.2.Osmanlı Dönemi Türk Minyatür Sanatı.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

SİNAN PAŞA VE MUSTAFA RUMUZI'NIN HAYATI

2.1.Sinan Paşa ve Yemen Serdarlığı.....	8
2.2.Mustafa Rumuzi ve Tarih-i Feth-i Yemen.....	8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİH-İ FETH-İ YEMEN MİNYATÜRLERİ

3.1.Tarih-i Feth-i Yemen, NEKTYO6045.....	11
3.2.Katolog.....	14

DEĞERLENDİRME.....	186
SONUÇ.....	194
KAYNAKÇA.....	195
ÖZGEÇMİŞ.....	198

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1. Cildin Ön Yüzü.....	12
Resim 3.2. Cildin İçi.	12
Resim 3.3. Sultan 3.Mehmed'e Takdim Sayfası.....	13
Resim 3.4. Tayin.....	15
Resim 3.5. Sinan Paşa'ya Haberin Gitmesi.....	16
Resim 3.6. Sinan Paşa'nın Mısır'a Gidişi.....	18
Resim 3.7. Cazan Beldesinin Alınışı.....	20
Resim 3.8. Taiz Şehri'nin Alınması.....	22
Resim 3.9. Osman Paşa'ya Yardım Gönderilmesi.....	24
Resim 3.10. Kahiriye Kalesi'nin Fethi.....	26
Resim 3.11. Hızır Paşa'nın Kadırgası.....	28
Resim 3.12. Hızır Bey'in Hançerlenmesi.....	30
Resim 3.13. Ferhat Bey'in Şehit Olması.....	32
Resim 3.14. Savaşta Görev Alanların Ağırlanması.....	34
Resim 3.15. Taker Kalesi'nin Fethedilmesi.....	36
Resim 3.16. Haded Kalesi'nin Harap Edilmesi.....	38
Resim 3.17. İb Şehrinin Fethedilmesi.....	40
Resim 3.18. Zeydi Ta'ifesinin Basılması.....	42
Resim 3.19. Cebel-i Bu'dan Muharebesi Sonrası.....	44
Resim 3.20. Hovlan Kale'sinin Alınması.....	46
Resim 3.21. Şebam Şehri'nin Kuşatılması.....	48
Resim 3.22. Libaha nam Kalesi'sinin Alınması ve Zindandaki Hapislerin Kurtarılması... 50	
Resim 3.23. Şehri Şebam'ın Tahribi ve Yakılması.....	52
Resim 3.24. Saçlı ile Mahmud Beyin Savaşı.....	54
Resim 3.25. Meydan Savaşı ve Şehir Kuşatması.....	56
Resim 3.26. Cebbü'l- Arus Kalesi'nin Tahribi.....	58
Resim 3.27. Muttahar Leng'in Ordusunun Kaçması.....	60
Resim 3.28. Beytü'l İzz Kalesi'ne Yürüyüş.....	62
Resim 3.29. Deram Kalesi'nin Fethedilmesi ve Arabların İtaati.....	64
Resim 3.30. Düşman Karavul'un Basılması.....	65
Resim 3.31. Yena ve Hime Kabilelerinin Şeyhlerinin Hilat Giyimesi.....	67
Resim 3.32. Cebeli Tis Şeyhü'l Arabının İtaat Etmesi.....	69

Resim 3.33. Düşmana Saldırı.....	71
Resim 3.34. Seyyan Dağında Savaş.....	73
Resim 3.35. Kevkeban Kalesi'ne Hücum.....	76
Resim 3.36. Hacerü'z Zekateyn Kalesi ve Beytü'l İzz Kale'sinin Fethi.....	79
Resim 3.37. Serdarın Hasan Paşa'ya Yardımı.....	81
Resim 3.38. Şemat Kalesi'nin Harap Edilmesi.....	83
Resim 3.39. Mutahhar'ın Hapis Tuttuğu Beylerin Kaçırılması.....	85
Resim 3.40. Beraş nam Kalesi'nin Fethedilip Harap Edilmesi.....	87
Resim 3.41. Şebam-ı Haraz Kalesi'nin Fethi.....	89
Resim 3.42. Hudad-ı Beni Kavi Kalesi'nin Fethi.....	91
Resim 3.43. Redman Kalesi'nin Alınması.....	93
Resim 3.44. Nihad nam Kalesi'nin Alınıp Harap Edilmesi.....	95
Resim 3.45. Ka'be Hisarı'nın alınması.....	97
Resim 3.46. Feyzan-ı Yerin nam Kalesi'nin Alınıp Harap Edilmesi.....	99
Resim 3.47. Ca'r-ı Evşab Kalesi'nin Alınıp Harap Edilmesi.....	100
Resim 3.48. A'da ile Karavul Savaşı.....	102
Resim 3.49. Mutahhar'un veziri Ebi Davud'ı Katli.....	104
Resim 3.50. Düşman Ordularının Basılması.....	106
Resim 3.51. Nasır Bin Hüseyin'in itaati.....	109
Resim 3.52. Mutahharın Serdar İle Tekrar Savaşması.....	112
Resim 3.53. Mutahhar Leng'in basılması.....	114
Resim 3.54. Tutukluların Zindandan Kaçması.....	116
Resim 3.55. Neşir Oğlunun Katledilmesi.....	118
Resim 3.56. Gülabı Beyin Şehit Olması.....	120
Resim 3.57. Şam'lu Bali İle Birkaç Emirinin Şehit Olması.....	122
Resim 3.58. Karagöz Bey'in Şehitlerin İntikamını Alması.....	124
Resim 3.59. Kevkeban Kalesi'nin Sarnıcını Bozdurulması.....	126
Resim 3.60. Kevkaban Hakiminin Sulh İçin Veziri Muhammed Ayan'ı Göndermesi.....	128
Resim 3.61. Kale-İ Kevkeban'a Tekrar Elçi Gönderilmesi.....	130
Resim 3.62. Mutahhar Elçi Göndermesi.....	132
Resim 3.63. Mustafa Bey İle Ferhad Bey Mutahhar'la Buluşması.....	134
Resim 3.64. Beylerbeyi Behram Paşa'nın Ta'iz'e Gelip Cenk Etmesi.....	136
Resim 3.65. Behram Paşa yardımına Hasan Paşa'nın Gelmesi.....	138
Resim 3.66. Habb Kalesi'nin Barut Mahzeninin Yanması.....	140

Resim 3.67. Behram Paşa'nın Habb Kalesi'ne Gitmesi.....	142
Resim 3.68. Serdarın Behram Paşa'ya Hazine Teslim Etmesi.....	144
Resim 3.69. Serdarın Kadırga İle Cidde-İ Ma'mureye Yanaşması.....	146
Resim 3.70. Serdarın Medine-i Münevver Ziyareti.....	148
Resim 3.71. Haremi Muhterem Kubbelerinin Ve Mısır'da İskenderiye Halicinin Tamirinin Talep Edilmesi.....	150
Resim 3.72. Ali Bey'in Halic'i İskenderiye'yi tamir etmesi.....	152
Resim 3.73. Mutahhar'ın Ölüm Haberi.....	154
Resim 3.74. Sinan Paşa'nın Topkapı Saray'ına Gelmesi.....	156
Resim 3.75. Sinan Paşa'nın Serdar Olmasının Senesi.....	158
Resim 3.76. Sinan Paşa İskele'de.....	160
Resim 3.77. Sinan Paşa Halkulvade Giderken Ve İslam Mukabelesini Okutması.....	162
Resim 3.78. Halkulvad Üzre Giderken.....	164
Resim 3.79. Sinan Paşa'nın Donanması İle Halkulvad'a Gelişi.....	166
Resim 3.80. Serdar'ın Halkulvad Beyine Nasihatname Göndermesi.....	168
Resim 3.81. Serdarın Hıdır Paşa İle Görüşmesi Ve Mustafa Beyi Tunus'a Göndermesi..	170
Resim 3.82. Sinan Paşa'nın Halkulvad Kalesi'ni Yakması.....	172
Resim 3.83. Halkulvad Kalesi'nin Fethi.....	174
Resim 3.84. Taşra Su Kulesini Fethetmesinin.....	176
Resim 3.85. Halkulvad Beyi'nin Tutulması.....	178
Resim 3.86. Serdar'ın Tunus'a Gitmesi.....	180
Resim 3.87. Peştivne'nin Harab Edilmesi.....	182
Resim 3.88. Serdar'ın Halkulvad'e Yaktığı Semt.....	183
Resim 3.89. Serdar'ın Halkulvadı Alması Ve Divan-I Hümayun Ziyareti.....	185

ÖZET

Tarih-i Feth-i Yemen adlı eser, Sinan Paşa'nın Yemen Serdarlığı sırasında müellif Mustafa Rumuzi'ye yazmasını istediği, Nisan 1569'dan Mart 1571 tarihine kadar orada geçirdiği zamanda yaptığı fetihlerin ve benzeri olayların yazıldığı el yazmasıdır. Eserin müellifi Mustafa Rumuzi eseri Yemen Deftarlığı döneminde yazmıştır. Eser bugün İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Minyatürlerinin 19 tanesi çift sayfaya yapılmış olmak üzere 86 minyatürü vardır. Minyatürlerin sanat tarihi inceleme yöntemi ile bir bütün olarak değerlendirilmesi ve üslup özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi'nde incelenen nüshanın, dijital ortama aktarılmış verileri alınarak çalışmaya başlanmıştır. Üç ana bölümden oluşan tezimizin birinci bölümünde; minyatür sanatının doğuşu ve Türk minyatür sanatının başlangıçlarına yer verilmiştir. Yine bölüm içerisinde Osmanlı dönemi minyatür sanatının özelliklerine değinilmiştir.

İkinci bölümde; nüshanın hamisi ve müellifi hakkında bilgiler verilmiş, müellifin eseri yazma sürecinden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde; cilt, kapak, ölçüleri hakkında bilgi verilerek nüshanın tanımlaması yapılmış ve nüsha içerisindeki minyatürlerin serlevha kısımlarının okunması ile betimlenmesine de katalog kısmında yer verilmiştir.

Değerlendirme ve sonuç başlığı altında benzer diğer yazmalarla karşılaştırılması, üslup ve kalite bakımından irdelenmesi yapılmış ve varılan sonuç yazılmıştır.

Çalışmanın son bölümüne ise; çalışmada kullanılan kaynakların açık künyesi ve özgeçmiş eklenmiştir.

Anahtar kelimeler; Türk, Minyatür, Osmanlı, Resim

SUMMARY

THE INVESTIGATION OF MINIATURES OF ARTICLES OF NADTY6045 REGISTERED HISTORY-İ FETH-İ YEMEN IN ISTANBUL UNIVERSITY RARE

The work called Tarih-i Feth-i Yemen is the manuscript in which Sinan Pasha wanted to write to the writer Mustafa Rumuzi during the Yemen Staffdroom, the conquests of his time between April 1569 and March 1571, and similar events were written. The work is currently in the Rare Books Library of Istanbul University. Miniatures are 86 miniatures, 19 of which are double-page. It is aimed to evaluate miniatures as a whole by means of the study of art history, to evaluate the miniatures in the period and to determine their characteristics.

The data examined in the Rare Books Library of Istanbul was started by taking the data transferred to digital media. In the first part of our thesis consisting of three main parts; the birth of miniature art and the beginnings of Turkish miniature art In the chapter, important works of miniature art in the Ottoman period were mentioned.

In the second part; information about the author and author of the copy is given, the author has written about the process of writing the work.

In the third chapter; skin, cover, size of the information was given by giving information about the copies and copies of the miniatures in the copies of the booklet and the description of the book is given.

The results of this study are compared with other similar manuscripts under the heading. Evaluation and Conclusion m. The last part of the study is; open label and resume of the sources used in the study have been added.

Keywords; Turkish, Miniature, Ottoman

ÖNSÖZ

Yazma eserler, tarihin bugünün insanına armağan ettiği hem bilimsel hem de sanatsal özellikleri olan önemli kaynaklardır. Genel olarak, düşmana karşı yapılan savaşların, akınların, baskınların tasvir edildiği eserlere gazavatname denilmektedir. Bu tür eserler yaşanan olayları ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Çalışmamıza konu olan Tarih-i Feth-i Yemen adlı eserde gerek içerdiği bilgi gerekse minyatürleri bakımından oldukça dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra diğer gazâvatnâmeler gibi yazıldığı yılı takip eden birkaç yıl içerisinde resimlenmemiş olması, yazıldıktan yaklaşık 24 yıl sonra resimlendiğinde yazarı Rumuzî'nin hayatta olmaması gibi nedenler bu yazmanın minyatürlerini daha ilgi çekici hale getirmiştir. Bu durum çalışmanın konusunu seçmede en büyük etken olmuştur.

Çalışmamızın konusunu ilk paylaştığım andan bu yana beni cesaretlendiren, bilgi birikimi ve sabrıyla beni yönlendiren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Lokman TAY'a, Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ'a ve Prof. Dr. Yıldray ÖZBEK'e, Osmanlıca metin çevirilerimde hatalarımı düzelterek değerli desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Güven DİNÇ'e ve lisan eğitimimi aldığım Pamukkale Üniversitesi Türk Dili Edebiyatı Bölümü'nde görevli çok değerli hocam Prof. Dr. Süleyman SOLMAZ'a, yüksek lisans eğitimim sürecinde birbirinden değerli bilgiler öğrenmeme, birikimleri ile farklı bakış açıları kazanmama imkan sağlayan; Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ'a, Prof. Dr. Burcu CEYLAN DUGGAN'a, her daim güler yüzü ve pozitif enerjisi ile her konuda yardımcı olan Dr. Öğr. Gör. Hacer ŞAHAN'a, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Şube Müdürü Yasemen AKÇAY'a, Aysel YILDIZ'a, yüksek lisansın bana kazandırdığı ve iyi ki tanımışım dediğim arkadaşlarım Burcu KESKİN'e, bugüne kadar yüksek lisans sürecimde maddi manevi desteğini benden hiç eksik etmeyen eşim Abdurrahman ERDOĞAN'a, küçük olmasına rağmen tez yazıyorum deyince sessizliğini koruyabilen canım kızım Mehlika ERDOĞAN'a ve bana her türlü desteği veren geniş ailemin her bir ferdine sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunuyorum.

Nagihan ERDEM ERDOĞAN

Antalya, 2019

GİRİŞ

Konunun tanımı; Çalışmamızı İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi'nde NEKTY 6045 no'da Tarih-i Feth-i Yemen olarak kaydedilen el yazması eser oluşturmaktadır. Mustafa Rumuzi tarafından kaleme alınmıştır. İçerisinde 19'u çift sayfaya yapılmış olmak üzere toplam 86 minyatür bulunmaktadır.

Çalışmamızda söz konusu minyatürlerin Osmanlı minyatür sanatı içerisinde değerlendirilip, dönemi içerisindeki yerinin ve üslup özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Eser Sinan Paşa'nın Yemen'e serdar olarak tayin edildiği 1569'dan Mart 1571 tarihine kadar orada geçirdiği zamanda yaptığı fetihleri ve meydana gelen olayları kapsamaktadır.

Çalışmamız genel olarak giriş bölümü hariç üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde minyatür sanatının gelişimi alt başlıklar halinde ele alınmıştır. İkinci bölüm eserin müellifinin hayatı ve eser ile ilgili bilgileri kapsamaktadır. Üçüncü bölüm ise, eserin tanımlanması ve katalog kısmından meydana gelmektedir. Bu üç bölüm dışında, değerlendirme, sonuç ve kaynakça kısımları da yer almaktadır.

Osmanlı minyatürlü yazmaları arasında önemli bir yer tutan tarihi konulu eserleri şehnameler ve gazavatnameler olarak gruplandırmak mümkündür¹. Arapça “gaza/gazve” kelimesi ile Farsça “name” kelimesinden meydana gelen gazavatname kelimesi, düşmanla yapılan savaşları konu alan eserlerin genel adıdır. Gazavat, gaza kelimesinin çoğuludur². Gazavatnamelere ilk olarak “Megazi” adı altında Arap edebiyatında rastlanmaktadır. Edebiyatımıza da Arap edebiyatından geçmiştir. Gazavatnameler başlangıçta Arap edebiyatında siyer kitaplarının içinde bir bölümken, daha sonra müstakil bir tür haline dönüşmüştür³. Gazanamelere tek bir savaş, Gazavatnamede ise savaşlar ve akınlar silsilesi anlatılır. Bu tür eserler belli bir döneme ait olayları ayrıntılı bir şekilde anlattıklarından tarih araştırmacıları içinde önemli bir kaynak teşkil etmektedirler.

Gazavatname geleneği Türk edebiyatında 15. yüzyılda başlar ve 16. yüzyılda büyük gelişme gösterir. Özellikle Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın seferlerinin üzerine pek çok gazavatname yazılmıştır⁴. Osmanlı devletinin gerilemeye başlayıp akınların durmasıyla gazavatnameler azalmış, gaza geleneğinin ortadan kalkmasıyla bu türün

¹ Mahir, 2004: 91.

² Şahin, 2012: 997.

³ Yılmaz, 1999: 181.

⁴ Levend, 2000: 1.

devamlılığı sona ermiştir. Türk edebiyatında kırkı manzum olmak üzere, ikiyüzelli civarı gazavatname tespit edilmiştir⁵.

Çalışmamızda öncelikle konu ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır. Ulaşılan kaynaklar okunduktan sonra İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesine gidilmiştir. Burada orijinal nüsha yetkililer beraberinde incelenmiş ve dijital ortama aktarılmış veriler alınmıştır. Minyatürlerdeki renklerin doğru ifade edilebilmesi için bir kereye mahsus orijinal eserin minyatürleri incelenmiştir. Yazma eserin temin edilmesinden sonra literatür taramasında elde edilen kaynakların okunması ve ilgili yerlerin not edilmesi işlemine geçilmiştir. Bu kaynaklardan; ana kaynak olarak Prof. Dr. Hulusi Yavuz'un "Yemen'de Osmanlı İdaresi ve Rumuzi Tarihi"⁶ isimli kitaplarından faydalanılmıştır. Bu kitap iki ciltten meydana gelmiştir. Birinci ciltte; Yemen'deki Osmanlı idaresine ayrılmıştır. Altı bölümden oluşan bu ciltte; Yemen'in sosyo-kültürel yapısı, Mısır'ın fethinden sonra Osmanlı idaresine geçişi, buradaki Osmanlı valilerinin idareleri, Zeydi isyanları ve bunları bastırmak için gönderilen Koca Sinan Paşa'nın fetihleri ile bu fetihleri görgü tanıdığı olarak yazan Mustafa Rumuzi'nin hayatı ile eseri anlatılmıştır. İkinci ciltte ise; Mustafa Rumuzi'nin "Name-i Fütuh-ı Yemen"⁷ adını verdiği fakat kütüphane kataloğuna kaydı yapılırken Tarih-i Feth-i Yemen adı ile kaydedilen eserinin tenkidli metni bulunmaktadır. Yavuz'un bu eseri çalışmamız açısından oldukça önemlidir.

Çalışmamız açısından önemli bir diğer eser, Emine Fetvacı'nın "Sarayın İmgeleri"⁸ isimli yayınıdır. Kitap genel itibari ile Osmanlı sarayının gözüyle resimli tarihten, resimli tarih kitaplarının hedef kitlesinden, sarayda kitapların hazırlanışından, yüksek rütbeli kişiler ve resimli tarih kitaplarından bahsetmiş geniş bakış açısı yakalamamızı sağlamıştır. Çalışmamızla ilgili kısmı; kitabın beşinci bölümü olan ve "Bir Askeri Yöneticinin Suretinde Görünenler" başlığı altındadır. Bu kısımda yer verilen askeri yöneticilerden biri de çalışmamızın hamisi olan Sinan Paşa'dır. Sinan Paşa'nın siyasi kariyeri, hamiliği ve Tarih-i Feth-i Yemen'in yazılma serüvenine yer verilmiştir. Bu kısımdaki bilgiler daha çok değerlendirme ve sonuç çıkarma noktasında çok yönlü düşünmemize imkan sağlamıştır.

Zeren Akalay'ın 1972 tarihli basılmamış doktora tezi; 'Osmanlı Tarihi ile İlgili Minyatürlü Yazmalar: Şehname ve Gazanamerler'⁹ adlı tez İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi'ne gidilerek incelenmiş, gazavatnameler içerisinde ele alınan Tarih-i

⁵ Levend, 2000: 1.

⁶ Yavuz, 2003.

Yavuz, 2003.

⁷ T6045 yp, 15a; beyit:3414.

⁸ Fetvacı, 2013.

⁹ Tanındı, 1972.

Feth-i Yemen kısmının, yalnızca nüshada yer alan on iki minyatürünün çalışma kapsamına alındığı görülmüştür. Bu durum çalışmamızı daha önemli hale getirmektedir.

Bunun dışında Osmanlı minyatür sanatında önemli çalışmaları olan, Filiz Çağman, Serpil Bağcı, Günsel Renda, Zeren Tanındı'nın "Osman Resim Sanatı"¹⁰; Osmanlı dönemi Türk minyatür sanatının gelişimi, gelişim sürecindeki örnekler ve içeriklerini ele almıştır.

Zeren Tanındı'nın "Türk Minyatür Sanatı"¹¹; Anadolu'daki ilk Türk resminin örnekleri, saray nakkaşhanesinin faaliyetlerini anlatmıştır.

Banu Mahir'in "Osmanlı Resim Sanatı"¹²; İslam dünyasının ilk minyatürlü yazma örnekleri ve içerik bilgisine yer vermiştir.

Güner İnal'ın "Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)"¹³, kitabında; minyatür sanatının kaynaklarını ve devamındaki süreçte nelerin bu sanat üzerinde etkili olduğu bilgisine değinilmiştir.

İsmet Binark'ın, "Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı"¹⁴, makalesinde minyatürün tanımı, teknikleri ve tüm tarihsel gelişiminin bir arada anlatıldığı bilgisine yer verilmiştir.

Bunun dışında minyatür terimi çerçevesinde yardımcı olacak nitelikte çok sayıda kitap ve makale okunup incelenmiş ve kaynakça kısmında açık künyesi ile yer verilmiştir¹⁵.

¹⁰ Bağcı vd. 2006.

¹¹ Tanındı, 1996.

¹² Mahir, 2005.

¹³ İnal, 1995.

¹⁴ Binark, 1978: 271-290.

¹⁵ Osmanlı resim ya da minyatür sanatı için bakınız; Metin, And Osmanlı Minyatür Sanatları:1 Minyatür. 2002, İstanbul., Günsel,Renda Osmanlı Minyatür Sanatı. Promete, 2001, İstanbul., Metin, And Osmanlı Tasvir Sanatları:1 Minyatür. Yapı Kredi Yayınları. 2004, İstanbul.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİNYATÜR SANATININ GELİŞİMİ

1.1. Osmanlı Öncesi Türk Minyatür Sanatı

Minyatür, Latince “miniare” kökünden gelmektedir. İtalyanca’ya miniature, Fransızca’ya miniature diye geçmiş olan sözcük Türkçe’ye “minyatür” şeklinde aktarılmıştır. Geniş anlamıyla el yazması kitaplara metni aydınlatmak üzere yerleştirilen açıklayıcı resimlerdir¹⁶.

Minyatürün kendine has özellikleri vardır. Bunlar; figürleri birbirini kapatmayacak şekilde dizmek, geriye kalan figürleri kağıdın üst tarafına çizmek, şahısların iriliğini önemlerine göre tesbit etmek, manzarada uzaklığı renk ve boy nisbeti yönünden belirtmemek, en ince teferruatı dahi işlemek ve renkleri ışık-gölge tesiri aramadan sürmek bu özelliklerin başlıcalarıdır¹⁷.

Geleneksel Türk Süsleme sanatları arasında ayrı bir yeri olan minyatür sanatının yüzyılları içine alan köklü bir geçmişi vardır. Türklerde minyatür geleneğinin, Orta Asya’da Uygurlar (745-840;840-1300) döneminde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşan bazı minyatürlü yaprak parçaları, bu dönem kitap resminin şekillenişinde Maniheizmin etkili olduğunu gösterir. Alman araştırmacı A. Von Le Coq’un yaptığı kazılar sırasında bulunan minyatürlü Maniheist yazma yaprakları, bugün Berlin Devlet Müzeleri koleksiyonunda korunmaktadır¹⁸. 8. ve 11. yüzyıllara ait Uygurca yazılmış bu Maniheist yazma yaprak parçalarının ikisinin üzerine yapılan minyatürler, konu ve kompozisyon bakımından dikkat çekici özelliklere sahiptir. Bu minyatür parçalarında bir uygur hakanının -muhtemelen Böğü Kağan- Mani dinini kabul edişi, beyaz giysileriyle dinsel metinleri kopya eden Maniheist Uygur rahipleri betimlenmiştir¹⁹. Orta Asya’da yapılan kazı ve araştırmalar, Uygur-Türk şehirlerinde bulunmuş fresk (duvar resmi), resimli ve minyatürlü kitaplar, M.S. 7-9. yüzyıllarda bu sanatların Uygurlarda ne derece ilerlemiş olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Hoçu harabelerinde bulunan bu yüzyıllara ait Maniheist duvar ve tavan resimleri ile minyatürleri, Türk resim ve minyatürünün günümüze ulaşan en eski örneklerindendir. Maniheist ve Budist Uygur ressamı, M.S. 8. yüzyıldan itibaren, Orta Asya’dan Ön Asya’ya ve daha aşağılara inmeye başlamışlar ve kendi tarz resimlerini gittikleri yerlerde yaymışlardır.

¹⁶ Renda, 2001: 2.

¹⁷ Binark, 1978: 272.

¹⁸ Mahir, 2005: 31.

¹⁹ Çoruhlu, 1998: 125.

Resim, minyatür ve heykelin İslam dünyasında yayılmasında Uygurların büyük rolü olmuştur²⁰.

İslam sanatının bilinen ilk minyatürlü yazmaları 11. yüzyıl sonundan gelmekle birlikte, Mısır'da Fayyum ve Fustat'ta bulunan ve Fatimi Hanedanlığı dönemine ait olduğu düşünülen birtakım resim parçaları 10. ve 11. yüzyıllarda da kitap ressamlığının var olduğunu kanıtlamaktadır. Ancak kitap hazırlama etkinliğinin sistemli bir yapıya kavuşturulması 9. yüzyılda Halife Memun'un (813-833) antik kitapları Arapçaya çevirmesi ile başlar. Bu çeviri etkinliğinin 9. yüzyılda başladığı anlaşılmışsa da günümüze ulaşan antik eserlerin resimli kopyaları 11. yüzyıl Selçuklu dönemine aittir²¹.

Selçuklu Türklerinin, 11. ve 12. yüzyıllarda İran'dan Ön Asya, Mezapotamya, Suriye ve Anadolu'ya yayılmalarıyla birlikte İslam minyatürü üzerinde Türklerin etkisi artmıştır²². Türk-İslam minyatürlü yazmalarından zamanımıza gelen en eski örnekler işte bu devirden ve bu geniş bölgeden gelmektedir. Bu eserlerin bir kısmında nerede, kim tarafından ve kimin için yapıldığına dair kayıtlar bulunmakla beraber, büyük çoğunluğunun yapıldığı merkez belli değildir. Bu açıdan hepsi "Selçuklu resim okulu" adı altında incelenmektedir²³.

1.2. Osmanlı Dönemi Türk Minyatür Sanatı

Osmanlılarda tezhipli yazmaların hazırlandığı atölye faaliyetlerinin 15. yüzyılın ilk yarısında Çelebi Mehmet, 2.Murad ve devlet adamı Umur Bey'in koruyuculuğu altında, Bursa'da yoğunluk kazandığını kanıtlayan örneklerin olmasına rağmen o dönemden günümüze minyatürlü bir eser ulaşamamıştır²⁴. Osmanlı minyatür sanatının günümüze ulaşabilen en erken tarihli örnekleri II.Murad'ın (1421-1444 ve 1446-1451) şehzadelik döneminde Amasya'da ve oğlu Fatih Sultan Mehmed'in saltanat yıllarında (1451-1481) Edirne'de hazırlanmıştır²⁵. Şair Ahmedî'nin İskendernamesi'nin 1416'da Amasya'da kopya edilmiş resimli nüshası en erken tarihli örnek kabul edilmektedir²⁶. İstanbul'un fethinden sonra, bütün güzel sanat kollarında olduğu gibi, minyatür sanatı da Fâtih'in himayesinde gelişme imkânı bulmuştur. Fâtih yeni sarayında bir nakkaşhane²⁷ kurmuş ve başına da Özbek asıllı Baba Nakkaş'ı getirmiştir. Bu nakkaşhanede Fâtih'in özel kütüphanesi için nâdide pek çok kitap istinsah edilmiş, bunlar müzehhibler tarafından çok ince bir dikkatle tezyin edilmiş,

²⁰ Binark, 1978:274.

²¹ Mahir, 2005: 32.

²² Mahir, 2005: 32.

²³ İnal, 1995: 16.

²⁴ Mahir, 2005: 39.

²⁵ Mahir, 2005: 41.

²⁶ Mahir, 2005: 42.

²⁷ Nakkaşhane detaylı bilgi için bakınız: Filiz Çağman, "Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine Düşünceler", Sanat Tarihinde Doğudan Batıya: Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri, İstanbul, 1989, s.35-46.

nakkaşlar tarafından resimlenmiş ve mücellidler tarafından ciltlenerek nakışlı kaplar içinde padişaha takdim edilmişlerdir²⁸.

2.Bayezid'in tahta bulunduğu dönemde (1481-1512) Osmanlı minyatürü, çağdaş İslam hükümdarlarının himayesinde yaratılan üslubun niteliğine uygun gelişme göstermiştir²⁹. Bu dönemde, ünlü edebi eserlerin minyatürlenmesi işlemine devam edilmiştir.

Yavuz Sultan Selim'in tahtta çıkmasıyla birlikte (1512-1520) Osmanlı minyatürü için verimli bir dönem başlar ve bu Kanuni Sultan Süleyman döneminde de (1520-1566) devam eder. Yavuz Sultan Selim'in Tebriz ve Mısır'a yaptığı seferler sonucunda İstanbul'a getirilen farklı gelenekleri temsil eden doğulu nakkaşlar birlikte eser üretmeye başladıklarında, etkisi 16. yüzyıl ortalarına kadar sürecek dekoratif bir üslup yaratılır³⁰.

İmparatorluğun en geniş sınırlarına ulaştığı Kanuni döneminde saray nakkaşhanesi çok yönlü bir yapıya kavuşacaktır. Artık hem doğu merkezlerinden hem de Balkan ülkelerinden sanatçıların bir arada çalıştığı, hatta doğudan gelenleri acem cemaati, batıdan gelenlerin ise rum cemaati olarak ayrı ayrı tanımlandığı belgelerde görülür³¹. 15. yüzyılın ikinci yarısı ve 16. yüzyıl başlarında saray nakkaşhanesindeki bu farklı kökenli sanatçıların yarattığı doğu-batı sentezi giderek özgün bir Osmanlı resim okulunun oluşmasını sağlamıştır. İşte Kanuni döneminin bu kozmopolit ortamında, bir yandan edebi eserler minyatürlenmiş, öte yandan Osmanlı tarihi ile ilgili başyapıtlar üretilmeye başlanmıştır³². Yine bu dönemde topoğrafya resimciliği ve haritacılık ön plana çıkmaktadır³³.

Kanuni Sultan Süleyman döneminin bir diğer yeniliği; Osmanlı padişahlarının, kendi veya kendinden önceki dönemlerin olaylarını nazım halinde yazdırma geleneği olan³⁴ şehname türündeki tarihi konulu eserlerin resmi bir karakter kazanmasıdır³⁵.

Kanuni'yi izleyen, 2. Selim ve 3. Murad'ın koruyuculuğunda gelişen kitap resmi artık yabancı etkilerden arınmış, kendine özgü estetik bir çizgi izlemiş ve bir bakıma klasikleşmiştir³⁶.

16. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Osmanlı Sarayı Ehl-i Hiref teşkilatının nakkaşlar bölümü mensubu musavvirler, artık tamamen kendilerine özgü ve İslam minyatür okullarından oldukça farklı bir tasvir üslubu benimsemişlerdir. Bu üslupta Kanuni Sultan Süleyman

²⁸ Binark, 1978: 277.

²⁹ Mahir, 2005:47.

³⁰ Mahir, 2005:49.

³¹ Renda, 2001: 10-11.

³² Renda, 2001: 10-11 Bakınız: Firdevsi'nin "Şehnamesi", Nizami'nin "Hamse'si, Ali Şir Nevai'nin eserleri, resimlemek için seçilen eserlerin başlıcalarıdır.

³³ Bakınız: Matrakçı Nasuh,"Mecmu-i Menazil'i", "Tarih-i Feth-i Şiklos", "Estergon", "Estonibelgrad"

³⁴ Mahir, 2005:

³⁵ Bakınız: Arif Çelebi; "Şehname-i Al-i Osman", "Enbiyaname", "Osmanname", "Süleymanname"

³⁶ Renda, 2001:20.

döneminde var olan bezemeciliğin önemini yitirdiği, sade zeminlerin tercih edilerek konuların sade bir anlatımla ve belgesel bir gerçekçilikle yansıtılmaya çalışıldığı görülmektedir³⁷.

3.Murad'ın sanatsever kişiliğinin kaçınılmaz neticelerinden biri de kültürel açıdan gelişimdir. Saray kütüphanesi için dini, siyasi, astroloji konulu el yazmaları, portre albümleri hazırlatan, ayrıca dini ve sivil mimariler yaptıran 3.Murad'ın dışında saray çevresi de, bu dönemin klasik bir dönem olmasına etken hazırlamıştır. Sarayda, padişahın çevresinde olanların, padişaha sunmak için el yazmaları hazırlatmalarının yanında, sefere giden paşalar ve padişahın sanatı sevdiğini bilen beylerbeyleri de bulundukları yerlerde el yazmaları hazırlatır veya satın alırlardı³⁸. Bu dönemde, doğuya yapılan seferleri kumanda eden Lala Mustafa Paşa, Özdemiroğlu Osman Paşa, Ferhad Paşa gibi serdarları yücelten gazavatnâmeler de yazılıp resimlenmiştir³⁹. Çalışmamıza konu olan Sinan Paşa'nın Yemen ve Tunus tarihini anlatan Mustafa Rumuzi'nin yazdığı Tarih-i Feth-i Yemen'de bu tür içinde yerini almaktadır.

18. yüzyılda Osmanlı minyatürünün o zamana kadar devam etmiş olan klâsik üslûbunda değişiklik görülmeye başlar. Bunda batılı resim anlayışını gelenekselliğe uygulamayı, özellikle doğa biçimlerinde ustaca başaran Nakkaş Levni'nin önemli payı vardır. Levni'nin doğa ayrıntılarına ve figürlere boyut kazandırması, boyamada tonlaşmalara yer vermesi, onun batı resmine yaklaşan adımlarıdır⁴⁰.

19.yüzyılın ilk yarısında ise artık portreler ve suluboya tekniğinde yapılmış salt kent tasvirleri yer alır. Bundan böyle batılı anlamda tuval resmi beğenilecektir⁴¹. 19. yüzyılın ikinci yarısına geldiğimizde askeri okul çıkışlı olmayan ama Paris'te eğitim görmüş sanatçı Osman Hamdi Bey⁴² yeni bir tarz getirir ve onun yetiştirdiği öğrenciler, 20.yüzyıl başlarında resme daha yenilikçi akımlar getirecektir. Bu ressamların çoğu etkinliklerini Cumhuriyet döneminde de sürdürecekler ve Cumhuriyet dönemi atılımlarına ivme kazandıracaklardır⁴³.

³⁷ Mahir, 2005:122.

³⁸ Koçyiğit, 2012:54.

³⁹ Mahir, 2002:506.

⁴⁰ Tanındı, 1996:59. Bakınız: Levni, "Surname", "Silsilename", Abdullah Buhari.

⁴¹ Tanındı, 1996:61-62. Bakınız: "Sefaretname", "Seyhatname"

⁴² Gündüz, 2007: 468-469. Ayrıca Osman Hamdi Bey için bakınız: Edhem Eldem "Osman Hamdi Bey İzlenimler", Doğan Kitap, İstanbul, 2015, "Osman Hamdi Bey Sözlüğü" Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2010, Mustafa Cezar "Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi "İlke Basın Yayın, 2009

⁴³ Bağcı vd., 2006: 303.

İKİNCİ BÖLÜM

SİNAN PAŞA VE MUSTAFA RUMUZİ’NİN HAYATI

2.1. Sinan Paşa ve Yemen Serdarlığı

Koca Sinan Paşa, “Yemen Fatihi” diye meşhur olan Osmanlı sadrazamlarındandır. Arnavutluk’da Luma Eyaletinde Toponyani’de takriben 926/1520’lerde doğmuş olmalıdır. Devşirme olarak Enderun’a girmiş, 994/1586 tarihli bir vakfiyesinde “ehl-i İslam oğlu ehli İslam” olduğu yazılmıştır. Babası Ali Bey’in devşirme mühtedilerden olduğu bilinmektedir⁴⁴.

Enderunda yetişerek Kanuni Sultan Süleyman zamanında çaşni-gır⁴⁵ başıcılıkta dış hazine hizmetine çıkmıştır. Malatya, Kastamonu, Gaze ve Nablus sancak beyliklerinde bulunmuş, daha sonra Erzurum Beylerbeyliğine, çok geçmeden Halep’e oradan da, Mahmut Paşa’nın katli üzerine Mısır Beylerbeyliği’ne tayin edilmiştir. Bir sene sonra Yemen isyanını bastırmaya memur edilmiştir. Buradan zafer ile dönen Sinan Paşa, tekrar Mısır Beylerbeyliğine tayin edilmiştir. 2 Mayıs 1573 tarihine kadar bu görevde kalmış, buradan “kubbe vezirliği” payesi ile Divan-ı Hümayun’a gelip Tunus’un alınması için serdar tayin edilerek İspanyol’lardan Tunus ve Halkulvad’ı almıştır (24 Ağustos 1575). Tunus’ta gösterdiği başarıdan dolayı dördüncü vezirliğe yükseltilmiştir. 1585’te birinci, 1588’de ikinci, 1593’te üçüncü, 1595’te dördüncü defa sadrazam olmuştur⁴⁶. Yavuz Sultan Selim’in kızının kızıyla evlendiği ve Emine Hatun isimli bir kızının doğduğu bir arzu halden anlaşılmaktadır⁴⁷. 3 Nisan 1596’da İstanbul’da 76 yaşında ölmüş olduğu düşünülmektedir⁴⁸.

2.2. Mustafa Rumuzi ve Tarih-i Feth-i Yemen

Kaynaklarda eserin yazarı Mustafa Rumuzi’nin hayatı hakkında geniş bir bilgi yoktur. Ancak belli başlı kaynaklardan bilgi edinmekteyiz⁴⁹. Müellifin asıl adı Mustafa olup, Rumuzi ise mahlasıdır. İstanbul’da doğmuş olduğu bilinmektedir. Çalışmamıza konu olan eserini 977/1569-70’de yazdığı zaman 50 yaşında olduğu bilinmektedir⁵⁰. Bundan yola çıkarak doğum tarihinin 927/1521 olduğu düşünülmektedir. Tahsilini nasıl yaptığına dair açık bir rivayet olmamakla beraber, ifadelerinden derin bir islam kültürüne sahip olduğu

⁴⁴ Yavuz, 2003: CXXX.

⁴⁵ Devellioğlu, 2007: 153. Bakınız: (evvelce saraylarda) çeşnigir, yemeklerin lezzetine, tadına bakan kimse, aşçıbaşı, sofracıbaşı.

⁴⁶ Yavuz, 2003: CXXXI.

⁴⁷ İpşirli, 2002: 37.

⁴⁸ Yavuz, 2003: CXXXI.

⁴⁹ Bilgi için bakınız: Mustafa Rumuzi’nin kendi eseri olan Tarih-i Feth-i Yemen, Gelibolu’lu Mustafa Ali’nin “Kühü-l-Ahbar-ı”, Ahdi Ahmed Çelebi’nin “Gülşen-i Şu-ara”sıdır.

⁵⁰ İÜK TY6045 yp, 402a; beyit: 13838; “Ömr-i pencahtan otuzı heman, Hidmet-i şehde eyledi güzzeran”

anlaşılmaktadır. Türkçe'den başka Arapça ve Farsça'da bilmektedir.⁵¹ Otuz yıllık devlet hizmeti olduğu bilgisine belgelerden ulaşılmıştır⁵². İstanbul'da "ehl-i kalemden iken doğruluğu ve dürüstlüğü sebebiyle terfi ettirilerek Mısır hazinesinde vazifelendirilmiş ve orada, beylerbeyilik yapan üç paşanın hizmetinde çalışmıştır⁵³. Yemen'e defterdar olarak tayin edilmiştir. Mısır ve Yemen'de on yıl kalmıştır⁵⁴. Rumuzi'nin idari hizmetleri ve yazarlığı yanında diplomatlığı da olduğu bilinmektedir. 20 Zilhicce 977/26 Mayıs 1570'de, sulh teklifi yapan Muttahhar'a, sulhun esaslarını bildirmek için Sinan Paşa'nın elçi olarak gönderdiklerinden biri de odur⁵⁵. Müellifin ne zaman öldüğü belli olmamakla birlikte, 985/1577'de yazılan Mu'ammeyat adlı eserinden onun 984/1577'den sonra, fakat 990/1582'den önceki bir tarihte vefat ettiği tahmin edilmektedir. Çünkü, 990/1582'de vefat eden ve kendi Yemen tarihi için Rumuzi'nin eserinden çok istifade ettiğini söyleyen Kutbu'd-din el-Mekki ondan merhum diye bahsetmektedir⁵⁶.

Mustafa Rumuzi, Name-i Fütuh-u Yemen'i, Yemen Defterdarlığı zamanında yazmıştır. Yemen'in yerli halklarından olan Zeyyidiler, İmam Muttahhar (908-979/1503-1572) önderliğinde bir isyan çıkartmışlardır. Bu ayaklanmayı bastırmak için Sinan Paşa Yemen'e serdar tayin edilmiştir. Sinan Paşa sonradan "Yemen Fatihi" diye anılmaya başlanacaktır. Sinan Paşa Yemen'de Nisan 1569'dan Mart 1571 tarihine kadar kalmıştır. Orada kaldığı zaman zarfında yaptığı fetihleri ve olan hadiseleri yakinen gören Rumuzi de, Serdar'ın emri ile bunları manzum olarak kaleme almıştır. Sonunda iki kısım halinde bu eserini meydana getirmiştir⁵⁷. Birinci kısım 3070 beyit olup, esas konuya giriş mahiyetinde, tefsir kitapları ve diğer İslami kaynaklara dayanarak, tarih boyunca Yemen'de vuku bulan ve ülkenin sosyal ve kültürel durumunu ortaya koyan ibretli hadiseleri anlatmaktadır⁵⁸. İkinci kısım ise, "Fetihname-i Yemen" adı altında, Sinan Paşa'nın Yemen fethini konu edinmektedir. Rumuzi'nin bugün elimizde bulunan manzum Yemen tarihinin sonunda takriben 2500 beyitlik bir ilave daha vardır. Bu da Sinan Paşa'nın Tunus seferi ve Halku'l-vad savaşına dairdir⁵⁹.

Name-i Fütuh-ı Yemen'in beş nüshası olduğunu bilinmektedir. Bunlar, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (TY.6045) , Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (R.1297) ,

⁵¹ İÜK TY6045 yp, 42a; beyit:4138; "Uşbu üç dilden özge dil bilsem,sabit eylerdüm anlarunla da hem"

⁵² İÜK TY6045 yp, 402a; beyit:13838; "Ömr-i pencehtan otuzı heman, Hidmet-i şehde eyledi güzzeran"

⁵³ İÜK TY6045 yp, 155a, 205a; beyit:7350-7352, 8669;" Ben de Mısır'un hazinesinde ike, heb görürdüm muhasebaatı ben", "Abd-rahman Beg isteyüp şehden,sini darbi alup o dergehden"

⁵⁴ İÜK TY6045 yp, 135a; beyit:13834;" Nola on yıl yabani oldun ise, Milk-i Mısır u Yemen'de kaldun ise"

⁵⁵ İÜK TY6045 yp, 530; beyit:17436-17455; "Bir seher kim bu çarh-ı keç-reftar, itdi ebna-yı hake mihr izhar", "Dah-i zabt eyleye tevabiini , ref'ide cümleten mevani'ini"

⁵⁶ Yavuz, 2003: CCXXXI.

⁵⁷ Yavuz, 2003: CCXXX.

⁵⁸ Yavuz, 2003: CCXXXVIII.

⁵⁹ Yavuz, 2003: CCXXXIX.

Nevşehir Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi (nr.33) ve Fatih Millet Kütüphanesi (Ali Emiri kısmı, Manzum eserler, 1311) nüshası ile İsmail ERÜNSAL'ın şahsi kütüphanesinde bulunup, bugün Marmara Üniversitesi Kütüphanesine (Nr.12873/Y001) bağışlanan nüshalarıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİH-İ FETH-İ YEMEN MİNYATÜRLERİ

3.1. Tarih-i Feth-i Yemen İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTYO6045

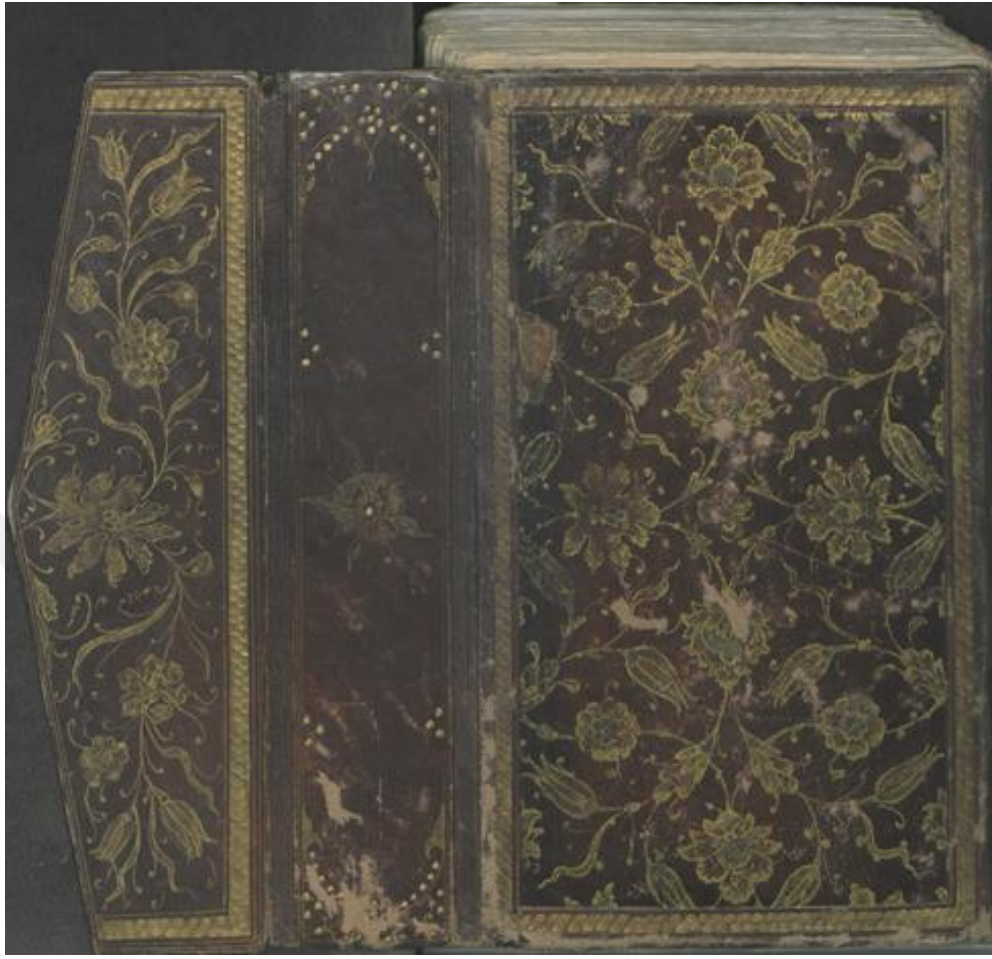
Çalışmamıza konu olan Tarih-i Feth-i Yemen İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası, 661 varak ve 1322 sayfadır. 86 minyatür barındırmaktadır. Bu minyatürlerden 20 tanesi çift sayfada, 66 tane de tek sayfa üzerinde yer almaktadır. Her minyatürün başında o minyatürü anlatan ve nesirle yazılmış birer ser-levha vardır⁶⁰.

Tasvir edilen sahnelerde, genellikle zapt edilen şehirlerin teslimi, kalelerin fethi, uğurlama ve karşılama merasimleri gibi olaylar canlandırılmıştır. Bazı minyatürlerde yazılı “Hala Sadrazam olan Sinan Paşa” ifadesinden anlaşıldığına göre minyatürler ve bu nüshanın istinsahı, Sinan Paşa’nın ikinci (1588-1591) ve üçüncü(1593-1595) sadrazamlıkları zamanında yapılmıştır. Eserin müstensihinin adı Ahmet Lika ve istinsah tarihi 1002/1594’tür. Sayfalar, 29,5 x 17,5 mm ölçüsünde ve 15 satırlıdır. Bordo renkli deri cildi orijinal değildir. Cildin ön ve arka yüzü ile mıkalebi; şakayık, rozet çiçekler ve lalelerle altın yaldız süslüdür (Resim 1). Cildin içi yeşil kağıt kaplıdır (Resim 2). Madalyonun ortasında, Sultan 3.Mehmed (1003-1011/1595-1603)’e takdim edildiğini gösteren bir yazı vardır (Resim 3). Bu nüshada, baş tarafta olması gereken “Birinci Defter⁶¹” yoktur. Bundan başka pek az hata ve atlama vardır. Hattı güzel, okunaklı ve harekelidir. Bazen kale ve yer isimlerinin yazılışında farklılıklar meydana gelmiştir. Fakat öteki nüshalar içinde en az kusurlu olanı budur⁶².

⁶⁰ Yavuz, 2003: CCLVI.

⁶¹ Yavuz, 2003: CCXXXVIII. Bakınız: Bizim bölüm dediğimiz yere, müellif defter demektedir. Konuya giriş amacı ile yazılmış tefsir kitapları ve diğer islami kaynaklara dayanarak tarih boyunca Yemen’de olmuş ve ülkenin sosyal kültürel durumunu ortaya koyan ibretlik hikayelerin anlatıldığı bölümdür. Çalışmamızdaki nüshada yer almamaktadır.

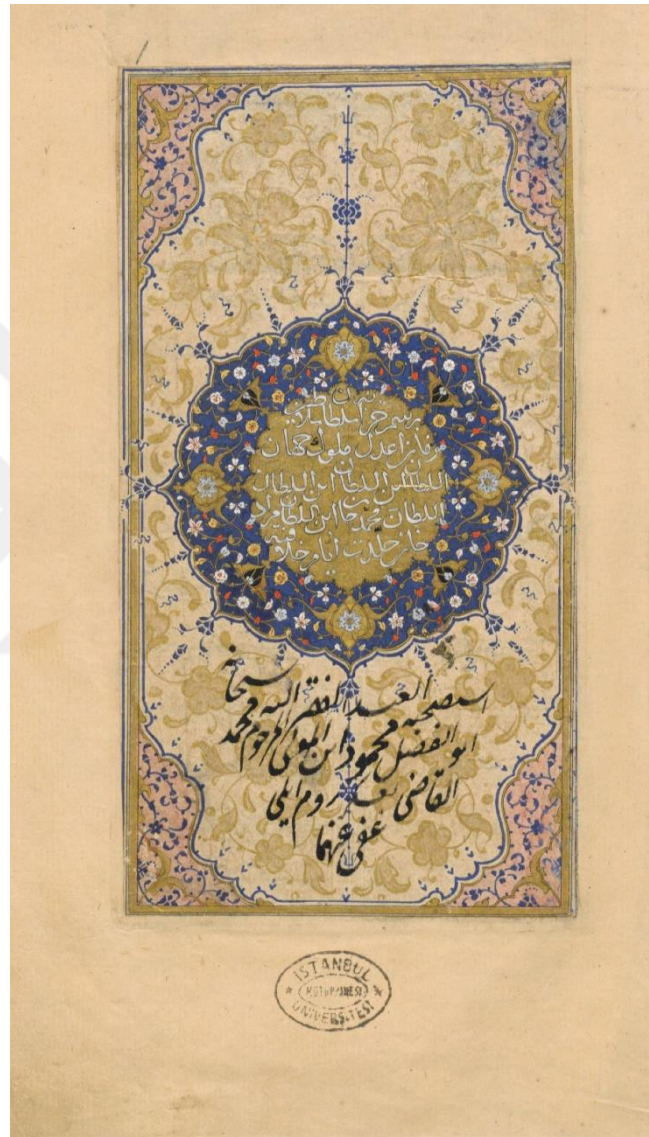
⁶² Yavuz, 2003:CCXLVII.

Resim 3.1 Cildin ön yüzü

Resim 3.2 Cildin içi

Resim 3.3 Sultan 3.Mehmed'e takdim sayfası

3.2. Katolog

Bu bölümde çalışmamızın esas konusunu oluşturan, eserin minyatürlü sayfaları incelenmiştir. Eserdeki mevcut sıraya göre incelenen minyatürlerde, öncelikli olarak resim üzerindeki serlevhalar okunmuş ve Türkçe metnine yer verilmiştir. Bunun hemen ardından dikdörtgen bir çerçeve içerisinde manzum şekilde yazılıp, minyatür içine yerleştirilmiş olan metinlerin Türkçe'si aktarılmıştır. İkonografik olarak yorumlanması bütün bu metin çevirilerinin ardından yapılmıştır. Eserde ilk minyatür 4a varağına yerleştirilmiş olduğundan; inceleme bu sayfadan başlayıp, sırası ile diğer minyatürlü sayfalar ile devam etmiştir.

3.2.1.4a varağında:

Serlevha: Sultan Selim Han-ı sanî tabe serahu hazretlerinün ahd-i şeriflerinde vezaret ile Mısır muhafazasında olup Sadr-ı a'zam olan Sinan Paşa'ya Yemen Serdarlığı arz kılınıp makbul buyurulduğudur.

Metin: MATLA'-I DASİTAN

Bir gün ol padişah-ı hasm-sitan / Han Selim ibn-i şeh Süleyman Han

Yemen'e Mısır'dan salup leşker / Emrine alem oldu ferman-ber

Resmin Tanımı: Sultan 2.Selim'i Mısır muhafazasında bulunan Sinan Paşa'yı Yemen Serdarlığına tayin ettiğinin resmidir. Mimari öğeler içine yerleştirilmiş, taht üzerinde oturan Sultan Selim sahnenin solunda, sultanın sağ yanında iki silahtar, muhtemelen Sultanın tayin durumunu paylaştığı vezirleri ise tahtın karşı tarafında sıralanmışlardır. Sayfanın alt kısmında kubbe ve revakların olduğu kısımda ise saray mensuplarının olduğu görülmektedir. İç mekanlardaki çini tasvirleri, sultan tahtındaki ahşap işçiliğin verilmesi, üçgen alınlıklı pencere içerisinde görünen ağaçlar, ayrıntının ustakla verildiğini göstermektedir.

Resim 3.4 Tayin

3.2.2 7b varagında: Serlevha: Hala Sadr-ı azam olan Sinan Paşa'ya Mısır muhafazasında iken Yemen Serdarlığına Çavuş ile hük-m-i şerif varduğudur.

Metin:Oldı şah-ı cihanun ol akıl / Emrine imtişale müs'cil

Resim Tanımı: Mısır'da bulunan Sinan Paşa'ya Padişah'ın yazılı emrinin ulaştığı anın resmidir. Mimari bir mekan içerisinde makamında oturan Sinan Paşa, sağ arka tarafında yuvarlak kemerin altında iki silahtarı ile gösterilmiştir. Karşısında ise yine sadrazamın emrinde bulunan görevliler sıralanmıştır. Alt kısımda saraydan geldiği belli olan askerler ve atları, kapı görevlileri ve kapıdan içeriye elinde hük-m-i şerif ile giren bir saray görevlisi tasvir edilmiştir. İç mekanda ortada bir süs havuzunun olması, resmedilen ağaçların ise öncekinden farklı olarak yöreye has palmye ağaçlarının olması ayrıntıların gerçekçi verildiğini düşündürmektedir.

Resim 3.5 Sinan Paşa'ya Haberin Gitmesi

3.2.3 11b-12a varağında:

Çift sayfa olarak düzenlenmiş olan minyatürün 11b varağı:

Serlevha: Hala Sadr-ı azam olan Sinan Paşa Yemen'e Serdarlığıyla ibtida Mısır'dan alay bağlayup gitdügidür. Veffakahu'llah.

Metin: Şeh uğrına vü mahabbetine / Bakmayup yolların meşakkatine.

Resmin Tanımı: Sadrazam Sinan Paşa'nın askeri alayla Yemen'e görev başına gittiğinin resmidir. Sinan Paşa sahne ortasında ve at üzerinde tasvir edilmiştir. Paşa'nın hemen arka kısmında iki silahtarı yer almaktadır. Çift sayfaya yayılmış resimde, Yemen'in yüksek dağlarla çevrili topografyası verilmiştir, sıkışık fakat düzenli bir ordu resmedilmiştir.

12a varağında:

Serlevha: yok.

Metin: Ne cefa vü hod diyüben / Girdiler kandesin Yemen diyüben

Resim Tanımı: Sinan Paşa sahne ortasında ve at üzerinde tasvir edilmiştir. Resmin alt kısımlarında at, deve, eşek gibi hayvan fügürlerine fazlaca yer verilmiştir. 11b varağının devamı olarak yapılmıştır, ordunun çokluğuna paralel gücü gösterilmiştir.

Resim 3.6 Sinan Paşa'nın Mısır'a Gidişi Alay-ı Hümayun

3.2.4 14b varağında:

Serlevha: Hala Sadr-ı azam Sinan Paşa ka'be çöllerin kat'idüp Yemen serhaddinde ibtida
Cazan benderin alduğıdur.

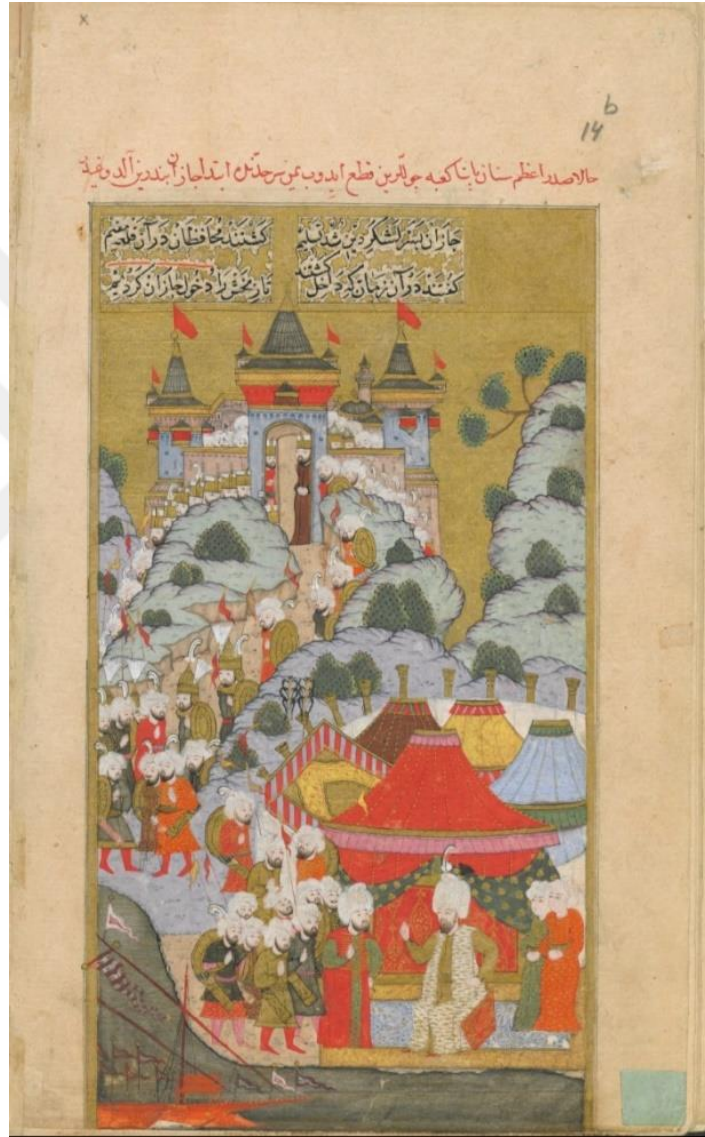
Metin: Cazan basar asker din şıd teslim/ Muhafızan duran kale-i hakim

.....an zaman ki dahil...../ Tarihiş duhul cazan girdim.

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın ilk olarak Yemen sınırında bulunan Cazan İskelesi'ni aldığıının resmidir. Sahnenin alt kısmında deniz ve bir kadirga betimlenmiştir. Kıyıya, mavi zemin üzerine zukakın⁶³ çevrelediği alan içerisine çadırlar kurulmuştur. Sinan Paşa otağı önünde oturmuş, konuşmaktadır. Hemen ardında iki silahtar beklemektedir. Kırmızı rengin yoğun olduğu çadırının, siyah ve üzerinde sarı desenleri olan kapı etekleri iki yana tutturulmuştur. Çadırın yan tarafında sayeban⁶⁴ (gölgelik) açılmıştır. Kenar şeritleri kırmızı ve açık mavi verev çizgiler halinde geçilmiş, ortası sarı ve tonlarının oluşturduğu desene sahiptir. Sinan Paşa'nın karşısında bir figür dikkat çekmektedir, arkasında askeri birlik yer almaktadır. Mavi zeminli tepeler üzerinde yer yer ağaç ve bitki toplulukları görülmektedir. Tepelerin üst kısmında ise bir kale tasviri yapılmıştır. Kale içerisinde ve kapısında askeri birlikler mevcuttur. Kaleden aşağıya otağlara doğru derinlik kazandırılan bir yol inmektedir. Bu yoldan inen zırhlı askerler, akış halinde sahnenin sol alt kısmında toplanmışlardır. Silahtarlar hariç tüm figürler sakallı ve bıyıklıdır.

⁶³ Keş, 2017:121. Bakınız: Otağların vazgeçilmez bir parçası olan “zukak”çadır ve çadır gruplarını çevreleyen bir tür tekstil kuşatma duvarına verilen addır. Arazide veya ordugahta, özellikle padişah ve erkanına ait çadırların istenmeyen bölgelerle bağlantısını kesen zukaklar önemli bir elemandır.

⁶⁴ Devellioğlu, 2007:922 Bakınız:gölgelik

Resim 3.7 Cazan Beldesinin Alınışı

3.2.5. 31a varağında;

Serlevha: Hala Sadr-ı azam Sinan Paşa, Yemen'e Tabi Ta'iz'i alup Ba'dehu Kahiriyye Kal'asına top çekdügidür.

Metin: Subh-dem sun'ın itdi Hak ızhar / Şenlige atdı top ateş-bar.

Düşmene topdan düşüp gavga / Asker ahvaline bakup Paşa

Hatır-ı müstenir feyz eseri / Düşdi asker hayaline seheri

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın Yemen'e bağlı Taiz'i alıp, Badehu Kahiriyye Kalesi'ni topa tuttuğunun resmidir. Sağ üst kısımda Sinan Paşa'nın yanında ve tepe arkalarında bulunan askeri birliklerinin şehre girişi tasvir edilmiştir. Belirgin üç at figürü dikkat çekmektedir. Bunlardan kahverengi olan Sinan Paşa'ya aittir. Paşa'nın hemen arkasında iki silahtarı yer almaktadır. Çok sayıda asker betimlemesi yapılmıştır. Figürler kalabalık fakat düzenli bir sıra içerisinde. Sahnenin sağ alt tarafında zुकak içerisinde Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Sinan Paşa otağdan çıkmıştır, başı geriye dönük arkasındaki figür ile konuşmaktadır. Otağının köşesinde silahtarları beklemektedir. Sahnenin sol alt köşesinde Taiz Şehri'nin tasviri yapılmıştır. Surla çevrili şehrin içindeki, cami ve evler dikkat çekmektedir. Taiz Şehri'nin gösterişli giriş kapısı görülmektedir. Tepelere; ağaç, bitki toplulukları, asker ve çok sayıda top yerleştirilmiştir. Sahnenin sol üst kısmında ise Badehu Kahiriyye Kalesi betimlenmiştir. Kale içerisinde koyu tenli, bıyıklı, sakallı ve başlıklı olarak resmedilmiş düşman askerleri mevcuttur. Sahnenin orta kısımda bir topu ateşlerken tasvir edilen asker grubundan sekiz tanesi zincir ile topu çekmektedir. Bir kişi arka tarafta topu ateşlemek için beklemektedir. Altta ağaç yanında ise on kişilik bir asker grubu kendi aralarında konuşmaktadır. Sinan Paşa'nın silahtarları hariç tüm figürler bıyıklı ve sakallıdır. Geniş görüş açısı ile verilen bu minyatürde; düz sürülmüş eflatun, pembe , mavi, kırmızı, sarı, altın yaldız ve yeşil renkler kullanılmıştır.

Resim 3.8 Taiz Şehri'nin Alınması

3.2.6. 41a varağında:

Serlevha: Hala Sadr-a a'zam Sinan Paşa,Yemen'de iken düşman ordusun basmağa Osman Paşa'yı gönderüp ihmal olunmağın der-'akab gayri asker gönderüp a'da-yı bed-rayı paymal itdükleridir.

Metin: Hams ile ades yatur yük yük / Baklayı tarıyı öküzüne dök

Destiler tolı tolı yağ ile bal / Kısır ile bün ise çuval çuval

Resmin Tanımı :Sinan Paşa'nın düşman üzerine ilk Osman Paşa'yı gönderip, Osman Paşa ihmal⁶⁵ edince, ardından hemen askerlerini gönderip Aday-ı Bedra-yı aldıklarının resmidir. Geniş görüş açısı ile verilen betimlemelerde; üst kısımda yeşil zemin üzerinde, bitki toplulukları arasında çadırlar görülmektedir. Bu çadırlar arasında askerler yerleştirilmiştir. Bir kısım asker kılıçlarını kaldırmış düşmana saldırmakta iken, diğer bir kısım Osmanlı askeri de içinde mercimek, darı ve Yemen'de yetişen kahve ağacı yaprakları ile dolu çuvaları taşımaktadır. Zemin ve bitki toplulukların arasında başı kopmuş bir ceset, yine kopmuş el, ayak, ve baş tasvirleri yapılarak olayın şiddeti yansıtılmaya çalışılmıştır. Alt kısımda ise düşman askeri ile çarpışma anı verilmiştir. At tasvirleri koşarken verilmiştir. Ok atan, kılıç çeken bir çok figür yan yana, iç içe betimlenmiştir. Düşman askerleri koyu tenli, siyah başlıklıdır. Figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır.

⁶⁵ Fetvacı, 2013:282. sayfada Tarih-i Feth-i Yemen'de Sinan Paşa'nın çok olumlu bir görüntüsünün çıktığına; kitabın Yemen olayını tamamiyle Sinan Paşa'nın işi gibi sunduğunu, Osman Paşa ile ilgili tek görüntünün(3.2.6 başlığı altında incelediğimiz minyatür) olduğunu ve bununda görsel boyutta iftara şeklinde olduğunu yazmıştır.

Resim 3.9 Osman Paşa'ya Yardım Gönderilmesi

3.2.7. 59a varağında:

Serlevha: Yemen'e tabi Ta'iz'de feth olunan Kahiriyye kal'asının resmidür.

Metin: yoktur.

Resmin Tanımı: Yemen'e tabi Taiz şehrinde fethedilen Kahiriyye Kalesi'nin resmidir. Ortada açık kahverengi zemin üzerine ağaç ve bitki topluluklarının olup, sahnenin en üst kısmında Kahiriyye Kalesi'nin yerleştirildiği bir tepe tasvir edilmiştir. Kalenin en üst kısmında bir asker figürü bayrak dikmektedir. Altında iki Osmanlı askeri, her iki kulede asılı olan düşman bayraklarını indirmektedir. Kalenin bulunduğu tepenin her iki yanına yalnızca kafaları ve başlıkları görülen bir çok asker akış halinde yerleştirilmiştir. Bu durum, tepe altında her iki tarafa yerleştirilen üçer topun bulunduğu yere kadar devam etmektedir. Büyük tepenin altında, üzerinde yine ağaçların olduğu dört küçük tepecik betimlenmiştir. Bu tepeciklerin önünde Sinan Paşa'nın bayrak dizelerini taşıyan yalnızca başlıkları ve yüzleri görünen askerleri ile beş tane top resmedilmiştir. Alt kısımda zükakın çevrelediği alan içerisine çadırlar kurulmuştur. Sinan Paşa'nın sarı rengin ağırlıklı olduğu otağının etek uçları iki yana toplanmıştır. Otağın önünde kırmızı renkli, etrafı siyah desenlere sahip bir halı mevcuttur. Oldukça büyük bir sayeban (gölgelik) açılmıştır. Sayeban; kırmızı ve mavinin verev olarak sıralandığı çerçevenin, altın yıldız ve açık pembenin kullanıldığı orta zemini ise kendinden bitkisel desenlidir. Sinan Paşa otağının yan tarafında kırmızı bir oturak üzerinde oturmaktadır. Yanında iki silahtarı, otağın yanında ise ikisi aynı kıyafetli toplam üç adamı beklemektedir. Sinan Paşa'nın önünde eğilmiş eteğini öpen bir düşman figürü görülmektedir. Bu muhtemelen düşman kalesinin komutanıdır ve biat etmektedir. Biat eden komutanın arka tarafında iki figür Sinan Paşa'nın askerlerindendir. Biat eden düşman komutanın arkasında maiyetinden yedi figür yerleştirilmiştir. Siyah başlıklı olan bu figürlerin yüzlerinde tedirgin bir ifade görülmektedir. Arka taraflarındaki askeri birlikler kaleden ve tepe çevresinden akış halinde aşağıya inen askerlerdir. Akış burada durmuştur. Yalnızca başlık ve yüzleri görünen askerlerin başlarının veriliş şekli ise burada nakkaşın başarısını ortaya koymuştur. Paşa ve düşman figürünü görebilmek için başlarını hafif yukarı kaldırmışlardır.

Resim 3.10 Kahiriye Kalelsi'nin Fethi

3.2.8. 87a varağında:

Serlevha: Hala Sadr-ı a'zam olan Sinan Paşa'nın Yemen Serdarı iken Purtakal'un donanması geldiğin kadirgalarla Hızır Begi gönderüp hayr ile def-i şer olunduğudur.

Metin: Ol gemiler degül iken lazım / Aden ahvali kati mühim

Eyleyüp pes feragat a'dadan / Oldılar salık-i tarık-ı Aden

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın, Aden'e Purtakal'ın donanması geldiğinde; kadirgalarla Hızır Paşa'yı gönderip onları def ettiğinin resmidir. Gri renk üzerine yerleştirilmiş, ikisi Hızır Bey emrinde, diğer ikisi ise Purtakal'a ait olmak üzere dört kadirga vardır. Sahnenin alt tarafına yan yana resmedilmiş olanlar Hızır Bey emrindeki Osmanlı kadirgalarıdır. Kadirgaların gövdesinde kırmızı renk hakimken, burun kısmında sarı ile birlikte kırmızı kullanılmıştır. Kadirga kenarlarında kırmızı bayraklar dikilidir. Gemilerin arka uç kısmında birer top yerleştirilmiştir. Kadirganın ön kısmında elleri açık bir şekilde Hızır Bey olduğunu düşündüğümüz bir figür resmedilmiştir. Arkasında yalnızca yüzleri ve başlıkları görünen iki figür daha vardır. Yanındaki kadirgada ise yine ön kısmında yüzleri ve başlıkları görülen dört figür mevcuttur. Bu kadirganın da kenar kısımlarında küçük bayraklar yerleştirilmiştir. Kadirgaların üstlerinde beyaz yelken örtüleri açılmamıştır. İki kadirganın tam ortasında açık pembe, kırmızı ve yeşil renklerde diğerlerinden daha büyük üç bayrak mevcuttur. Düşman kadirgalarından biri diğerine göre daha ileriden gitmektedir. Geriden gelende üç figür vardır, birinin yüz hatları belli değilken diğer ikisi birbirine bakmaktadır. İleride olan düşman kadirgasında kırmızı, sarı, siyah, gri, renkler kullanılmıştır. Bu kadirgada da üç figür vardır ve yalnızca gözleri ve siyah başlıkları görünmektedir. Kenarlarına siyah renk bayrak yerleştirilmiştir. Büyük bayraklara yapılmış çeşitli işaretler ve haç işareti dikkat çekmektedir. Bir diğer dikkat çeken durum ise bu kadirga ortasında yükselen siyah direğin ucunda bir insan figürünün olmasıdır.

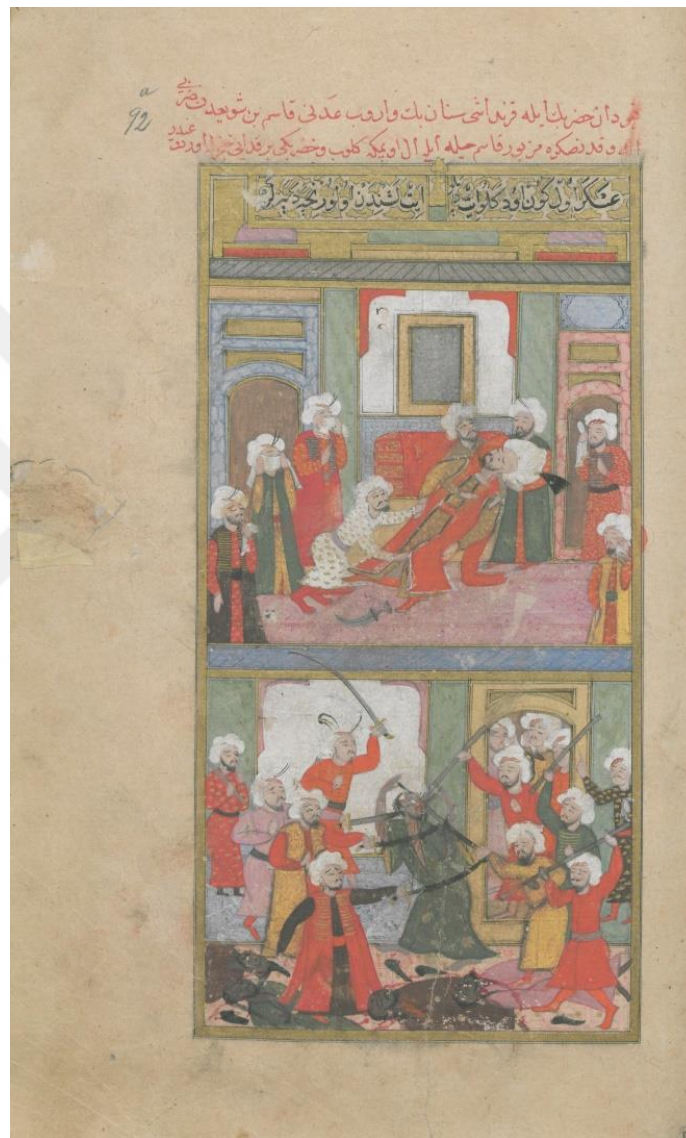
Resim 3.11 Hızır Paşa'nın Kadirgası

3.2.9. 92a varağında:

Serlevha:Kapudan Hızır Beg ve karındaşı Sinan Beg varup Aden'i, Kasım b.Şevi'den harbi alduktan sonra mezbur Kasım, hile ile el öpmeye gelüp ve Hızır Beg'i bir fedayi hançerle urduğıdur.

Metin:Asker ol gün o denlü it depeler / İt leşinden olur niçe depeler

Resmin Tanımı:Kaptan Hızır Bey ve kardeşi Sinan Bey Aden'i Kasım Bin Şevi'den savaşarak alır, Kasım hile ile el öpmeye gelir ve burada bir fedaisinin Hızır Beyi hançerle şehit etmesinin resmidir. Tek sayfadaki minyatürde iki farklı konu ele alınmıştır. İlki Hızır Bey'in hançerlendikten hemen sonraki an, diğeri ise Kasım'ın, fedasının ve diğeri düşmanların kılıçtan geçirilip öldürüldüğü andır. Üst kısımda; mimari bir mekan içerisinde ön planda hançerlenen Hızır Bey ile birlikte dokuz figür vardır. Oturduğu makamının hemen önünde düşmek üzere olan Hızır Bey'i, iki görevli sırt ve baş kısmından, bir başka görevli ise bacağından tutmaktadır. Figürlerin kıyafetlerinde ağırlıklı kırmızı olmak üzere, koyu yeşil, sarı, beyaz, ve turuncu renkler kullanılmıştır. Yerde Hızır Bey'in bıçaklanmasında kullanılan hançer görülmektedir. Yuvarlak kemer formlu mavi kapı önündeki üç figürden ikisi yüzlerinin bir kısmını mendille kapatmış ağlamakta, diğeri figür ise bir eli ile mendilini tutmaktadır. Yuvarlak kemer formu ve açık pembe renkli kapı önünde ise yine ağlamaklı ve ellerindeki mendil ile gözyaşlarını siler halde resmedilmiş iki figür görülmektedir. Kalın mavi renkli bir dikdörtgen ile ayrılmış sahnenin alt tarafında daha kalabalık bir figür grubu yer almaktadır. Ön plana bir düşman figürü yerleştirilmiştir. Katile kılıç ve sopalarla saldıran yedi figür bu kısımda dikkati çekmektedir. Ayrıca yuvarlak formlu altın yaldız kapının içerisine de üç figür sıkıştırılmıştır. Figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklı olmalarının yanı sıra hepsinin yüz ifadesi üzgün halde betimlenmiştir. Kapının hemen önündeki figür bir elinde mendilini tutmuş, diğeri elinin işaret parmağı yukarı kaldırmıştır. Belkide kılıçtan geçirilen düşmana birşeyler söylemektedir. Yerde öldürülmüş dört düşman görülmektedir. Kıyafeti pembe olan hariç ölen figürlerin hepsi siyah kıyafetlidir.

Resim 3.12 Hızır Bey'in Hançerlenmesi

3.2.10.111b varağında:

Serlevha: Yemen'e tabi Vadi-i Meytem'de asker-i İslam Zeydi Arabi sıyub Mısır

Metin: Kaşiflerinden merhum Gedik Ferhad Beg şehid olduğudur.

Hak bilür her birisine anun

Resmin Tanımı: Yemen'e tabi Vadi-i Meytem'de İslam ordusu ile Zeydi Arab ordusunun çarpışmasında Mısır kaşiflerinden Ferhat Beyin şehit olduğunun resmidir. Buz mavisi zeminli bir tepe üzerinde iki ordu savaşı halde betimlenmiştir. Tepe üzerinde yer yer çalı toplulukları dikkati çekmektedir. Sahnenin sağ tarafında Osmanlı asker figürleri verilmiştir. Ortada at üzerinde Ferhat Bey görülmektedir. Çevresine beyaz başlıklı, miğferli ve yeniçerilerden oluşan askeri birlikleri yerleştirilmiştir. Figürler sıkışık fakat düzenlidir. Tüfek, kılıç, okun yanı sıra önlerinde toplar da vardır. Tepenin üzerinde başları ve kolları kopmuş düşman askerleri yer almaktadır. Ferhat Bey ve askeri birliklerinin tam karşısında ise yine tepeden aşağıya doğru yerleştirilmiş düşman askerleri mevcuttur. Sahnenin alt kısmında atlı Osmanlı askerlerinin ve düşman askerlerinin vuruşma anı verilmiştir. Figürlerin bir çoğu sakallı veya bııklı olarak resmedilmiştir. Figür kıyafetlerinde ise, kırmızı, koyu yeşil, mavi, sarı ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Resim 3.13 Ferhat Bey'in Şehit Olması

3.2.11.112b varağında:

Serlevha: Sadr-ı a'zam Sinan Paşa Yemen'de tabi Vadi-i Meytem cenginde yoldaşlık edenleri ri'ayet itdügidür.

Metin: Depelenmiş duru kaçı itün.

Resmin Tanımı: Sinan Paşa Yemen'e bağlı Vadi Meytem savaşında görev alanları huzurunda ağırladığının resmidir. Savaşın yaşandığı yerde, altın yıldız ile boyalı bir gökyüzü vardır. Mavi renk tepelerde yer yer bitki toplulukları ve savaşın ardından kalan çeşitli unsurlar görülmektedir. Kopmuş kol ve bacaklar etrafa saçılmıştır. Bu da bize Sinan Paşa'nın savaşın hemen akabinden, daha savaşın izleri yok olmadan bir ağırlama yaptığını göstermektedir. Tepelerin alt kısmında ön planda Sinan Paşa'nın otağının olduğu bir grup çadır dikkat çekmektedir. Çadırların etrafı beyaz renk zukak ile çevrelenmiştir. Otağların arka tarafında top dizileri görülmektedir. Sinan Paşa otağı önünde siyah renk üzerinde altın yıldız ile bezenmiş bir tahtta oturmaktadır. Ayağının altına etrafı altın yıldızlı kalın bir şeritle çevrili kırmızı halı yerleştirilmiştir. Otağ kırmızı ağırlıklı ve sarı şerit geçitlerin olduğu desene sahiptir. Etek uçları iki yana tutturulmuştur ve içerisinde çadır içi perdesi görülmektedir. Otağının sağ kısmında sayeban dediğimiz gölgeliği açılmıştır. Sarı ve kırmızı verev çizgilerin çerçeve oluşturduğu gölgelikte, orta kısım sarı ve açık mavi ile desenlendirilmiştir. Paşa'nın arka tarafında iki silahtar ve yardımcısı olduğunu düşündüğümüz bir figür yer almaktadır. Bu figürlerin yanı ve arkası art arda dizilmiş miğferli ve kalkanlı asker figürleri ile doldurulmuştur. Karşısında savaştan yeni gelmiş; kafasında kan izi, bir elinde kağıt diğer elinde kalem tutan, bir bey figürü betimlenmiştir. Sinan Paşa ile konuşan bu figürün arka tarafında askeri bir birlik mevcuttur. Askerlerin bir kısmı zırhlıdır. Beyaz başlıklı olanların bir kısmının başlığında kan lekeleri görülmektedir. Otağların ön tarafı yine mavi zemin ile kaplı ve bitki topluluklarına sahiptir.

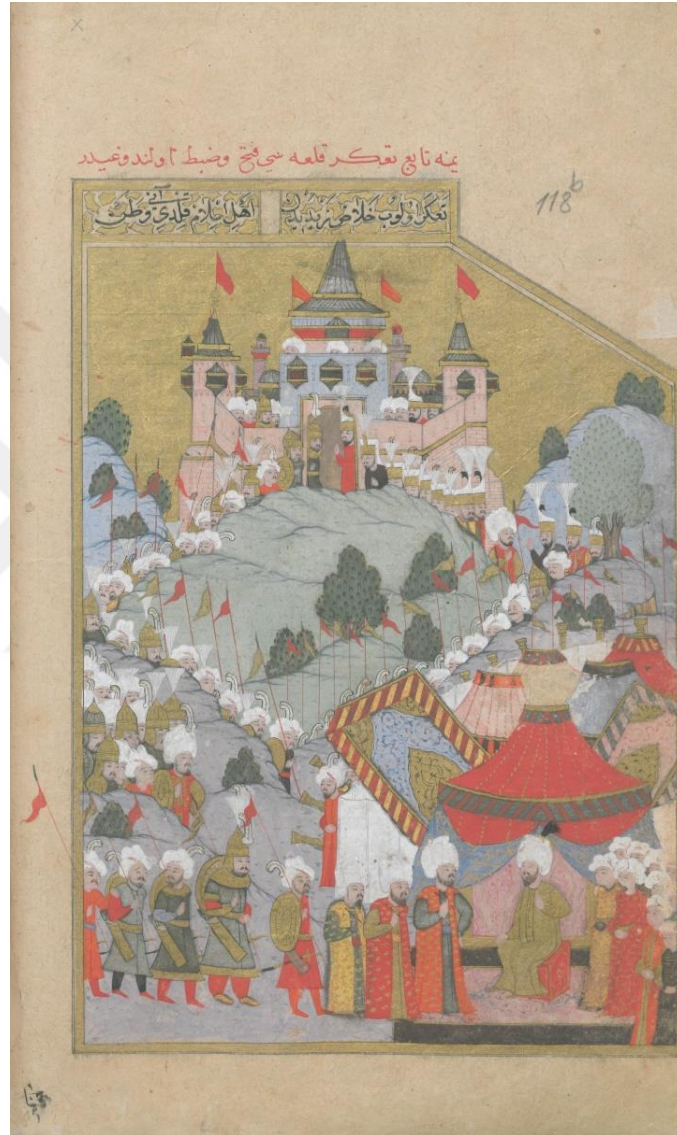
Resim 3.14 Savaşta Görev Alanların Ağırlanması

3.2.12. 118b varağında:

Serlevha: Yemen'e tabi Ta'ker kal'ası feth ve zabt olunduğudur.

Metin: Ta'ker olup halas Zeydiden / Ehl-i İslam kıldı anı vatan

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın Yemen'e tabi Taker Kalesini fethedip idaresi altına aldığı resmidir. Zeyyidilerden buranın alınıp, İslam ehline vatan kılındığı yazılmıştır. Altın yıldız bir gök, mavi tonlarında tepe ve tepecikler vardır. Tepenin en üst kısmında Taker Kalesi betimlenmiştir. Kalenin ortadaki kulesinde üç tane asker görülmektedir. Yine avlu kısmında yalnızca başlıkları ve yüzleri görünen birçok asker resmedilmiştir. Tepenin her iki yanındaki asker figürleri oldukça sık fakat düzenli yerleştirilmiştir. Farklı başlık türleri vardır, bu da bize farklı birimlerdeki askerlerin bir arada olduklarını göstermektedir. Aşağıda otağlar kurulmuş ve etrafı zukak ile çevrelenmiştir. Sinan Paşa'nın otağının iki yanında sayeban dediğimiz gölgelikler açılmıştır. Bunlardan otağının sol tarafına yerleştirilen: kırmızı sarı kenar şeritli, köşelerde altın yıldızlı ve ortasında mavi zemin üzerine altın yıldız desenlidir. Sağ tarafta kalanın ise; gri pembe kenar şeritli, köşelerde ve pembe zemin üzerinde altın yıldızlı desenlere sahip olduğunu görmekteyiz. Sinan Paşa otağı önünde oturmaktadır. Hemen arkasında silahtarları yer almıştır. Karşısında ise tek sıra halinde kendisi ile görüşmeye gelen komutanlar mevcuttur. İlk üç figürün kıyafetlerine baktığımızda diğerlerinden daha rütbeli ve Sinan Paşa için daha çok önem arz ettiklerini anlayabiliyoruz. Bu üç figür ellerinde kaleme benzeyen bir nesne tutmaktadırlar. Bu figürlerin arkasından ise kalkanlı, oklu ve kılıçlı figürler yer almaktadır. Bu sıradaki iki figür birbirleri ile konuşmaktadır. Birinin kaşları yukarı kalkmış üzgün bir yüz ifadesi ile verilmiştir. Yine otağların etrafında toplar görülmektedir. Minyatürde hakim renklere baktığımızda; kırmızı, altın yıldız, yeşil, mavi, siyah ve turuncu renkler olduğunu görmekteyiz.

Resim 3.15 Taker Kalesi'nin Fethedilmesi

3.2.13. 131b varağında:

Serlevha: Yemen'e tabi Haded kal'ası eşirra-yı Arab'dan alınup harap olunduğudur.

Metin:Kimse yakmazdı anı olsa eyü / Her dem olsun münhedim bünyad-ı bed

Ben de anun hedminün tarihini / Didüm oldı münhedim Hısnü'l-Haded 977

ŞÜRU-İ BE BEYAN-I BA'ZI AHVAL-İ MAHŞUŞA-İ YEMEN VE MAKALAT-I
MÜTEFERRİKA

Bitdi Ta'ker yanındaki ahval / Geldi min-ba'd irtihale mecal

Virdi Nusret Müfettihü'l Ebvab / Alınup hısn-ı haşm olındı harab

Resmin Tanımı:Yemen'e tabi Haded Kalesi'nin kötü Araplardan alınup harap edildiğinin resmidir. Kalenin harap edildiğinin tarihi olan 977(1569-70), minyatür metninde yer almaktadır. Yine Allah tarafından hayır kapılarının açılması ile çok sağlam olan kalenin harap olduğu bilgisi verilmiştir. Mavi zeminli bir tepe üzerinde en üstte altın yaldız renk gökyüzü vardır. Hemen bitiş noktasında ellerindeki aletlerle kaleyi yıkmakta olan askerler betimlenmiştir. Yıkılmış görünen kalenin molozları detayda işlenmiştir. Sahnenin tam ortasında büyük bir ağaç çizilmiştir. Ağacın her iki tarafında askeri birlikler yer almıştır. Bu birliklerin ön tarafında ise atları ile birlikte Sinan Paşa ve karşısında beylerinden biri tasvir edilmiştir. Sahnenin sağ tarafında Sinan Paşa, hemen arkasında silahları vardır. Sahnenin alt kısmına doğru baktığımızda atlı askerleri ve yaya askerlerin olduğunu görmekteyiz. Tam karşısında at üstünde bir bey figürü ardında silahları, yine atlı birlikler ve yaya birlikleri etrafını çevrelemiş şekilde verilmiştir. Figürlerin silahları hariç hepsi sakallı veya bıyıklı olarak resmedilmiştir. Kullanılan renklere baktığımızda altın yaldız, kırmızı, turuncu , pembe, yeşil ve tonları, kahverengi ve siyah renkler kullanılmıştır. Sahneye yerleştirilmiş karşılıklı iki kırmızı bayrak büyüklükleri ile dikkat çekmektedir.

Resim 3.16 Haded Kalesi'nin Harap Edilmesi

3.2.14.141b varağında:

Serlevha: Yemen'e tabi İb şehri feth olunduğudur.

Metin:Hasılı birbiriyle dögüşerek / Gelüp irişdiler hele İb'e dek

Resmin Tanımı:Yemen'e bağlı İb Şehri'nin fethedildiğinin resmidir. Altın yaldız gökyüzü ve burada yükselen bir kale betimlenmiştir. Kale'nin kulelerinde bayrakları değıştiren dört Osmanlı askeri mevcuttur. Kalenin içinde yalnızca başlıkları ve yüzlerinin bir kısmı görülen sıkışık asker figürleri yerleştirilmiştir. Mavi zeminli bir tepeye yerleştirilen yeşil bitki toplulukları dikkat çekmektedir. Kale kapısının önünden itibaren başlayıp aşağıda Sinan Paşa'nın otağı önüne kadar devam eden derinlik kazandırılmış yol görülmektedir. Kalenin giriş kapısından iki taraflı başlayan toprak siper devam etmektedir. Farklı birliklerden askeri figürlerin, buradan aşağıya doğru inmeleri resmedilmiştir. Tek sıra halinde aşağıya inen askerlerin her iki yanında yönleri kaleye doğru toprak siperler yerleştirilmiştir. Sahnenin sağ alt tarafına çadırlar kurulmuştur, çadırların çevresi beyaz zemin ile çevrelenmiştir. Ön planda Sinan Paşa'nın otağı mevcuttur. Çadırının hemen sol tarafında; yeşil-kırmızı köşe şeritlerine sahip, pembe zemin üzerine altın yaldız köşe ve orta desene sahip sayeban(gölgelik) açılmıştır. Etekleri iki yana toplanmış otağın çadır içi perdesi görülmektedir. Sinan Paşa turuncu ve kenarları koyu yeşil olan bir halı üzerindeki oturağında oturmaktadır. Arka yanında üç silahtarı beklemektedir. Sinan Paşa'nın hemen karşısında elinde kaleme benzer bir nesne tutan, muhtemelen bir komutan ya da bey olan biri ile konuşmaktadır. Bu figürün hemen arkasında zırhlı birliklerden bir grup asker yan yana dizilmiştir. Bunların arkasında sıkışık ama düzenli bir şekilde yerleştirilen art arda asker figürleri mevcuttur. Burada bir kısım askerin yüz ifadelerinden üzgün oldukları anlaşılmaktadır. Genel itibari ile figürlere baktığımızda silahtarlar hariç bir çok figürün sakallı veya bıyıklı olduğunu görmekteyiz. Kıyafetlerinde kullanılan renkler; kırmızı, sarı, yeşil ve tonları, beyaz, pembe ve siyahtır.

Resim 3.17 İb Şehrinin Fethedilmesi

3.2.15. 148b varağında:

Serlevha: Yemen'e tabi Cebel-i Bu'dan'da leşker-i İslam Zeydi ta'ifesin basup kaçırduklarıdır.

Metin: İrdügin kesmese eger kaçdı kaçan / Haykırup dirler ana hey leke kes

Resmin Tanımı: Yemen'e bağlı Cebel-i Bul'dan'da büyük İslam ordusunun Zeydi taifesini basıp kaçırdıklarının resmidir. Mavi zeminli ve üzerinde yer yer bitki topluluklarının olduğu bir tepe üzerine yerleştirilen birçok figür betimlenmiştir. Sahnenin sağ alt köşesinde Sinan Paşa ve askeri birlikleri sıkışık fakat düzenli şekilde yerleştirilmiştir. Bu köşede dikkatimizi çeken at üzerindeki Sinan Paşa ve arkasında da kırmızı bayraklarını taşıyan atlı figürdür. Sinan Paşa'nın hemen arkasında iki silahtarı mevcuttur. Paşanın etrafı ordunun farklı birimlerine ait figürler ile çevrilidir. Ön kısımda bir sıra boyunca dizilmiş toplar yer almaktadır. Onların hemen önünde ise atlı birliklerin Zeydileri kovalayıp öldürdükleri tasvir edilmiştir. Şiddetli bir saldırma anı olduğu, yere düşen ve düşmanlara ait olan kanlı kesik başlardan anlaşılmaktadır. Zeydi askerlerin bir çoğu kaçarken birkaçı da arkasını dönüp kendini savunmaya çalışmaktadır. Dikkatimizi çeken en önemli durum ise; yüksek dağlarla çevrili Yemen'in o topografyasının bu resimde, izleyiciye askerlerin duruş biçimi ile verilmeye çalışılmasıdır. Geniş bir görüş açısı ile resmedilmiştir. Silahtarlar hariç figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır. Renklere baktığımızda kırmızı, altın yaldız, sarı, yeşil, beyaz ve açık pembe gibi renkler kullanılmıştır.

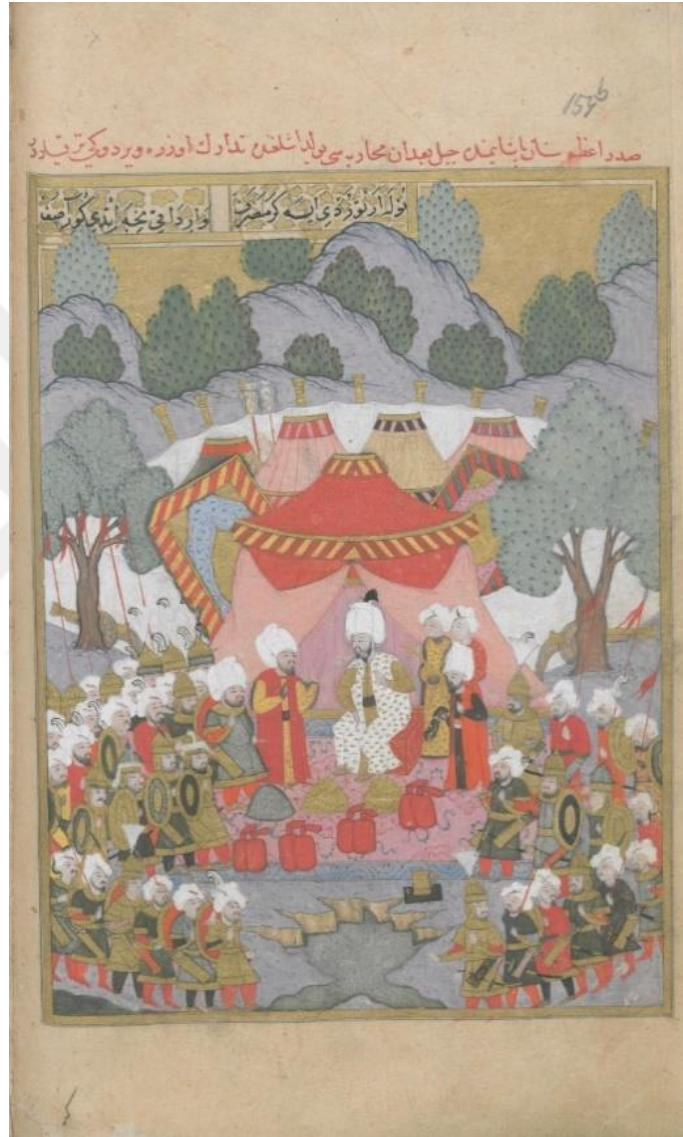
Resim 3.18 Zeydi Ta'ifesinin Basılması

3.2.16.154b varağında:

Serlevha: Sadr-a a'zam Sinan Paşa Yemen'de Cebel-i Bu'dan Muharebesi yoldaşlığında tedarük üzere virdüğü terakkilerdür.

Metin: N'ola arturdı ise ger masraf / Varıdatı nic'itdi gör Asaf

Resmin Tanımı: Sadrazam Sinan Paşa'nın Yemen'de Cebel-i Bu'dan savaşında elde ettiklerinin resmidir. Mavi zeminli ve ağaçlı tepeler arasında kurulmuş çadırlar içerisinde, sahnenin ortasında ön planda Sinan Paşa ve otağı resmedilmiştir. Çadırların etrafı beyaz zukak ile çevrilmiştir. Kırmızı-sarı renge sahip şeritlerin kenar oluşturduğu, köşelerde ve kendinden desenli mavi zeminin ortasında, altın yaldızlı bir sayeban(gölgelik) çadırın sol tarafında açılmıştır. Sinan Paşa pembe ve kenarları mavi üzerinde ince desenlere sahip bir halı üzerinde, oturağında tasvir edilmiştir. Çadırının ön etekleri iki yana toplanarak çadırın önü açılmıştır, çadır içi perdesi görünmektedir. Hemen arkasında silahtarları yer almıştır. Karşısında ise savaş sırasındaki yoldaşlarından olan beyler, paşa ile konuşmaktadır. Bunların arka kısmında, zırhlı birliklerinden askerler durmaktadır. Sinan Paşa ve görüştüğü beyin önünde yan yana sıralanmış çuvallar mevcuttur. Sinan Paşa'nın üzerinde bulunduğu halının hemen dışında sahnenin sağ tarafına doğru siyah bir tepsiye benzer bir nesne içerisinde altın bir sürahi ya da bardak diyebileceğimiz bir nesne tasvir edilmiştir. Askerler orta kısımdaki boşluğun her iki kısmına yarım daire şeklinde dizilmişlerdir. Bir kısmı kendi içerisinde konuşmaktadır.

Resim 3.19 Cebel-i Bu'dan Muharebesi Sonrası

3.2.17.170b varağında:

Serlevha: Yemen’de Mutahhar Leng’ün veziri Katran’a tabi Hovlan Kal’ası alınıp harab kılınduğudur.

Metin: Askere ol dahi işaret ider / El uş idüp anı heman asker

Kabil-i hark olanı nara yakar / Yanmağa mümkün olmayanı yıkar

Sur u divardan eser komayup / Hasilüsü kalurca yer komayup

Anı bir demde şöyle eylerler / Kim hiç anda yapılmamışa döner

Resmin Tanımı: Yemen’de Mutahhar Leng’in veziri Katran’a tabi Hovlan Kalesi’nin alınıp harap edilmesinin resmidir. Altın yaldızlı gökyüzü altında, mavi zemin üzerine bitki topluluklarının olduğu dik tepeler betimlenmiştir. Bunun biri üzerinde Hovlan Kalesi’nin tasviri yapılmıştır. Kalenin pencerelerinden alevler çıkmaktadır. Kapısından çıkan dört asker sırtında kaleden yağmalama öncesi aldıkları ganimet çuvallarını taşımaktadır. Kalenin üzerinde bulunduğu tepenin her iki yamacına da askeri birlikler yerleştirilmiştir. Sahnenin sol tarafında atı üzerinde Sinan Paşa tasvir edilmiştir. Hemen arkasında silahtarları görülmektedir. Çevresinde ise farklı birliklerden askerleri mevcuttur. Bir kısmı omzuna dayadıkları tüfekler ile beklemektedirler. Sinan Paşa’nın ön tarafındaki boşluğa yığılmış ganimetler göze çarpmaktadır. Bu ganimetlerin bir kısmını altın yığınları oluştururken, diğer bir kısmının içinde ne olduğunu bilememekteyiz. Tepenin sağ yamacında yine farklı birliklere ait askerler yerleştirilmiştir. Kullanılan renklere baktığımızda altın yaldız, kırmızı, sarı, yeşil, mavi, beyaz, kahverengi ve tonları kullanılmıştır. Silahtarlar hariç, figürlerin birçoğu sakallı veya bııklı olarak tasvir edilmiştir.

Resim 3.20 Hovlan Kale'sinin Alınması

3.2.18.186a varağında:

Serlevha: Yemen’de Mutahhar-ı Leng’ün tahtı olan Şebam şehri musahhar olduğudur.

Metin: Kimisi Kasr-ı Arza’ya yürüdü / Kimisi dahi tağı özler idi

Resmin Tanımı: Yemen’de Mutahhar-ı Leng’ün tahtı olan Şebam Şehri’nin ele geçirilmesidir. Kimi askerlerin Kasr-a Arza yürüdüğünü, kimisinin ise azgın arapları öldürmeği özlediği yazılmıştır. Geniş bir açı ile yapılan betimlemelerde ilk dikkatimizi çeken; şehir surları ve sur içinde mavi tepelerin üzerine yerleştirilen kalelerdir. Üç tane tepe ve bu tepelerin üçünün üzerinde de kale ve kuleleri yer almaktadır. Tepelerin üzerinde düşman askerleri yerleştirilmiştir. Sur içinde avluda birçok Osmanlı askeri görülmektedir. Bunların bir kısmı zırhlı birlikler, diğer kısmı ise yeniçerilerdir. Bazı askerlerin tepe üzerindeki düşman askerlerine ok attığı görülmektedir. Kimi asker düşman bayrağını indirip kendi bayraklarını asmaktadır. Sur kapısına baktığımızda kapalıdır ve kapı önünde ellerinde tüfekleri ve okları bulunan askerler beklemektedirler. Sur önünde sahnenin sağ tarafında Sinan Paşa ve çok sayıda askeri birlik mevcuttur. Sinan Paşa’nın hemen arkasında silahtarları görülmektedir. Etrafını teçzinat bakımından zengin, farklı birimlerden askerler çevrelemiştir. Karşılarında ise onlardan daha az bir asker topluluğu beklemektedir. Bu askerlerin ön tarafında kaleye doğrultulmuş toplar yerleştirilmiştir. Kırmızı renkli büyük bayraklar yer yer açılmıştır, bir kule hariç diğerlerin hepsinde de kırmızı bayrak dalgalandırılmıştır. Renklere baktığımızda, altın yaldız, açık mavi, kırmızı, sarı, yeşil ve tonları kullanılmıştır, silahtarlar hariç figürlerin hepsi sakalı veya bıyıklı olarak tasvir edilmiştir.

Resim 3.21 Şebam Şehri'nin Kuşatılması

3.2.19. 187b-188a varağında:

Çift sayfa olarak düzenlenmiş minyatürün 187b varağında:

Serlevha: Şebam şehri teshirinden sonra altı adet iç hisarlarından Libaha nam kal'a Serdar kulundan feth olunduğudur.

Resmin Tanımı:Şeban şehrinin ele geçirilmesinden sonra, altı adet iç hisarlarından Libaha nam Kalesi Serdar tarafından fethedildiğinin resmidir. Gök altın yaldız, zemin ise mavidir. İlk dikkatimizi çeken sivri tepe ya da kaya üzerine yerleştirilmiş kalelerdir. Ortadaki kale daha büyük resmedilmişken yanlardaki kaleler daha küçüktür. Ortadaki kalenin içi; başlıkları ve yüzleri görünen asker figürleri ile doldurulmuştur. Buradan aşağıya inen askerler yine ortadaki küçük tepenin her iki tarafını çevreleyerek serdarın otağına kadar inmişler. Tepenin dibinde dört otağı yer almaktadır. En öndeki Sinan Paşa'ya aittir. Otağda kırmızı ve mavi renkler fazlaca kullanılmıştır. Sinan Paşa kırmızı oturduğunda oturmuş ve konuşmaktadır. Arkasında silahtarları ve az sayıda askerler mevcuttur. Karşısında tepeden aşağıya inmiş tek sıra halinde bekleyen, konuşan askerler betimlenmiştir. Tam önünde ise elinde kaleme benzer nesne tutan bir bey ile görüşmektedir.

188a varağında:

Serlevha: Ve dahi Yemen Beylerbegisi Hasan Paşa⁶⁶'yı Kasr-ı Arz'a üzerine yürüyüş itdürüp darbi alınup zindanda olan mahbuslar halas oldı.

Sol giriftar olan asakirden / Dahi A'rabdan rehine olan.

Resmin Tanımı: Yemen Beylerbeyi Hasan Paşa'yı Kasr-ı Arz üzerine yürütüp darb ile aldırıp, zindanda olan tutukluları kurtardıklarının resmidir. Sarp tepe ya da kaya üzerine konumlandırılmış üç kale betimlenmiştir. Ortadaki kale diğer ikisine göre daha büyüktür. Kale içerisinde çok fazla asker tavsir edilmiştir. Bu askerler tepeden inen yol boyunca sıkışık yerleştirilerek Serdar Sinan Paşa'nın bulunduğu yere kadar devam etmektedir. Sinan Paşa'nın konuştuğu kişinin Hasan Paşa olduğunu söyleyebiliriz. Aşağıya inen askerlerin birçoğu hapisneden kurtarılan erlerdir. Sinan Paşa bu minyatürde ayakta konuşmaktadır ve arkasında silahtarları görülür. Sinan Paşa'nın alt kısmında zırhları ile bekleyen bir grup asker daha yer almıştır. Küçük tepelerin ardında ve sahnenin en alt kısmında ise atlı birliklerden bir kısım başta olmak üzere, yine farklı birimlerden askerler görülmektedir. Bunlar kendi aralarında konuşmaktadır. Karşılarında ise yine at üzerinde zırhlı, elinde oku olan bir figür gelmektedir. Genel açı ile baktığımızda; kırmızı bayrakların, askeri figürlerin çokluğu, coğrafi şartların zor olduğunu anlatan bir betimleme yapılmıştır.

⁶⁶ Yavuz, 2003: CXVIII. Bakınız: Hasan Paşa, 976/1569 -977/1570 yıllarında Yemen Beylerbeyi.

Resim 3.22 Libaha nam Kales'sinin Alınması ve Zindandaki Hapislerin Kurtarılması

3.2.20. 193b-194a varağında:

Çift sayfa olarak düzenlenmiş minyatürün 193b varağında:

Serlevha: Yemen'de şehir-i Şebam'un tahribi enfa olmağın yakıldığıdır.

Resmin Tanımı: Yemen'de Şehir-i Şebam'un yakıldığının resmidir. Geniş görüş açısı ile verilen bir topoğrafik manzara betimlenmiştir. Surlar ile çevrili, içerisinde evlerin ve birçok farklı mimari öğenin olduğu, sarp kayalıkların üzerinde ise kalelerin olduğu bir şehir tasviri yapılmıştır. Gökyüzü altın yıldız, zemin gri renktedir. Altı adet sarp kayalık üzerinde kaleler yerleştirilmiştir. Bu kalelerin içi düşman askeri doludur. Şehir surlarının ve giriş kapılarının önlerinde buraları yıkan, söken asker figürleri oldukça çoktur. Sur içerisindeki belli noktaları da yakmış olmaları ki siyah bulutlar yükselmektedir. Sinan Paşa'nın otağı kurulmuş, hemen arkasında silahtarları ve önünde bir grup asker resmedilmiştir. Sinan Paşa önünde duran bir bey ile görüşmektedir. Bu asker grubunun arka kısmında büyük bir ateş yakılmıştır, şehir yakılıp yıkılırken çıkarılan ahşap kapı ve pencereler burada ateşe verilmiştir. Yakılıp yıkılan sur duvarlarının arkasında sur içindeki evler görünmektedir.

194a varağında: yazı yoktur.

Resmin Tanımı: : Sur duvarlarının önünde yıkmaya devam eden askerler burada iki farklı noktada ateş yakmışlardır. Sinan Paşa sur dibinde ateşe verilen yerin hemen altında ayakta ve çevresindeki askerler ile konuşmaktadır. Arkasında yine silahtarları mevcuttur. Burada Sinan Paşa'da dahil olmak üzere minyatürde bir tahribat olmuş olacak ki bazı figürlerin yüzleri silinmiş ve kararmış şekilde günümüze ulaşmıştır. Sinan Paşa ile görüşen askerlerin hemen arkasında çok daha büyük bir ateş yakılmıştır, burada da yine ahşap kapılar ve pencereler ateşe verilmiştir. Etrafında ise ateşe birşeyler atan askerler mevcuttur. Burada genel olarak düşman askerlerinin korkarak yalnızca izlediği, Osmanlı askerlerinin ise kararlılıkla yıkıp, yakdığı bir durum anlatılmıştır. Kullanılan renkler, altın yıldız, mavi, gri, kırmızı, sarı, yeşil ve pembe dir.

Resim 3.23 Şehri Şebam'ın Tahribi ve Yakılması

3.2.21. 217b varağında:

Serlevha:Ceng-i Salah tabi’-i İslam ba-Zeydiyan-ı Saçlu ba’de ez-reften-i Mahmud Beg be-ğaret

Metin: Azgun amma ki nice azğundur / Bunlar iblisten mel’undur.

Resmin Tanımı: Zeydiyan-ı Saçlu ile Mahmud Beyin arasındaki savaşın resmidir. Altın yıldız gökyüzü ve mavi zemin betimlenmiştir. Sarp bir kayalığa kale tasviri yapılmıştır. Kaleden aşağıya düşman askerleri inmektedir. İndikleri yerde, düşman atlı birliklerinden askerler ile Mahmud Beyin atlı birliklerinden askerleri vuruşmaktadırlar. Elllerinde kılıç ve okları olan Osmanlı askerleri bazen vuran, bazen vurulan durumda tasvir edilmiştir. İki Osmanlı askeri kaya üzerinde öldürülmüştür. Sahnenin sol alt köşesine yerleştirilmiş otağlar görülmektedir. Bu otağların en önünde Mahmut Bey, diğer üç kişi ile konuşmaktadır. Otağların arkasına gelen kısımda art arda sıralanmış okçu birliklerinden bir grup asker ot atmaktadır. Daha yakın açıdan verilen resimde; altın yıldız, sarı, yeşil ve tonları, beyaz, pembe ve mavi renkler kullanılmıştır. Bazı figürlerin yüzleri tahrip olsada tüm figürler sakallı veya bıyıklı olarak resmedilmiştir.

Resim 3.24 Saçlı ile Mahmud Beyin Savaşı

3.2.22. 224b ve 225a varağında: yazı yoktur.

Çift sayfaya yapılmış minyatürde yazı bulunmamaktadır. 224b varağında:

Resmin tanımı: Geniş bir açı ile verilmiştir. Altın yıldız gökyüzü ve mavi zemin vardır.

Üç kayalık üzerine kurulmuş kaleler betimlenmiştir, bunların en büyüğü ortada yer alandır. Kalelerin içinde ve tepe üzerinde düşman askerleri mevcuttur. Bunların yalnızca başlık ve yüz kısımları çizilmiştir. Bu kalelerin altında mimari öğelerin yer aldığı bir şehir tasviri yapılmıştır. Etrafı surlar ile çevrilidir. Şehrin kapısı kapalıdır. Surların ön kısımda birçok çadır kurulmuştur. Çadırların etrafına çok sayıda asker yerleştirilmiştir. Her çadırın kenarından üç- beş askerin şapka ve yüzleri görülmektedir. Askerler birbirleri ile konuşmaktadır. Burada en önemli unsur Sinan Paşa'nın otağıdır. Sahnede sol tarafa yakın ortada bulunan kırmızı ve yeşil renklerin bir arada kullanıldığı, giriş kısmının açık bulunduğu otağ önünde Sinan Paşa bir bey ile konuşmaktadır. Silahları bu sefer arkasında değil karşı tarafında yine konuşmaktadır.

225a varağında ise:

Resmin Tanımı:Yine altın yaldıza boyanmış bir gökyüzü, mavinin hakim olduğu zemin betimlenmiştir. Ortada sarp kaya üzerinde bir kale, altında çeşitli mimari öğelerin yer aldığı bir şehir tasviri yapılmıştır. Kaleden aşağıya sıra ile düşman askerleri inmektedir. Sur kapısından dışarıya çıkan düşman askerleri burada Osmanlı ordusu ile karşılaşmıştır. Kalabalık askeri birlik ile at üzerinde Sinan Paşa görülmektedir. Burada da çok sayıda çadır tasviri yapılmıştır. Çadırların çevresi, asker ile doludur. Osmanlı askerleri ile şehir kapısından çıkan askerler savaşmaktadır. Sahnenin sağ alt köşesine öldürülmüş bir düşman askeri görülmektedir. Bu kadar sıkışık figür içerisinde tek olan bu düşman figürü, onlar için önem arzeden biri olabileceği düşüncesini vermiştir. Düşman askerlerine baktığımızda bir kısmı kaçmaya çalışırken, diğer bir kısmı kalıp savaşmayı tercih etmiştir. Silahları dışında figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır. Kullanılan renklere baktığımızda oldukça geniş bir renk çeşitliliği gözlenmektedir. Altın yıldız, kırmızı, beyaz, mavi, yeşil ve turuncu gibi renkler kullanılmıştır.

Resim 3.25 Meydan Savaşı ve Şehir Kuşatması

3.2.23. 230b varağında:

Serlevha: Yemen’de Cebbü’l- Arus kal’ası alınıp tahribi enfe olmağın yıkılup ve sahrıncı delinüp battal olunduğudur.

Metin: Var idi katı ulu sahrıncı / Safi ab ile toptolu içi

Resmin Tanımı: Yemen’de Cebbül Arus Kalesi’nin alınıp yıkılıp, sarnıcın delinip pek büyük suyun çıkarılmasının resmidir. Altın yıldız gökyüzü ve mavi zeminli bir vadi arasında bir kale mevcuttur. Kalenin üzerinde ve içindeki Osmanlı askerleri ellerindeki baltalar ile kaleyi yıkmaya başlamışlardır. Bir grup askerin kaleye giriş anıda verilmiştir. Bu askerlerin bir kısmı, zırhlıdır. Orta kısımda en önde elinde bayrak tutan öncü bir asker ve beraberindeki birlik ilerlerken resmedilmiştir. Onların hemen alt kısmında sahnenin sağ tarafında dört askerin sarnıcı delip suyu çıkardıkları an gösterilmiştir. Arkalarında onlar ile konuşan belkide yönlendiren, beş tane asker figürü yer almaktadır. Bunların alt kısmında etrafını topların çevrelediği çadırlar yer almaktadır. En öndeki yeşil ve kırmızı renklerin hakim olduğu Sinan Paşa’nın otağıdır. Otağ girişi önünde bekleyen silahtarları ve karşısında belkide içeri girmeyi bekleyen beyler gösterilmiştir. Arkadaki figürler kendi içerisinde konuşmaktadır. Figürlerin çoğu sakallı veya bıyıklıdır. Altın yıldız, kırmızı, turuncu, kahverengi, sarı ve yeşil renler kullanılmıştır.

Resim 3.26 Cebbü'l- Arus Kalesi'nin Tahribi

3.2.24. 232a varağında :

Serlevha: Tüla kal'sından Mutahhar-ı Leng ordu kaskına gelüp bi-avni'l-lah basılıp kaçtığıdır.

Metin: Gerçi maktuller o gün çoğ idi / Bundan artuk velik baş yoğ idi.

Resmin Tanımı:Tüla Kalesinden orduyu öldürmeye gelen düşmanın, Allah'ın yardımı ile basılıp kaçtıklarının resmidir. Altın yıldız gökyüzü ve mavi zeminli tepeler betimlenmiştir. En üst kısma Tüla Kalesi yerleştirilmiştir. Kale'den aşağıya inen düşman askerleri oldukça fazladır. Yalnızca başlıkları, yüzleri görünmektedir. Tepelerin altında Sinan Paşa'nın otağı ve askerlerinin çadırları mevcuttur. Tepeden sinsice inen düşmanlar Sinan Paşa'nın askerleri ile savaştadır. Atılan oklar, çekilen kılıçlar, kesilen başlar ve öldürülenlere baktığımızda Sinan Paşa'nın galibiyeti anlatılmıştır. Ön planda kırmızı-yeşil renklerin hakim olduğu Sinan Paşa'nın otağı yer almaktadır. Otağ önünde beş Osmanlı figürünün kendi içlerinde konuştuğu ve içeri girmek için bekledikleri gösterilmiştir. Dikkatimizi çeken bir başka küçük detay ise şimdi ye kadar incelediğimiz minyatürlerde görmediğimiz; izleyiciye göre tepelerin hemen aşağısında sağ tarafta, yenmek üzere kesilip asılmış üç adet hayvanın resmedilmesidir. Bu da bize dinlenmek, yemek hazırlığı yapmak üzere olan bir ordunun düşman tehdidine karşı ne kadar hazırda olduğunun bir göstergesi olabilir belki. Altın yıldız, gri, kırmızı, yeşil ve tonları, beyaz ve turuncu renkler kullanılmıştır. Figürlerin hepsi sakallı veya bııklıdır.

Resim 3.27 Muttahar Leng'in Ordusunun Kaçması

3.2.25. 237b varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar kulından Beytü’l İzz kal’asına yürüyüş olunduğudur.

Metin:Kal’a içinde olmağın leşker / Mümkün olmaz ki alına başlar

Resmin Tanımı:Yemen’de Serdar ve ordusunun Beytü’l İzz Kalesi’ne yürüyüşünün resmi. Altın yıldız gökyüzü ve mavi zeminli sarp bir kayalık üzerinde kale tasviri yapılmıştır. Kalenin içi ve kayanın üzeri düşman askerleri ile doludur. Kayanın çevresi zırhlı birlikler, okçular ve yeniçerilerden oluşan Osmanlı askerleri ile kuşatılmıştır. Sahnenin solundaki birlikler içerisinde Sinan Paşa ve arkasındaki silahtarları tasvir edilmiştir. Sinan Paşa bir bey ile konuşmaktadır. Tek eli ile bir işaret yapmaktadır. Muhtemelen düşman askerlerin öldürülmesi için emir vermektedir. Hemen önünde bulunan dört yeniçeri ellerindeki tüfek ile ateş açmış, iki düşman askerini vurmuştur. Vurulan düşman askerleri kayalıktan düşerken gösterilmiştir. Üç ağacın etrafını sardığı otağlar sayfanın sağ alt köşesinde yer almaktadır. En öndeki Sinan Paşa’nın otağı önünde dört figür kendi aralarında konuşurken betimlenmiştir. Otağının önünde kırmızı ağırlıklı kenarları gri kendinden desenli bir halı mevcuttur. Minyatürün bu kısmı kararmış şekilde günümüze ulaşmıştır. Kullanılan renkler; altın yıldız, mavi, kırmızı, beyaz, turuncu, sarı ve pembe. Figürlerin hepsi sakallı veya bııklıdır.

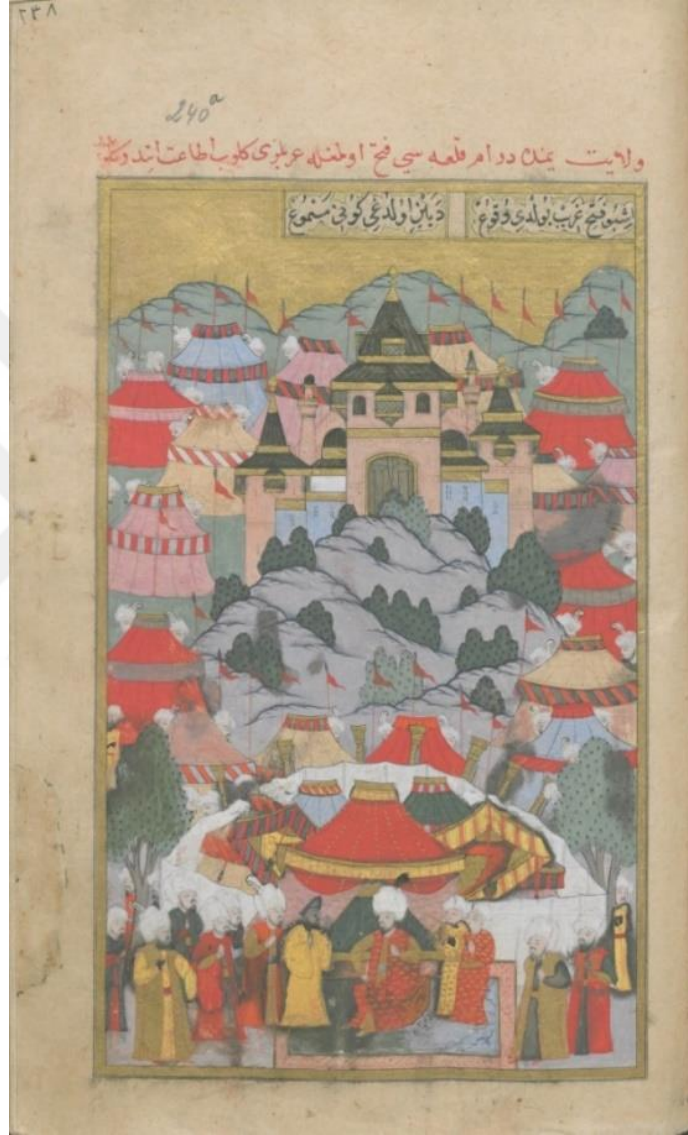
Resim 3.28 Beytü'l İzz Kalesi'ne Yürüyüş

3.2.26. 240a varağında:

Serlevha: Vilayet-i Yemen’de Deram kal’ası feth olmağla Arabları gelüp ita’at ittükleridür.

Metin: Uşbu feth-i garib buldı vuku / Diyeyin olduğu günü mesmu

Resmin Tanımı: Yemen ilinde Deram Kalesi fethedildiğinde Arapların gelip itaat ettiklerinin resmidir. Altın yıldız gökyüzünün hemen altında üç tepe betimlenmiştir. Bu tepelerin ön orta kısmında Deram Kalesi yer almaktadır. Kalenin her iki tarafında aşağıya doğru çadırlar yerleştirilmiştir. Bu çadırların etrafına ikişer üçer yerleştirilmiş Osmanlı askerlerinin başlıkları ve yüzleri görünmektedir. Kalenin ön tarafındaki mavi zeminde ise yalnızca bitki toplulukları mevcuttur. Sahnenin alt kısmında etrafı beyaz zुकak ile çevrelenmiş bir alanın içerisinde çadırlar yer almıştır. En önde ise Sinan Paşa’nın otağı dikkat çekmektedir. Açık mavi, kenarları açık pembe ve üzerinde desenleri olan bir halı üzerinde, oturağında oturmaktadır. Karşısında bir Arap figürü ile konuşmaktadır. Bu figürün hemen arkasında beş Osmanlı figürü resmedilmiştir. Muhtemelen güvenlik zayıyatı vermemek içindir. Sinan Paşa’nın arkasında silahtarları, silahtarların alt yanında ise yine iki Osmanlı figürü beklemektedir. Geniş bir açı ile verilen resimde; altın yıldız, kırmızı, turuncu, gri, mavi, turuncu ve beyaz renkler kullanılmıştır. Figürler silahtarlar hariç sakallı veya bıyıklı olarak resmedilmiştir.

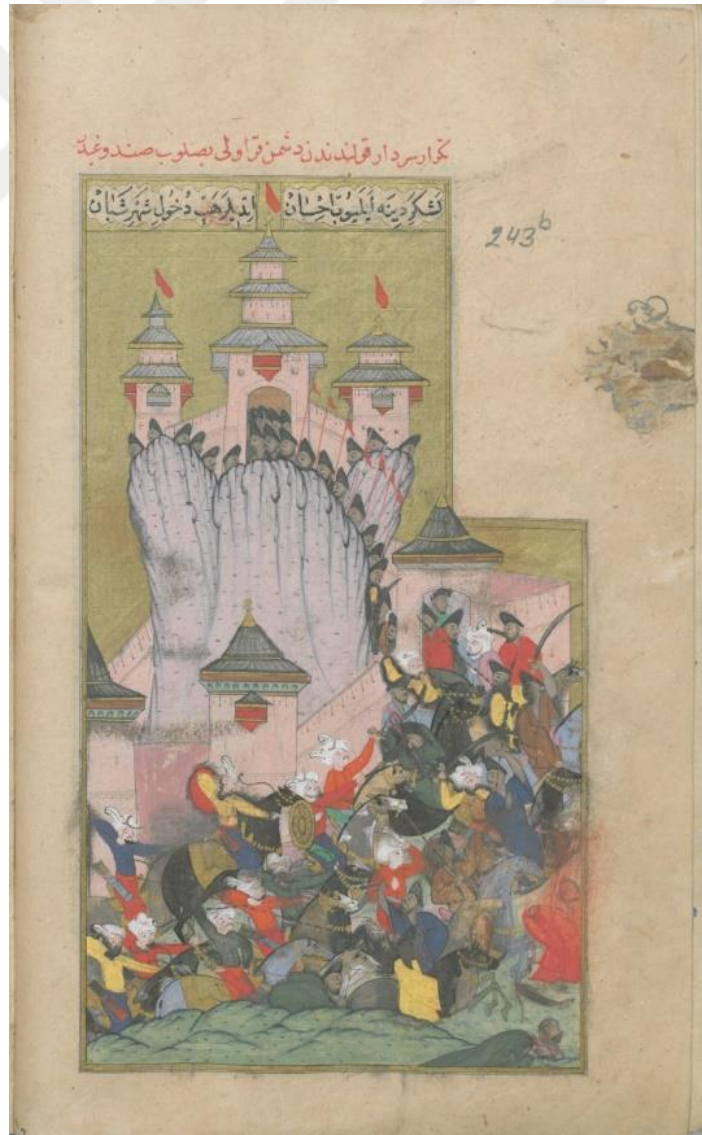
Resim 3.29 Deram Kalesi'nin Fethedilmesi ve Arabların İtaati

3.2.27. 243b varagında:

Serlevha: Tekrar Serdar kolından düşmen karavulı basılup sınduğudur.

Metin: Leşker-i dine eyleyüp ihsan / İtdiler heb dühul-i şehr-i Şebam

Resmin Tanımı: Serdar tarafından düşman karakolunun basıldığıının resmidir. Altın yıldız gökyüzü altındaki, sarp bir kayalık üzerine bir karakol betimlenmiştir. Etrafı surlarla çevrilmiş karakolun içi düşman askeri ile doludur. Karakolun kapısının hemen önünde düşman askerleri ile Osmanlı askerleri savaşmaktadır. Atları ile birlikte iç içe geçmiş figürler arasında kılıçları ile düşman askerini öldürenler, ok ve yay atanlar görülmektedir. Öldürülenler düşman askerleridir. Savaşıkları alanın zemini yeşil renktedir. Renklere baktığımızda ; pembe, kırmızı, mavi, yeşil, sarı, altın yıldız ve gri renk kullanıldığını görmekteyiz. Minyatürde yer yer yıpranıp kararmaların meydana gelmiş olduğunu görüyoruz.

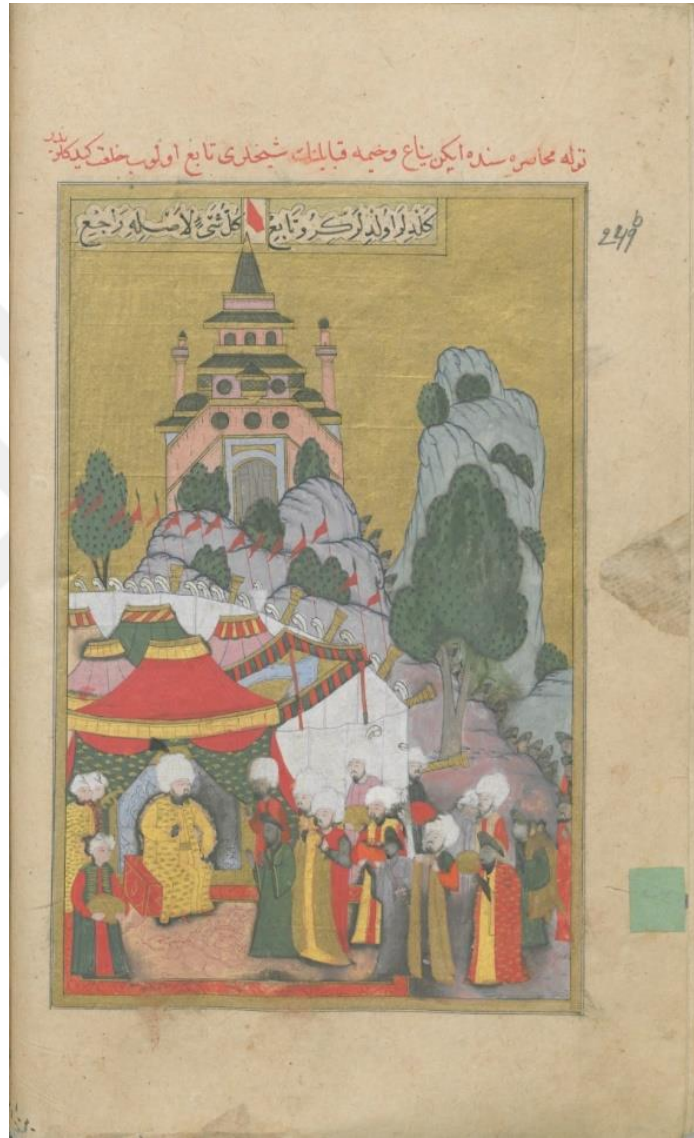
Resim 3.30 Düşman Karavul'un Basılması

3.2.28. 249b varağında:

Serlevha: Tüla muhasarasından iken Yena ve Hime kabailünün şeyhleri tabi olup hil'at giydükleridir.

Metin: Geldiler oldılar girü tabi / Külli şey'in li-aslihi raci

Resmin Tanımı:Tüla kuşatmasında iken Yena ve Hime kabile şeyhlerinin Serdara tabii olup hilat giydiklerinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü, üzerinde kale olan bir tepe,yanında sarp bir kayalık betimlenmiştir. Tepe üzerine ağaçlar yerleştirilmiştir. Yalnızca başlık ve yüzleri küçük bir şekilde gösterilmiş düşman askerleri tepeden inmektedir. Aşağıda zukakın çevrelediği alan içerisinde çadırlar yer almaktadır. Zukak etrafı toprakla çevrilmiştir. En önde Sinan Paşa'nın otağı dikkat çekmektedir. Kırmızı ağırlıkta, yeşil üzerine sarı noktalardan oluşan bir otağıdır. Sinan Paşa, otağı önünde pembe desenli bir halı üzerinde oturağında oturmaktadır. Arkasında iki silahtar beklemektedir. Karşısında askerleri ve biat etmiş hilat giymek üzere bekleyen üç şeyh görülmektedir. Bunlardan biri hilatını giymiştir, diğer ikisi ise giyindirilmek üzere ellerini yukarı kaldırmıştır. Elllerinde hilat tutan beş figür mevcuttur. Diğerleri ise şeyhlerin arasına yerleştirilmiştir. Kullanılan renkler; altın yıldız, kırmızı, yeşil, sarı ve pembedir. Figürlerden silahtarlar hariç hepsi sakallı veya bıyıklı betimlenmiştir.

Resim 3.31 Yena ve Hime Kabilelerinin Şeyhlerinin Hilat Giyimesi

3.2.29. 254b varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar-ı al-i mikdar Tüla kal’ası muhasarasında iken Cebel-i Tis şeyhü’l

Metin: Arabları muti olup hil’at giydükleridür.

Dahi manzur-ı lutf-ı Asaf olur / Hem ri’ayet dahi muza’af olur

İdüp ağır ulufeyi Düstur / Ummaduğını hiç o şeyh bulur

Çün yanından olur ulufe ana / Pes sebep ne ki ana hisset ola

Resmin Tanımı: Yemen’de Serdar Tüla Kalesi kuşatmasında iken, Cebeli Tis Şeyhü’l Araplarının itaat edip hilat giydiklerinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü geniş tutulmuş, daha geniş bir bakış açısı kullanılmıştır. Sahne ortasında açık mavi zeminli ve üzerinde ağaçlar olan bir tepe betimlenmiştir. Tepe üzerinde bir kale tasvir edilmiştir. Bu tepenin her iki yanında üzerinde ağaçlar bulunan, açık mavi zeminli daha küçük tepecikler yer almaktadır. Tepeden aşağıya inen ve yalnızca başlık ve yüzlerinin bir kısmını gördüğümüz düşman figürleri yerleştirilmiştir. Sahnenin sağ alt kısmında en öndeki Sinan Paşa’nın olmak üzere üç çadır kurulmuştur. Sinan Paşa’nın otağı önünde gölgelik sağlamak amacıyla kullanılan sayeban açılmıştır. Otağların bulunduğu yerin etrafı zukak ile çevrilmiştir, bu kompozisyona derinlik kazandıran bir unsurdur. Bu zukakın ön kısmında toplar ve küçük bayraklar dizileri yer almıştır. Sinan Paşa otağının önünde, oturağında oturmuş bir eli dizinde diğer eli yukarıda gösterilmiştir. Arkasında üç figür mevcuttur, bunlardan iki tanesi silahtarı diğeri ise divan üyelerinden biri olabilir. Sahnenin sol tarafında uzun bir ağaç resmedilmiştir. Ağacın altında hilat giymiş ve biat etmiş düşman figürleri ve Sinan Paşa’nın askerleri yer almaktadır. Burada giymesi için hilat tutulan bir düşman figürü, biçimi bozulmuş şekilde günümüze ulaşmıştır. Figürlere baktığımızda silahtarlar hariç hepsi sakallı veya bıyıklıdır. Kullanılan renkler, altın yıldız, yeşil ve tonları, açık mavi, kırmızı, sarı ve turuncudur.

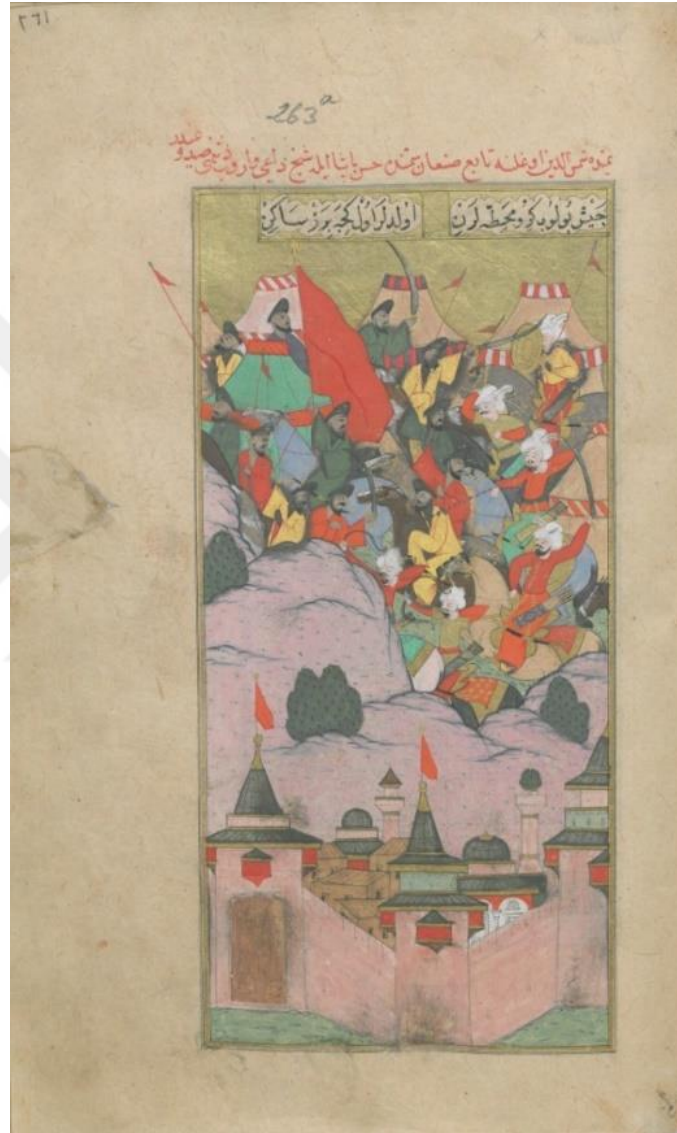
Resim 3.32 Cebeli Tis Şeyhü'l Arabının İtaat Etmesi

3.2.30. 263a varağında:

Serlevha: Yemen’de Şemse’-d-Din oğluna tabi Şan’an semtinde Hasan Paşa ile Şeyh Da’i varup düşmeni sıduğıdur.

Metin: Ceyş bulup girü mahittaların / Oldılar ol gice biraz sakın

Resmin Tanımı: Yemen’de Şemse’-d-din oğluna bağlı Şan’an semtinde Hasan Paşa ile Şeyh Da’i’nin düşmana saldırdığının resmidir. Sahne gibi, altın yıldız gökyüzü de dar tutulmuştur. Çadırların çevrelediği orta mekanda savaşılan atlı askerleri mevcuttur. Hareket halinde resmedilen bu figürlerden bir kısmının elinde kılıç, bir diğer kısmında ise ok ve yay yer almaktadır. Figürler dik diyebileceğimiz tepeler üzerinde betimlenmiştir. Sahneyi zenginleştirmek adına tepe üzerine yerleştirilen ağaç ve bitki toplulukları dikkati çekmektedir. Sahnenin altında surlarla çevrilmiş Şa’an semtinin tasviri yapılmıştır. Sur içerisinde, ev mimarisinin, konik kubbeli cami mimarisinin örnekleri verilmiştir.

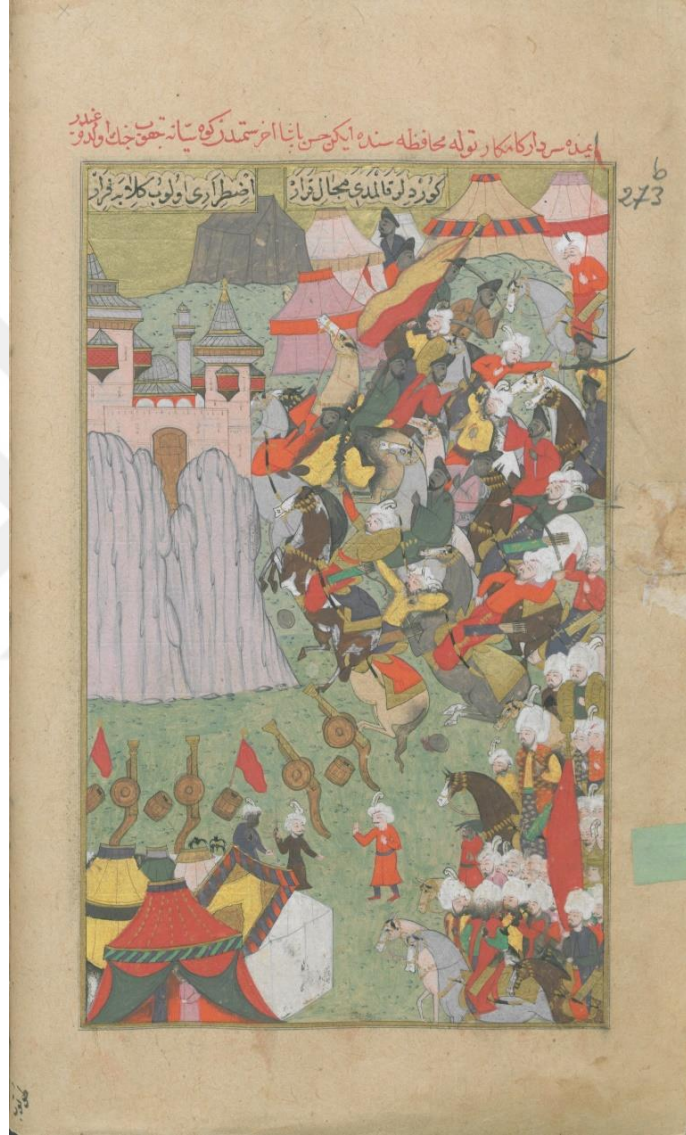
Resim 3.33 Düşmana Saldırı

3.2.31. 273b varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar-ı kamgar Tüla muhafazasında iken Hasan Paşa ahir-i semtten kuh-ı Seyyan’a çıkup ceng olduğudur.

Metin: Gördiler kalmadı mecal-i karar / İztırari olup kilaba firar

Resmin Tanımı: Serdar Tüla muhafazasında iken, Hasan Paşa’nın Seyyan dağında cenk ettiğinin resmidir. Sahneye baktığımızda dikkat çeken nokta çarpışma sahnesidir. Altın yıldız gökyüzü dar tutulmuştur. Sahnenin hemen önünde çadır ve otağlara yer verilmiştir. Sahnenin sol kısmında dik bir tepe ve üzerinde görmeye alışık olduğumuz bir kale tasviri yapılmıştır. Ahşap kapıya sahip olan kalenin içerisinde çeşitli mimari öğelerin üst örtüleri görünmektedir. Tepe yanındaki alanda atlı askerler çarpışmaktadır. Atların bir kısmı şaha kalkmıştır. Oklar ve kılıçlar havada hareket halinde resmedilmiştir. Sahnenin sağ alt kısmında atlı ve yaya birlikleri ile otağına doğru giden Hasan Paşa’nın tasviri yapılmıştır. Diğer figürler içinde gerek büyüklüğü, gerekse kılık kıyafeti ile en dikkat çeken figür Hasan Paşa’dır. Sarı uzun kollu bir mintan üzerine kolsuz kırmızı bir kaftanı olan Hasan Paşa’nın etrafı maiyeti ile çevrelemiştir. Burada Paşa’nın atının ön tarafında peyklerden olduğunu düşündüğümüz bir figür, sağ elini kaldırmış işaret vermektedir. Tam karşısında art arda duran iki askerde onu karşılar şekilde beklemekte ve önde olan sol elini kaldırmaktadır. Arkadaki figürün yüzü tahrip olmuştur. Buradaki konuşmada muhtemelen paşaya iletilmek üzere ceng ile ilgili bilgiler olmalıdır. Sahnenin sol alt köşesinde çadırlar yer almaktadır. Çadırların etrafı beyaz renkli bir zुकak ile çevrilmiştir. Ön planda ise paşanın çadırı dikkat çekmektedir. Çadır etekleri yanlardan tutturulmuştur. Çadırın girişinde her iki yanda bekleyen silahtarlar görülmektedir. Çadırların arkasında tepedeki kaleye doğru doğrultulmuş toplar resmedilmiştir. Kırmızı, sarı, yeşil ve tonları, kahverengi, mavi ve tonları kullanılmıştır.

Resim 3.34 Seyyan Dağında Savaş

3.2.32. 280b-281a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 280b varağında:

Serlevha: Yemen’de kuh-ı Seyyan’a Hasan Paşa ve Da’i Beg ve Abdu’l-lah cebel-i Dal’a çıkup Kevkeban kal’asına hücum ve ceng itdükleridir.

Metin: yok

Resmin Tanımı: Hasan Paşa, Da’i Beg, ve Abdullah’ın Kevkeban Kalesi’ne hücum ettiklerinin resmidir. Altın yaldız gökyüzünü dar tutulup hemen altına dik ve dar çıkıntılara sahip tepeler yerleştirilmiştir. Sahnenin iki köşesine ve ortasına yerleştirilmiş açık mavi tepelerin her birinde bir tane olmak üzere üç kale tasviri yapılmıştır. Açık mavi tepelerin aralarında görülen yeşil tepelerde düşman askerleri görünmektedir. Bunlardan üç tanesinin atları da tepeden aşağıya inmektedir. Kalelerde ve tepelerde art arda inen düşman askerlerinin yalnızca kafaları görülmektedir. Tepeden aşağıya doğru indikçe düşman figürlerinin tamamı görünmeye başlar. Tepenin dibinden itibaren figürler hareket halinde savaşmaktadır. Sahnenin alt kısmında Osmanlı ve düşman askerleri zemin gözükmeksizin sıkı bir şekilde yerleştirilmiştir. Diğer figürlerin içerisinde kıyafetiyle ve daha belirgin halde tasvir edilmesiyle Hasan Paşa dikkati çekmektedir. Gri renkli bir at üzerindedir. Üzerinde sarı uzun kollu bir mintan; üzerinde altın renginde pelenk desenli, kırmızı kolsuz bir kaftan giymiştir. Arka tarafında iki silahtarı bulunan Hasan Paşa’nın kavuğunun üst kısmı ile silahtarların yüzleri ve başlık kısımları tahrip olmuştur. Silahtarların arkasında kırmızı büyük bir bayrak dalgalanmaktadır. Sancaktarı görünmeyen bayrağın arkasında ise savaş mehteranı yer almaktadır. Hasan Paşa ile yaklaşık aynı doğrultuda olup biraz daha üstte kırmızı değişik bir başlık ile resmedilen arap kişi muhtemelen Da’i Beg’dir. Hemen arkasında bulunan kırmızı kıyafetli iki Arap kişi ise yardımcılarıdır fakat yüzleri tahribattan dolayı görünmemektedir.

281a varağında ise;

Serlevha: Yemen’de Serdar-ı kamgar başka düşman kal’alarını muhasara itdükleridir.

Metin: yok

Resmin Tanımı: Yemen’de Serdar’ın başka düşman kalelerini kuşattığının resmidir. Altın yaldız gökyüzü ve sarp üç tepe betimlenmiş, her birinin üzerinde birer kale yerleştirilmiştir. Sahnenin orta kısmındaki ve sol taraftaki tepe kaleleri osmanlı askerleri tarafından kuşatılmıştır. Gerek kale içinde, gerekse kale kapısı önünde var olan asker figürlerinin yalnızca başlık ve yüzleri görünmektedir. Sahnenin sağ tarafındaki tepe üzerindeki kale ise henüz kuşatılmamıştır. Siyah başlıklı Arap düşman figürleri yer almaktadır. Tepelerin hemen altında kalelere doğrultulmuş topraklar görünmektedir. Yine toprakların aralarında askerlerin tuttuğu filamalar kırmızı renkte dalgalanmaktadır. Toprakların hemen arkasında zükak adı verilen beyaz

renkte bir perde duvar çekilmiş ve içerisine çadırlar kurulmuştur. Ön planda Serdar'ın otağı; renkleri, büyüklüğü ve gösterişi ile dikkat çekmektedir. Çadırdan ayrı birde sayeban(gölgelik) açılmıştır, köşeleri lacivert ve mavi verev şeritler halinde resmedilmiş; içten dışa doğru ortası sarı ve kırmızı renklerde kendiliğinden desenli, şemse motifi şeklinde verilmiştir. Çadırda kırmızı rengin kullanıldığını görülmektedir; Osmanlı ordusunda padişahlar, şehzadeler, vezirler ve beylerbeyilerden başkası bu renkte çadır kullanmamıştır⁶⁷. Çadırın iki etek ucu kenarlara tutturulmuş, çadırın içerisinin görünmemesi için gri renkte bir çadır içi perdesi resmedilmiştir. Serdar, gri renkli kendinden desenli uzun kollu mintanı ve üzerine kolsuz kaftanı, belinde bağladığı yeşil kuşağı ile çadırı önünde oturmuştur. Kenarları kalın kırmızı şerit ile geçilmiş, açık pembe zemin üzerine kırmızı ince çizgilerle bitkisel motiflere sahip bir halı üzerindedir. Hemen arkasında iki silahtarı, ve devlet erkanından olduğunu düşündüğümüz üç figür gösterilmiştir. Silahtarların ve serdarın yüzü tahrip olmuştur.

⁶⁷ Keş, 2017:119.

Resim 3.35 Kevkeban Kalesi'ne Hücum

3.2.33. 288b-289a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 288b varağında:

Serlevha: Yemen’de Hasan Paşa kuh-ı Seyyane semtinden Cebel-i Dal’a çıkup Kevkebun kal’asını muhasara idüp darb ve eman ile Hacerü’z Zekateyn kal’ası feth olunduğudur.

Metin: Yok.

Resmin tanımı: Altın yaldız gökyüzü altında üç tane sarı kaya üzerinde üç kale tasviri yapılmıştır. Ortadaki kale diğer iki kaleye göre daha büyük betimlenmiştir. Sahnenin sol tarafındaki kale içerisinde Hasan Paşa’nın askerleri gerek kale önünden gerekse kale içinden diğer kalelere bakmaktadırlar. Sahnenin ortasındaki ve sağ tarafında kalan kalede ise arap düşman figürleri mevcuttur. Kayalıkların altında sağ köşeye yerleştirilmiş toplar ve ardında askerler görülmektedir. Ortadaki kalenin alt kısmı muhtemelen yapılan bir top atışı sonrasında delinmiştir. Zukakın çevrelediği alan içerisinde kurulmuş çadırlar ile en önde Hasan Paşa’nın otağı yer almaktadır. Otağın üst kısmı gri ve yeşil renk ile dilimlendirilmiş, kırmızı ve mavi rengin de kullanıldığı dilimlerde, gövde kırmızı renkli ve lacivert desenli olarak resmedilmiştir. Perde etekleri iki tarafa toplanmıştır ve içerisinde görünmemesi için gri renkli kendinden desenleri olan bir çadır içi perdesi kullanılmıştır. Sayeban (gölgelik) ise en dış kenar çizgisi altın yaldızlı ince bir çizgi ile çerçevelenmiş, kırmızı gri verev şeritler takip etmiş, orta zemin sarı, kendinden desenlidir. Çadırı önünde kırmızı halı üzerinde bağdaş kurarak oturan Hasan Paşa, lacivert üzerine altın yaldız desenli bir kaftan giyinmiştir. Görünen kolu yeşil renktedir ve elinde yeşil bir nesne tutmaktadır. Hemen arkasında silahtarları ellerini önde bağlamış hazır beklemektedirler. Hasan Paşa’nın karşısında dizleri üzerine oturmuş bir figür dikkat çekmektedir. Diğerlerinden farklı bir başlığa sahip olması ve üzerine giydiği kıyafetin kol kısmının büyük gelip ellerinin görünmemesi bize feth edilen kaledeki düşman askerlerinden ileri gelen birinin hilat giydirilmiş ve Paşa ile görüşüyor olma ihtimalini düşündürmektedir. Yüzündeki siyahlığın eserde oluşan tahribattan mı yoksa gerçekte Arap bir figür olarak yansıtıldığı için mi olduğunu bilememekteyiz. Hemen ardında kalabalık bir asker topluluğu gösterilmiştir. Bu birliklerin arka kısmında ise iki ağaç resmedilmiştir. Canlı renkler kullanılmıştır.

289a varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar-ı Kam-gar kolından Beytü’l İzz kal’ası feth ve zabt olduğudur.

Metin: yok.

Resmin Tanımı: Yemen’de Serdar’ı Kamgar tarafından Beytü’l İzz Kalesi’nin fethedilip zapt edilmesinin resmidir. Altın yaldız gökyüzünün hemen altında üzerinde bitki topluluklarının olduğu üç dağ ve hemen önünde üç sarı tepelik bulunmaktadır. Tepelerin her birinin üzerinde

bir kale tavsiri yapılmıştır. Sahne ortasındaki kayalık üzerindeki kale diğer ikisine göre daha büyüktür. Tüm kalelerde beyaz başlıklı Osmanlı askerleri vardır ve hepsi yalnızca başlık ve yüzleri görülebilecek şekilde yerleştirilmiştir. Kalelerin hemen altında sahne ortasında, beyaz zुकakla çevrilmiş alan içerisinde çadırlar yer almıştır. Zुकakın kalelere bakan kısımlarında belirli aralıklarla yerleştirilmiş toplar görünmektedir. En önde Hasan Paşa'nın otağı dikkat çekmektedir. Oldukça gösterişli olan çadırın üst kısmı pembe ve yeşil rengin hakim olduğu bir şekilde dilimlendirilmiştir. Alt kısmı gri ve kırmızı olarak renklendirilmiştir. Perde etekleri iki yana tutturularak çadırın girişi açılmıştır, girişin içi koyu yeşil desenin etrafı ince yaldız renk ile çevrelenen bir iç perde ile kapatılmıştır. Çadırın sağ tarafında sayeban(gölgelik) açılmıştır. Sayebanın; kenar köşeleri lacivert ve sarı renkli, orta zemin kahveringi üzerine altın yaldız desene sahiptir. Çadırın önünde kırmızı altın yaldız desenli bir oturakta oturan Hasan Paşa'dır. Oturduğu kısımda bir halı; kenarları gri orta kısmı açık pembe, her iki kısımda da bitkisel motifler mevcuttur. Hasan Paşa'nın üzerinde altın yaldız renginde bir mintan ile üzerinde aynı renkten kolsuz bir kaftan vardır. Arkasında silahtarları ve kıyafetinden önemli olduğunu anladığımız bir figür daha gösterilmiştir. Hasan Paşa'nın karşısında onunla konuşmakta olan lacivert uzun kollu mintanı ve üzerinde sarı renkli kısa kollu kaftanı olan bir figür görülmektedir. Bir elinde beyaz bir kağıt tutarken diğer elinde aynı hızda havadadır. Bu figürün hemen arkasında diğer askerlerden daha önde kalkanlı, miğferli ve elinde kılıcı ile bir asker figürü dikkat çekicidir. Bu kısımda askeri figürler ile doldurulmuştur. Askerlerin bir kısmının; yüz bölgesine denk gelen yerde eserdeki tahribattan dolayı kararma görülmektedir.

Resim 3.36 Hacerü'z Zekateyn Kale'si ve Beytü'l İzz Kale'sinin Fethi

3.2.34. 294a varağında:

Serlevha: Yemen 'de Serdar-ı Kam-gar Hasan Paşa yardımına Kuh-ı Dal'a çıkup düşmeni zebun ve hak-sar itdügidir.

Metin: yok

Resmin Tanımı: Yemen 'de Serdar-ı Kamgar'ın, Hasan Paşa'nın yardımına Kuh-ı Dal'a çıkıp düşmanı perişan ettiklerinin resmidir. Sahne ortadan geçen akarsu tarafından ikiye ayrılmış ve bu şekle göre figürler yerleştirilmiştir. Üst kısımda altın yaldız gökyüzü, ve üç sarp kayalık üzerine kurulmuş kale tasvirleri yapılmıştır. Hepsinde düşman askerlerinin başlık ve yüzleri görünmektedir. Orta kaleden aşağıya doğru Osmanlı askerlerine doğrultulmuş ve ateşlenmiş toplar tasvir edilmiştir. Kayaların alt tarafındaki yükseltiler ardından sırayla dizilmiş Arap düşman askerlerinin bir kısmı tüfekleri ile gösterilmiştir. Sahnenin alt sağ köşesinde yine zुकakın çevrelediği alan içerisine çadırlar kurulmuş. En önde Hasan Paşa'nın çadırı yer almıştır. Yeşil, mavi ve lacivert renkler kullanılarak dilimlendirilen çadırın alt kısmında yine lacivert ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Çadır etekleri iki yana toplanarak çadır önü açılmış ve içeriye kırmızı renkte bir iç perde asılmıştır. Çadır önünde konuşan dört figür mevcuttur. Bunlardan en sağdaki ellerini açmıştır. Yüzü eserdeki tahribattan dolayı seçilememektedir. Çadırın yan kısmında yan yana sıralanmış figürler ellerini havaya kaldırıp dua etmektedir. Bu figürlerin arka kısmında bir silahtar görülmektedir bu da bize sıra ile dizilmiş figürler arasında Hasan Paşa'nın varlığını belirtmektedir. Çadırların hemen arka tarafına askeri birlikler yerleştirilmiştir. Sahnenin sol tarafında ise yardıma gelen Sinan Paşa ve askerleri tasvir edilmiştir. Sinan Paşa üstünde kırmızı ve üzeri altın yaldız işlemeli kaftanı ile at üzerinde görülmektedir. Yanında başlıklarından ve kıyafetlerinden farklı birliklere ait askerlerin olduğunu anladığımız figürler sık olarak yerleştirilmiştir. Bayrak taşıyan figürler görünmesede bayraklar oldukça büyüktür. Sahne ortasında sırayla yerleştirilmiş toplar mevcuttur ve toplardan birini ateşleyen iki figür görülmektedir.

Resim 3.37 Serdarın Hasan Paşa'ya Yardımı

3.2.35. 296a varağında:

Serlevha: Yemen’de Şemat kal’ası alınıp harab kılındığıdır.

Metin: Olmağın hazfı vacibün biri bu / Emr idüp hedmini o Hulki niku

Savırup toprağını bad-ı fena / Taş taş üzre kalmadı asla

Çünkü tahrib olur kal’a dahi / Da’i’ye oldu nazm-ı tarihi

Mülhem-i gaybdan ne resme eda / Mülhem oldıysa eyledüm inşa

TARİH-İ HEDM-İ KAL’A ŞEMAT

Bu kal’a-i Şemat’un nef’inden ise çünkim / Racih idi ziyarı pes yıkılup binası

Resmin Tanımı: Yemen’de Şamat Kalesi’nin alınıp harab edilmesinin resmidir. Dikey olarak yerleştirilen unsurların alt zemini altın yaldızdır. Sahnenin orta kısmında harab edilen kalenin kapı kısmı altında bir asker figürü kapıyı çekiç ile kırmaktadır. Tahrip edilen kale üzerinde toplam yedi figür hareket halindedir. Bunlar eşit olarak sağ ve sol tarafa yerleştirilmiştir. Bir kısmı ellerindeki yıkıcı aletlerle kale duvarlarını yıkarken, diğer bir kısmı taşları sırtlarında taşımaktadır. Kırılan duvarların tepe üzerine yığıldığı görülmektedir. Tahrip edilen kaleden aşağıya inen derinlik kazandırılmış yolun bitiminde Sinan Paşa maiyetiyle birlikte olayı izlemektedir. Kahverengi bir at üzerinde olan Sinan Paşa’nın üzerinde kırmızı üzerine sarı desenleri olan yarım kollu bir kaftan giydiği görülmektedir. Hemen ardında üç silahtarı yer alır. İki yanında ve ardında sık dizilmiş asker figürleri tasvir edilmiştir. Sahnenin önünde bulunan figürlerin ellerinde tüfekleri mevcuttur. Askerler arasında düz kırmızı renkte büyük bir bayrak gösterilmiştir. Askerler iri yüzlü çekik gözlü ve sakal ve bıyıklıdır. Turuncu, sarı, yeşil, kahverengi, beyaz ve mavi renkler kullanılmıştır.

Resim 3.38 Şemat Kale'sinin Harap Edilmesi

3.2.36. 302b varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar’ı Kam-gar Kuh-ı Şan’a’da Hasan Paşa yardımına varup Kevkeban’da Şemsettin oğulları zebun olduğu gibi Tüla’da dahi Mutahhar ızdırabından mahbus olan begleri hile ile kaçırıp sulha razı olduğudur.

Metin: yok.

Resmin Tanımı: Serdar’ın Kuh-ı Şan’a da Hasan Paşa’nın yardımına gidip, Tüla’da Mutahhar’ın hapis tuttuğu beyleri kaçırıp sulhe razı etmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü ve yükselen üç tepe üzerinde üç kale tasviri yapılmıştır. Kalelerdeki düşman figürleri aşağıyı gözetlemektedir. Sarp tepelerin altında dört küçük tepe açık gri renkte yerleştirilmiştir. Bu küçük tepelerin alt kısmında sahnenin sağ tarafında zukakın çevrelediği alan içerisinde çadırlar ve Sinan Paşa’nın otağı yer almaktadır. Zukak dışında bayrak ve top dizeleri mevcuttur. En önde bulunun Sinan Paşa’nın otağında hakim renk yeşildir. Otağın, koyu yeşil ve altın yıldız desenli giriş uçları iki yana toplanmıştır. Çadırın içinin görünmesini engelleyen çadır içi perdesi görülmektedir ki bu kırmızı ve üzerinde altın yıldız bitkisel motiflere sahiptir. Otağın sol tarafına doğru açılan sayeban (gölgelik), kırmızı yeşil verrev çizgili çerçeveye sahiptir, orta kısmı sarı zemin üzerine yeşil desenlidir. Sinan Paşa açık gri renkte, kenarları pembe ve ince sarı bir şeritle çerçevelenmiş bir halı üzerinde kırmızı oturağında oturmaktadır. Hemen arkasında üç silahtarı ve maiyetinden olduğunu düşündüğümüz dört füğür silahtarların aşağı kısmında ikişerli olarak resmedilmişlerdir. Hemen karşısında ikişerli gruplar halinde, bağdaş kurarak oturmuş toplam dört bey figürü yer almaktadır. Oturan bu beylerin arkasında ayakta duran kalabalık bir grup figür gösterilmiştir. İri yüzlü, çekik gözlü, bıyıklı ve sakallı figürler oldukça renkli giyinmişlerdir. Kırmızı, yeşil, mavi ve tonları, sarı, altın yıldız ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Resim 3.39 Mutahhar'ın Hapis Tüttüğü Beylerin Kaçırılması

3.2.37. 308a varağında:

Serlevha: Yemen’de Beraş nam kal’a feth olunup harab kılınduğudur.

Metin: Çünkü olur yıkıldığı ma’lum / Bu ruba’i olur o dem manzum

TARİH HEDM-İ BERAŞ

Tahrip olunup emr ile esvar-ı Beraş / Yirinde anun koymadı taş üstüne taş

Viraneliğin anun işidüp didüm / Tarihini virane kılındı bu Beraş

Resmin Tanımı: Yemen’de Beraş Nam Kalesi’nin fethedilip harap edilmesinin resmidir. Altın yaldız gökyüzü ve hemen altında tepe üzerinde Osmanlı askerlerinin tahrip ettiği kale betimlenmiştir. Kale’den geriye yalnızca üç duvar parçası ve yerdeki taş yığınları kalmıştır. Kale üzerinde yedi figür mevcuttur. Bunlardan bir tanesi kapıya denk gelen kısımda diğerleri üçerli olarak iki yana dağıtılmıştır. Ellerindeki balta ile hareket halindedirler. Tepeden aşağıya doğru indiğimizde büyük bir ağaç ve altında küçük bitki kümeleri görülmektedir. Sahnede tepenin sol tarafında ev olarak niteleyebileceğimiz mimari öğeler ve aralarında yalnızca yüz ve başlıkları görülen Osmanlı askerleri tasvir edilmiştir. Bunlardan en önde olan elinde bir flama tutmaktadır. Sinan Paşa ve maiyeti sahnenin sağ alt tarafında kaleyi tahrib eden askerleri izlemektedir. En büyük ve gösterilişli olan atlı figür Sinan Paşa’dır. Paşa’nın hemen ardında silahtarları, kırmızı büyük bir bayrak ve aşağıya doğru inen kalabalık maiyeti görülmektedir. Serdar; siyah uzun kollu bir mintan üzerine, kolsuz laciverte ve altın yaldız desenli bir kaftan giymiştir. Bir eli ile oklarının olduğu kabı tutmaktadır. Sinan Paşa’nın atının aynı ekseninde iki at daha vardır. Bunların üzerinde iki asker figürü yerleştirilmiştir. Askerler iri yüzlü, çekik gözlü sakallı veya bıyıklıdır. Kırmızı, sarı, mavi, turuncu, beyaz, kahverengi, lacivert ve altın yaldız renkleri kullanılmıştır.

Resim 3.40 Beraş nam Kale'sinin Fethi ve Harap Edilmesi

3.2.38. 310b varağında:

Serlevha: Yemen’de Şebam-ı Haraz Kal’ası eman ile feth olunduğudur.

Metin: Afvi mucib durur çü istiğfar / Hazret-i Asaf-ı merahim-kar

Afv idüp anlarun cesaretini / Hoş-pezur olur inabetini

Çünkü ol kal’a padişahun olur / Neyse lazım tedarükini bulur

Çünkü mah-ı Cumadiye’l uladan / Ta yigirmi üçe irişdi geçen

Geldi bu kal’a ehli alldı eman / Bunu tarih lazım oldı heman

Müktezeca degül dahi hele / Ana tarih böyle geldi dile

Resmin Tanımı: Yemen’de Şebam-ı Haraz Kalesi’nin fethedilmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü betimlenmiştir. Kale sahnenin sağ yanında yine bir tepe üzerindedir. Bu tepe yanında üzerinde üç ağacın olduğu küçük bir tepe daha tasvir edilmiştir. Kale kapısını iki Osmanlı askeri tutmuştur. Kale içinde düşman askerlerinin yanı sıra, Osmanlı askerleri de görülmektedir. Kaleden aşağıya doğru inen ve derinlik verilen yol sahnenin altına kadar devam etmektedir. Yolun bitiminde ise; kaleye doğrultulmuş üç top ve serdarın maiyeti görülmektedir. Sahnenin sol kısmında etrafı beyaz zुकakla çevrelenmiş alan içerisinde çadırlar ve Sinan Paşa’nın otağı yer almaktadır. Çadırları çevreleyen zुकak etrafında asker figürleri ve küçük bayrak dizeleri yerleştirilmiştir. Bu askerlerin bi kısmı miğferlidir. Sahenin en önünde sol tarafta Sinan Paşa otağı önünde oturmaktadır. Yeşil rengin hakim olduğu otağda ara geçişler mavi renkle sağlanmıştır. Otağın kırmızı üzerine sarı desenli etek uçları iki yana tutturulmuş ve koyu yeşil bitkisel desenli çadır içi perdesi görünmektedir. Açık pembe renkli kendinden desenli bir halı üzerinde, kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa, kırmızı uzun kollu mintan üzerine sarı ve üzerine altın yıldızlı işlemeleri olan kolsuz bir kaftan giymiştir. Arkada mavi renk üzeri sarı desenli kıyafetleri olan silahtarlar, serdar ile oldukça uyumludurlar. Sinan Paşa’nın karşısında dizleri üzerine oturmuş muhtemelen kale komutanı olduğunu düşündüğümüz bir Arap figür af dilemektedir. Düşman figürünün hemen ardında üç tane Osmanlı zırhlı birliği askeri mevcuttur. Muhtemelen kaleden düşman komutanı indiren bu askerlerdir. Figürlerin çoğu iri yüzlü ,çekiç gözlü sakallı veya bıyıklıdır. Altın yıldız, sarı, kırmızı, yeşil ve tonları, mavi, turuncu, beyaz ve lacivert renkler kullanılmıştır.

Resim 3.41 Şebam-ı Haraz Kale'sinin Fethi

3.2.39. 311b varağında:

Serlevha: Yemen’de Hudad-ı Beni Kavi Kal’ası eman ile feth olunduğudur.

Metin: Kuvvet umardı kendülerinde Beni Kavi / Son ucı oldu acz bucağında münzevi

Şeh askeri o günde olur gayrılar çü mur / Bunlar yanında hısn-ı hasın sükut evi

Teshir olur sühuletle bunca kal’alar / Olmağ ile sa’adet-i baht şehüm kavi

Kahr olduğunu ehl-i gavayet olan kamu / Çün kıldılar müşahade ol zümre-i gavi

Tahkik ider ki olmaz ise name-i eman / Tumar-ı ömri şübhe yok olmakda müntavi

Pürsan olup tarık-ı eman-ı ider sülük / Bilüp anı memalik’i emme reh-i siva

Resmin Tanımı: Yemen’de Hudad-ı Beni Kavi Kalesi’nin fethedilmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü ve ortada açık yeşil zeminli bir tepe üzerine yerleştirilen bir kale betimlenmiştir. Kale kapısında iki Osmanlı askeri beklemektedir. Kale içerisinde ve kenarlarında düşman askerleri ile Osmanlı askerleri görülmektedir. Kale kapısından derinlik kazandırılmış yol aşağıya kadar inerilmektedir. Yol bitiminde zukakın çevrelediği alan içerisine yerleştirilmiş çadırlar ile Sinan Paşa’nın otağı görülmektedir. Zukak etrafında bayrak dizeleri yerleştirilmiştir. En önde ağırlıklı olarak kırmızının kullanıldığı, tepe ve geçiş bölgesinin lacivert olduğu bir otağ yer almaktadır. Otağın koyu yeşil üzerine sarı desenleri olan etek uçları her iki yana toplanmıştır, kırmızı kendinden desenli çadır içi perdesi görünmektedir. Açık pembe renkli ve üzerinde koyu pembe renkli bitkisel motiflerin olduğu halı üzerinde, kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa; koyu yeşil üzerine sarı desenli iç mintan ve üzerine sarı kolsuz kaftan giymiştir. Arkasında üç silahtarı beklemekte ve en öndeki serdarın kılıcını tutmaktadır. Serdarın karşısında ayakta duran bir düşman figürü mevcuttur ve tedirgin bir yüz ifadesine sahiptir. Kıyafeti koyu kahve renkli ve kol kısmı oldukça uzun tutulmuştur. Hemen ardında serdarın maiyetinden olan figürler ve sahnenin sol alt kısmında yine bir düşman figürü beklemektedir. Sahne bize uzaktan verilmiştir. Askerler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı veya bıyıklıdırlar. Altın yıldız, sarı, kırmızı, yeşil ve tonları, kahverengi, siyah, beyaz ve pembe renkler kullanılmıştır.

Resim 3.42 Hudad-ı Beni Kavi Kalesi'nin Fethi

3.2.40. 312b varağında:

Yemen’de Redman Kal’ası eman ile alındığıdır.

Metin:Didüm ben tarihini kim olur / Ehali-i Redman’a derman-ı eman sene 977(1569-70)

Resmin Tanımı:Yemen’de Redman Kalesi’nin alındığının resmidir. Altın yıldız gökyüzü, sahne ortasına mavi zeminli sarp bir tepe üzerinde kale tasvir edilmiştir. Kalenin kulelerinde Osmanlı bayrağı dalgalanmaktadır. Kale içerisinden Osmanlı askerleri ve düşman askerleri bakmaktadır. Kale kapısında iki Osmanlı askeri yer almıştır. Derinlik kazandırılmış yeşil rengin kullanıldığı yol tepeyi dolaşarak aşağıya inmiştir. Tepenin altında sahnenin orta kısmına beyaz zükakın çevrelediği alan içerisine çadırlar ve serdarın otağı kurulmuştur. Zükakın etrafında Osmanlı askerleri, bayrak dizileri ve kaleye doğrultulmuş üç top görülmektedir. Bu alanın sol tarafında bir ağaç resmedilmiştir. Sinan Paşa’nın otağı kırmızı ağırlıklı, tepelik ve geçiş kısmı lacivert ve açık sarı renktedir. Etek uçları iki yana toplanmış otağın, lacivert üzerine sarı desenli çadır içi perdesi mevcuttur. Otağın sol kısmında bir sayeban(gölgelik) dikkati çekmektedir. Gölgeğin; dış çerçevesi ince sarı şeritli, lacivert ve kırmızı renkli kalın bir iç çerçeve, ortasında sarı ve tonların ağırlıkta olduğu bir zemin süslemesine sahiptir. Sinan Paşa otağının önünde pembe rengin kullanıldığı ve desenlerin koyu pembe renkle çizildiği bir halı üzerinde, kırmızı oturağında oturmuştur. Sarı ve altın yıldız desenli uzun kollu bir mintan üzerine altın yıldız kolsuz bir kaftan giyinmiştir. Belinde kuşağı görünmektedir. Hemen arkasında iki silahtarı yer alır; öndeki kılıcını tutmaktadır. Yine burada saray erkanından iki figür tasvir edilmiştir. Sinan Paşa’nın karşısında, kahverengi bol, dökümlü kıyafet giymiş bir düşman figürü ellerini önünde birleştirmiştir. Hemen arka kısmında ise iki tane zırhlı asker yer almaktadır, muhtemelen kaleden düşmanı getiren askerlerdir. Diğer bir düşman figürü ise kırmızı kıyafetli, zırhlı askerlerin yan tarafındadır. Yine burada dört Osmanlı askeri beklemektedir. Figürler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı veya bıyıklı olarak betimlenmiştir. Altın yıldız, sarı, kırmızı, yeşil ve tonları, lacivert, kahverengi,beyaz ve siyah renkler kullanılmıştır.

Resim 3.43 Redman Kale'sinin Alınması

3.2.41. 315a varağında:

Serlevha: Yemen’de Nihad nam kal’a alınup harab olınuğıdur.

Metin: Çün Yemen’de Nihad Kal’ası’nun / Kıldı fethini ruzi Rabb-i Ra’uf

Guş-ı cana irişdi tarihi / Viridi feth-i Nihad’ı bize Atuf

EBYAT-I MESNEVİ

Feth-i tarihi çünki oldı’ayan / Geldi tahribe nevbet imdi heman

Olmağın ihtisar sözde seza / Oldı beyteyn ile o dahi eda

TARİH-İ İHRAB

Yoğdı hısn-Nihad’un nef’i çün / La’cerem tahribi olındı murad

Olıcak ihrab anun tarihini / Didiler ihrab bünyad-ı Nihad

Resmin Tanımı: Yemen’de Nihad nam Kalesi’nin harap edilmesinin resmidir. Minyatür diğerlerine göre daha küçük bir alana resmedilmiştir. Altın yıldız gökyüzü altında sahnenin sol tarafında harap edilmiş ve yalnızca iki üç duvarın ayakta kaldığı bir taş yığını tasvir edilmiştir. Bu yığının ön tarafında ikişerli olmak üzere dört figür yer almıştır . Bunlardan ikisi yeniçeridir ve birinin elinde tüfek vardır. Diğer ikisi ellerinde bayrak tutan askerlerdir. Sahnenin orta kısmında bir ağaç dikkati çekmektedir. Ağacın yan kısmında çadırlar kurulmuştur. Çadırların yalnızca bir kısmı görünmektedir. Çadırların arasına yüzleri ve başlıkları görünen askerler yerleştirilmiştir. Sahnenin sağ alt tarafında harap olan kaleye doğrultulmuş üç top ve üst kısmında biri zırhlı olmak üzere birbirleri ile konuşan dört asker figürü gösterilmiştir. Buradaki üç figürün yüzü kararmış şekilde günümüze ulaşmıştır. İri yüzlü, çekik gözlü sakalı veya bıyıklı olan figürler kırmızı, mavi, sarı, kahverengi ve beyaz renklerle giydirilmişlerdir.

Resim 3.44 Nihad nam Kalesi'nin Alınıp Harap Edilmesi

3.2.42. 318a varağında:

Serlevha: Yemen'de Ka'be Hisarı eman ile alındığıdır.

Metin: Olam didi Rumuzi çün müverrihi olur heman / İnabet-i ehali-i hisar-ı Ka'be gaybdan
 Resmin Tanımı: Yemen'de Ka'be Hisarı'nın alınmasının resmidir. Altın yıldız gökyüzü, sahnenin sağ tarafına mavi zeminli sarp bir tepe ve üzerinde bir kale tasviri yapılmıştır. Kale'nin kulesinde Osmanlı bayrağı asılıdır ve kapıda iki Osmanlı askeri beklemektedir. Kale içinde ve önünde aşağıyı gözetleyen düşman askerleri mevcuttur. Sahnenin sol tarafında beyaz zükakın çevrelediği alan içerisinde çadırlar ve serdarın otağı kurulmuştur. Zükakın etrafında; bayrak dizisi, kaleye yöneltilmiş toplar ve askerlerin sorguçları görülmektedir. Kırmızı rengin ağırlıklı olduğu otağda tepelik ve geçiş kısmı lacivert ve ince şerit şeklindeki sarı renkle işlenmiştir. Otağın etek uçları iki kenara tutturulmuştur. Otağın çadır içi perdesi koyu yeşil üzerine sarı desenlidir. Sağ tarafına açılan sayeban(gölgelik); ince sarı dış çerçeve , kırmızı kalın iç çerçeve, sarı üzerine açık kahve desene sahiptir. Otağın önünde kenar şeridi kahverengi, zemini açık pembe kendinden desenli bir halı üzerinde, kırmızı oturağı üzerinde oturan Sinan Paşa, kırmızı üzerine sarı desenli bir kaftan ile tasvir edilmiştir. Serdarın arka kısmında iki silahtarı yer almıştır. Karşısında ise alınan kaleden getirilen iki düşman figürü görülmektedir. Öndeki figür af isteyerek ellerini havada kavuşturmuş, diğeri ise elleri önünde betimlenmiştir. Serdar'ın sol tarafına düşen kısımda ellerini birbirine birleştirmiş saray mensubu bunların arkasında, ikisi zırhlı olmak üzere altı asker figürü yer almaktadır. Askerlerin yüzleri iri, gözleri çekik, sakallı veya bıyıklıdır. Altın yıldız, yeşil ve tonları, sarı, turuncu, kırmızı, kahverengi, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Resim 3.45 Ka'be Hisari'nın alınması

3.2.43. 321a varağında:

Serlevha: Yemen’de Feyzan-ı Yerim nam kal’a alınıp harap kılındığıdır.

Metin: Yoğ ise keşretün hiç itme heves / Var ise cehd idüp urukını kes

İrkını kesmeğe budur çare / Malikün bunda masrafın ara

Masrafıdur anun sebilu’l-lah / Hak yolında tağıt kim odur rah

Dime evladuma gerekdür mal / Malunı koma bunda bilece al

Ola şayet mezarda pa-best / Berk-iaş be-gur-ı hiş firist

Anda sana olacağı şayest /Kes neyared zi-pes tü-pişfirist

Sana aid olandan efzun-ten / Ez der-i Hak be-sebel ü kiş firist

Düşmenün kes başın yatağın yık /Laşe eş-ra be-gürk u mış firist

Resmin Tanımı: Yemen’de Feyzan-ı Yerim nam Kalesi’nin alınıp harap edilmesinin resmidir.

Altın yıldız zemin üzerinde harap olmuş iki ayrı taş yığını resmedilmiştir. Diğer minyatürlü sayfalara göre varakta yazı kısmı daha fazla yer kaplamış, sayfanın alt kısmında sahneye yer verilmiştir. Sahnede yer alan taş yığıntılarının dışında hiçbir figür, nesne gösterilmemiştir.

Resim 3.46 Feyzan-ı Yerim nam Kalesi'nin Alınıp Harap Edilmesi

3.2.44. 327b varağında:

Serlevha: Yemen’de Ca’r-ı Evşab Kal’ası alınıp harap olunduğudur.

Metin: Hatif didi çün oldum ben talib-i tarih /Sur-ı Ca’r-ı Evşab virane yebab oldı

Resmin Tanımı: Yemen’de Ga’r-ı Evşab Kalesi’nin alınıp harap edilmesinin resmidir. Altın yaldız gökyüzü betimlenmiştir. Sahnenin iki yanına yerleştirilmiş mavi zeminli iki tepe dikkati çekmektedir. Bu tepelerin üzerinde yıkık dökük taş yığınları yer almaktadır. Alt kısımda ön tarafa dört ağaç, arka kısımda ise yer yer bitki kümeleri görülmektedir. Bunların dışında herhangi bir figür resimde yer almamaktadır.

Resim 3.47 Ca’r-ı Evşab Kalesi’nin Alınıp Harap Edilmesi

3.2.45. 330a varağında:

Serlevha: Yemen’de a’da ile karavul cengidür.

Metin:Çünkü itler olurlar iki süri / Pese karavulda olur iki çeri

İki yerden kilap ile tutuşup / Narı harbün yine yanunup tutuşup

Zuhrdan vakt-ı asr-ı saniye dek / Ceng ü harbe çekildi hayli emek

Eski adetlerince hayli segan / Nice hınzırı virecek kurban

Girüsine girü giriz kılup /Her biri bahtına sitız kılup

Resmin Tanımı: Yemen’de karavul ile a’da nın çarpışmasının resmidir. Altın yaldız gökyüzü, sahne otrasında küçük bir aralıkla yerleştirilen mavi zeminli sarp iki tepe tasvir edilmiştir. Alt kısmında birbirine karışmış vaziyette ve hareket halinde resmedilen kalabalık figürler görülmektedir. Sahnenin sağ tarafında Osmanlı askerleri at üzerinde ellerinde kılıç, ok, mızrak ile hücum etmektedirler. Düşman askerleri at üzerinde, ellerindeki ok ve kılıç ile kaçmaktadır. Sahnenin sol alt köşesinde başı bedeninden kopmuş yanına düşmüş bir düşman figürü bize anın şiddetini yansıtmaktadır. Figüler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı veya bıyıklıdır. Kırmızı ,mavi yeşil, sarı, turuncu ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Resim 3.48 A'da ile Karavul Savaş

3.2.46. 334b varağında:

Serlevha: Yemen’de tekrar karavul pusuya girüp Mutahhar’un veziri Ebi Davud’ı katl
itdükleridir.

Metin: Umaruz kendinün dahi leşine / Bu yakında gurablar kona

Düşdi bi-kasd çünkü bir tarih /Sebt olunduğı olmasun tevrih

KIT’ATÜ’T-TARİH

Laşe harı did be-aver dü yeki /Ber cesedeş sad eser tığ hest

Güft aceb in çeh-i segest in heme / Darbet-i tığ ez-çiğ-i çünin hordest

Goft yeki şöhrat ü tarih vey / Cüsse-i murdar-ı Ebi Davudest Sene 977

Resmin Tanımı:Yemen’de karavul pusuya yatıp Mutahhar’ın veziri Ebu Davud’u öldürmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında mavi zemin üzerine sahnenin sağ üst tarafında yedi adet renk renk yerleştirilmiş çadır görülür. Çadırların aralarında Osmanlı askerleri yerleştirilmiştir. Bu çadırların alt kısmında iki figür konuşmaktadır. Bunlardan sol taraftaki diğerine göre daha büyük ve daha gösterişlidir muhtemelen komutan Karavuldur. Sarı mintan üzerine, kırmızı kolsuz bir kaftan giyinmiştir ve sağ kolunu göğüs hizasına getirmiştir. Sahnenin sol alt köşesinde ise zukakın çevrelediği alan içerisine yerleştirilmiş çadırlar ve sayebanından anladığımız kadarıyla bir otağ yer almaktadır. En dış çerçevesi ince bir sarı şerit ile geçilen gölgeliğin, kırmızı ve açık mavinin oluşturduğu kalın bir iç çerçevesi vardır. Sarı zemin üzerine köşelerde ve ortada kahverengi desenler yapılmıştır. Bu alandaki çadırların arkadan görüntüleri verilmiştir. Zukakın dış çevresi bayrak ve top dizileri ile çevrelenmiştir. Sahnenin sol alt kısmında zukakın kapı kısmının önünde yığılmış düşman başları dikkati çeker. Kapının her iki yanında figürler sıralanmıştır. Kapı açıklığında bulunan iki figürün tüm bedeni gösterilmişken, diğerlerinin zukakın üzerinden yalnızca başları görülmektedir. Zukakın kapı açıklığının dış önünde ise iki asker figürü konuşmaktadır. Bu figürlerin hemen yanında başsız bir beden yer almaktadır. Çadır kümelerinin arasında kalan zeminde ise dağınık şekilde kopmuş kanlı baş, kol gibi uzuvların yanı sıra miğfer, kalkan, düşman başlığı gibi savaş aletlerinin olduğunu görmekteyiz. Figürlerin yüzleri hep yan profilden verilmiştir, çekik gözlü figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır. Altın yıldız, kırmızı, sarı, yeşil, açık mavi,siyah ve beyaz kahverengi renkler kullanılmıştır.

3.2.47. 340a varağında:

Serlevha: Yemen’de Da’i Beg ile Abdu’l-lah Ağa’nun ordularına düşmen geldükde basılup kaçduklarıdır.

Metin: Çünkü tarih dindi katline / Oldı sebt ol dahi mahalline

TARİH-İ KATL-İ BEHHAL

Behhal kim şerif geçinürdi kizb idüp /Sünniler o havarici kesdi idüp gaza

Mesken idindi tamuyı tarihini dinüz / Behhal-i na-şerife tamu mesken-i seza

DER-ŞÜYU-İ HABER-İ KATL BE-MAHİTTA-İ ABDULLAH DA’İ

Bu haber var ki rağmdur Leng’e /Kalb-i kasisi sengden tenge

Çünkü ol kelbde rağmdur imdi / Anı şerh eylemek mühim oldı

Çün eşrafınun kibarından / Dahi a’yanı ulularından

Mu’teber şeyhlerden ol ilde / Rü’esaden hem ol kabailde

Resmin Tanımı: Yemen’de Dai Bey ve Abdullah Ağa’nın ordularına gelen düşmanların basılmasının resmidir. Sahne ve olaylar dikey değil yatay düzlemde betimlenmiştir. Altın yıldız gökyüzü altında kurulmuş altı çadır ve aralarına, önlerine yerleştirilen Osmanlı asker figürleri görülmektedir. Çadır önlerindeki figürler gruplandırılarak yerleştirilmiş ve birbirleri ile konuşmaktadır. Sahnenin sağında kalan çadır önündeki figürlerden biri zırhlı birliktendir. Açık yeşil bir zemin üzerinde kopmuş düşman uzuvları yer almaktadır. Sahnenin sol alt köşesinde yanında gölgesi olan bir çadır tasvir edilmiştir. Bu çadırın önünde, çevresinde arap figürler yerleştirilmiştir. Bu figürlerden iki tanesi diğerlerine göre daha büyük resmedilmiştir ve bir tanesinin başlığı onun idareci olduğunu göstermektedir. Çadırın arka kısmında kırmızı uzun kollu kıyafeti, sarı kuşağı ve kırmızı beyaz renklerde çizilmiş farklı bir başlığı olan, bir elini kaldırmış diğer eli belinde bir figür betimlenmiştir. Karşısındaki sarı kıyafetli asker, bir eli yukarıda konuşmaktadır. Altın yıldız, kırmızı, turuncu, sarı ve tonları, yeşil, beyaz, pembe, mavi ve tonları resme hakim olan renklerdir.

Resim 3.50 Düşman Ordularının Basılması

3.2.48. 342b-343a varağında:

Çift sayfaya geniş bir bakış açısı ile yapılan minyatürler sağ sahne olan 342 b varağında başlayıp diğer varak olan 343a varağında devam etmiştir.

342 b varağında;

Serlevha: Der-ita‘at-i Nasır b. Hüseyin

Metin: Görmedüğünü her biri umra / Görüp anda kamusı kaldı tana

Çün tamam oldu kisve vü in’am / Geldi pes vakt-i dest-bus u selam

Dest-bus anlara çü hürmet olur / Pes gelüp cümle dest-bus kılur

Geldiler öpdiler kamusı çü el / Geldi şimden girü selama mahal

Kaldı Nasır da dest-bus heman / Oldı virüp selamı taşra revan

Oldı çünkim otaktan birun / Oldılar pes önince rah-nümun

Çün ata binecek yere vardı / Çekilü orada bir at gördi.

Resmin tanımı: Nasır Bin Hüseyin’in itaat etmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü ve ortada geniş bir tepe betimlenmiştir. Tepenin gövdesine yazmanın metin kısmı yerleştirilmiştir. Tepe üzerinde bulunan üç kalede de Osmanlı askerleri yer almaktadır. Tepe altına dışında bayrak dizilerinin ve top dizilerinin olduğu zukakın çevrelediği alan içerisine çadırlar yerleştirilmiştir. Sahnenin önünde bulunan Sinan Paşa’nın otağıdır. Hakim rengin kırmızı olduğu otağ oldukça ihtişamlı, tepelik ve geçiş kısmı yeşil dilimli, gövdede belli aralıklarla çizilmiş altın yıldız ince çizgilere sahiptir. Kenar etekleri iki yana tutturulmuştur. Çadır içi perdesi, sarı renkte ve üzerine kırmızı renk ile çizilmiş bitkisel motiflidir. Çadırın sol tarafına açılan bir sayebanı (gölgelik) mevcuttur. Dış çerçevesi ince sarı renkte olan gölgeliğin, kırmızı ve mavi renkten oluşan iç çerçevesi vardır, orta zemini sarı üzerine köşelerde ve ortada kahverengi desenlidir. Çadır önünde koyu ve açık kahvenin bir arada kullanıldığı bir halı üzerinde, kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa görülmektedir. Yeşil uzun kollu bir mintan üzerine, kırmızı üzerinde sarı desenleri olan kolsuz bir kaftan giyinmiştir. Arkasında iki silahtar onların arkasında ise saray mensubu olduğunu düşündüğümüz beş figür tasvir edilmiştir. Sinan Paşa’nın karşısında konuşmakta olan figürün yüzü tahrip olmuştur, hemen arkasında zırhlı, iki asker durmaktadır. Bu askerlerin arka kısmında peş peşe dizilmiş kıyafetlerinden; askerden ziyade rütbeli beyler olduğunu düşündüğümüz başka figürler olaya odaklanmışlardır. Bunlarla aynı ekseninde hemen altlarında ise düşman figürlerinin Hilat giydirilmesi resmedilmiştir. Bir Osmanlı figürü hilatı giydirmektedir. Art arda dizilen dört düşman figürü hilat giymişken en öndeki kişi, halının üzerindeki bir oturakta üzerinde oturmaktadır. Kılıcını ve kırmızı başlığını çıkarıp önüne koymuştur. Bu bize itaat ettiğinin göstergesidir.

343a varağında:

Serlevha: ve Ri'ayet-Nümuden Hazret-i Vezir-i Kışver-güşa.

Metin:Gördüğü at ise heman tasvir /At degül bu meğer Burak ola dir

Fıdda esbab esb cümle tamam / Sine bend ü rikab u zeyn ü licam

Olduğın kendü için ol ihar / Bilmeyüp atın eyler istifsar

Dirler “ırkeb aleyhi haza” / “İnneha leke min Vezir ata

Gel gör imdi bu kerre Nasır'ı sen / Hiredi kalmadı sevincinden

Bilmemiş ömri içre öyle ata / Kande malik olur Arab rahta

Şimdi fetretde bulmuş ola meğer / Kor mı anı dahi Mutahhar-ı har

Hoşca esbabı çün yerinde bulur / Eyleyüp hileler elinden alur

Resmin Tanımı: 342b varağın devamı niteliğinde, birbiri ardına sıralanmış figürler yer almaktadır. Bunlardan sahnenin sağ kısmında olanlar Osmanlı figürüdür ki bir tanesi boş bir atın başındadır. Atın hemen yanında devam eden sırayı düşman figürleri oluşturmaktadır. Yine at üzerinde kimsenin olmadığı, üç at daha betimlenmiştir. Burada az miktarda tahribat söz konusudur. Yine 342b varağının simetriği diyebileceğimiz şekilde kale tasvirleri yapılmıştır, bu kalelerde diğer varaktan farklı olarak düşman figürleri vardır. Tepeyi dolaşan yoldan aşağıya inip aşağıdaki sıraya girmektedirler. Tepe altında ağaçlar yerleştirilmiştir. Burada bulunan kalabalık bir figür grubu ellerini önde bağlamış beklemektedir. Hepsinin başlığı aynıdır, yine buradaki figürlerin bazılarının yüzü eserdeki tahribattan dolayı kararmıştır. Figürler içinde hem serdarın maiyeti, hem de itaat eden düşman komutanın maiyeti gösterilmiştir. Altın yaldız, kırmızı, mavi, turuncu, lacivert, sarı, kahverengi, beyaz, siyah, mavi ve tonlarının olduğu bir minyatürdür. Figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır.

Resim 3.51 Nasır Bin Hüseyin'in itaati

3.2.49. 353b-354a varağında:

Çift sayfaya yapılmış miyatürün 353b varağında:

Serlevha: Yemen’de Mutahhar-ı Leng tekrar kabaili enva-ı hile ile cem idüp,

Metin: İrişince gelüp veli Asaf / Bağlayup karşuya karavul saf

İlerü varmağa çü yok destur / Olınur pes tevakkufa düstur

Asaf eglenmeyüp heman irişür / Ceyş dahi ol itlere girişür

Yimemişdi tabancayı yeni ceyş / Pes olur asker ile riş-ber-riş

Olur mu miyanda hub musaff / Kim görenler heb itdiler insaf

Resmin Tanımı: 353b varağında: Altın yaldız gökyüzü altında üç tepe ve üzerinde kaleler tasvir edilmiştir. Ortadaki ve en büyük olan kale yine varak sınırını belirleyen çerçeveden dışarı taşmıştır ve metin tepenin gövdesine yerleştirilmiştir. Kalelerde Osmanlı askerleri görülmektedir. Sahnenin hemen altında yeşil küçük tepecikler vardır, bunların iki tanesi arasına zुकakın çevrelediği alan içerisine çadırlar kurulmuştur. En önde Serdar’ın otağı yer almaktadır. Kırmızı ağırlıklı otağın tepelik ve geçiş kısmı lacivettir. Etek uçları iki yana tutturulmuş, çadır içinde ise kırmızı üzerine lacivert desenleri olan çadır içi perdesi gösterilmiştir. Tepelerin önü ve arkası kalabalık Osmanlı askerleri ile doldurulmuştur. Serdar sahnenin sağ tarafında at üzerindedir. Arkasında silahtarları görülmektedir. Eserdeki tahribattan dolayı serdarın ve silahtarların bulunduğu alanda bir kararma söz konusudur. Serdarın hemen önünde yeniçeriler tüfekleri ile resmedilmiş, bunların yanında zırhlı birlikleri ve önlerinde ise atlı birlikleri yer almıştır. Sahnenin sol alt kısmında düşman askerlerinden bir kısmı atlı halde kaçarken, diğer bir kısmı olanları izlerken tasvir edilmiştir.

354a varağında:

Serlevha: ve Serdar-ı Kam-gar üzerine geldükde basılıp kaçduğıdur.

Metin: Zahr ile asrun ortasına değin / Olmayup ol muharebe sakın

İttisal üzre oldı harb u kıtal / Bulmadı infisali ceng ü cidal

Çünkü Hakk’ın inayeti olsa / Meded eyler kulına arz u sema

Oldı mabeyni çün salateynün / Olmadı fasl arası ma-beynün

Asumandan olup matar sa’il / Oldı Hak rahmeti odem nazil

Rahmet idi o dem inen baran / Lık İslama rahmet oldı heman

Mülhidine virüp matar nekbet / Anlara oldı mucib-i hasret

Nekbet olmasına sebeb bu idi / Kim kilabun bögisi işlemedi

Aciz olup meters kelbleri / Atma olmadı tufengi çeri

Resmin Tanımı: Mutahharın serdar ile tekrar savaşmasının ve basılıp kaçmasının resmidir.

Kalelerden orta kısımda olan, varak çerçevesinin dışına taşırılmıştır. Kalede düşman figürleri

görülmektedir. Sahnenin en solundaki kaleden aşağıya bir yol inmektedir. Burada da sahnenin sağ kısmında at üzerindeki yedi Osmanlı askeri, düşman askerlerini kovalamaktadır. Yerlerde kopmuş kanlı başlar, kollar, bacaklar, başsız gövdeler yer almaktadır. Atlı düşman askerleri hareket halinde tasvir edilmiştir. Altın yaldız, sarı, kırmızı, turuncu, yeşil ve tonları, kahverengi, gri ve siyah renkler kullanılmıştır. Figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır.

Resim 3.52 Mutahharın Serdar İle Tekrar Savaşması

3.2.50. 363a varağında :

Serlevha: Yemen’de tekrar Mutahhar-ı Leng Basılup Kılıç çekildiğidir.

Metin: Tığ-i şehbazını salup salup / Zeydi tihvelerinin çalup alup

Resmin Tanımı: Yemen’de tekrar Mutahhar Leng’in basılmasının ve kılıçların çekildiğinin resmidir. Çerçeveden taşıntı yapan tepe üzerinde kale tasviri yapılmıştır. Sahnenin sol üst kısmında, içinde düşman askerlerinin olduğu kale büyüklüğü ile dikkat çekmektedir. Sağ taraftaki kalede ise iki Osmanlı askeri, görülmektedir. Büyük sarp tepelerin alt kısmında sahne ortasına yerleştirilmiş ve aşağıya indikçe daha da küçülen tepecikler tasvir edilmiştir. Engibeli bir arazidir. Tepecikler üzerinde yer yer bitki toplulukları görülmektedir. Sahnenin sağ üst köşesine yakın bir yerde serdar açık kahverengi atı üzerinde betimlenmiştir. Kırmızı mintan üzerine mavi altın yaldız benekleri olan bir kaftan giymiştir. Arkasında silahtarları, yanında yeniçerileri ve en önde atlı birlikden oluşan maiyeti ile birlikte olayı izlemektedir. Büyük tepe çevresinde sıralanan düşman figürleri, aşağıya yığılmışlardır. Burada sahne ortasındaki Osmanlı askerleri kılıçlarını kaldırmış saldırı anındadırlar. Sahnenin sol alt köşesindeki tepenin kenarında kırmızı kıyafetli bir düşman figürünün başı kesilmiştir. Zeminde kopmuş başlar, gövde, eller ve kollar görülmektedir. Eserdeki tahribattan dolayı yer yer kararmalar mevcuttur. Altın yaldız, kırmızı, turuncu, mavi ve tonları, yeşil, siyah, beyaz ağırlıklı renkler olarak kullanılmıştır.

Resim 3.53 Mutahhar Leng'in basılması

3.2.51. 415b varağında:

Serlevha: San'a'da olan mahbuslar Katran la'in ile biriküp zindanı bozup çıkdukda bi'l-cümle katl olunduğdır.

Metin: Gördiler bilüp esb-i Taziler / Gelüp irdi süvar-ı gaziler

Şaşdı her biri düşdi bir yire /Oldı kamusu tu'me-i şemşire

Resmin Tanımı: San'ada tutukluların zindandan kaçıp, katledilmelerinin resmidir. Altın yaldız gökyüzü altında, avlulu bir hapisane betimlenmiştir. Mimari mekan içerisinde küçük tepecikler ve ardında sıra ile dizilmiş Osmanlı askerleri yer almaktadır. Sahnenin sağ üst köşesinde kulede de yine dört figürün yüz ve başlık kısmı görülmektedir. Avlu ortasında kalabalık figür topluluğunun hemen sağ tarafında biri gri kıyafetli öldürülen iki mahkum tasvir edilmiştir. Bunlardan en sağ taraftaki tahrib olduğu için bedeni net görülememektedir. Yine avlu içerisinde sahnenin sol tarafında birbiri ile konuşan iki figür mevcuttur. Hapishanenin ahşap kapısı dışa doğru açılmıştır, her bir kanadında duran bir figür olmak üzere toplam iki figür yerleştirilmiştir. Önündeki gri renkli düz zeminli alan içerisinde, beş atlı asker, kaçan kişilerin bir kısmını öldürükten, diğer bir kısmını ise kovalarken gösterilmiştir. Sahnenin sağ kısmındaki gri atlı figür, elindeki mızrağını kırmızı kıyafetli bir kaçağın boğazına dayamışken, açık kahverengi atlı figür ise kaçağın üzerine atlamış boğazını keserken betimlenmiştir. Sahnenin orta kısmındaki siyah atlı figürün yüz kısmı tahrip olsa da bir elinde tuttuğu kırmızı bayrağı ile gri kıyafetli kaçağı kovaladığı görülmektedir. Diğer birinin ise; gri atının üzerinde kılıcı ile bir kaçağın kellesini kopardığı görülmektedir. Yine sahnenin alt kısmındaki siyah atlı asker, mızrağını iki kırmızı kıyafetli kişiye doğrultmuştur. Kullanılan renklere baktığımızda; altın yaldız, gri, yeşil, turuncu, sarı, mavi ve tonları, kahverengi, beyaz ve siyahın hakim renkler olduğunu görmekteyiz. Figürler hareket halinde resmedilmiştir.

Resim 3.54 Tutukluların Zindandan Kaçması

3.2.52. 435b varağında:

Serlevha: Yemen’de Karagöz Beg Katran ile Neşir oğlunu katl itdüğüdür.

Metin: Gaziler çıktılar pusudan çeşt / Oldı Zeydi elinde dizgin süst.

Resmin Tanımı: Yemen’de Karagöz Bey’in Katran ile Neşir oğlunu katlettiğinin resmidir.

Altın yaldız gökyüzü görülmektedir. Biri sahnenin sol tarafında diğeri sağ tarafında eni geniş olmayan iki sarp tepe betimlenmiştir. Özellikle düşman figürlerinin hepsi çok sıkışık ve hafif yan olacak şekilde yerleştirilmiştir. Sahnede atlı figür daha fazla yer almaktadır. Sahnenin sağ kısmında Osmanlı atlı askerleri tasvir edilmiştir. Yedi Osmanlı askeri hepsi hareket halindedir. Sahnenin sağ alt kısmında, zemindeki boşlukta kopmuş kollar, başlar, eller görülmektedir. Atlı Osmanlı askerlerinden iki tanesi oklu, üç tanesi kılıçlı, diğer iki tanesi ise mızraklıdır. Düşman figürlerinin yalnızca iki tanesi kılıcını kaldırmış, diğerlerinin hepsi kaçmaktadır. Altın yaldız, kırmızı, sarı, yeşil ve tonları, mavi, gri ve siyah renkler kullanılmıştır. Osmanlı askerlerinin hepsi sakallı veya bıyıklıdır.

Resim 3.55 Neşir Oğlunun Katledilmesi

3.2.53. 455a varağında:

Yemen’de Gülabı Beg-i Arablar hile ile kal’adan taşra ziyafete çıkarup ve tufeng ile urup şehid itdükleridir.

Metin: yok

Resmin Tanımı: Yemen’de Arabların Gülagu Bey’i kaleden hile ile ziyafete çağırıp, şehit etmelerinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü, sahne ortasına yerleştirilen büyük bir tepe ve üzerinde yine büyük bir kale tasviri yapılmıştır. Kaleden aşağıya derinlik kazandırılmış kahverengi zeminli bir yol inmektedir. Bu yolun bitiminde zukakın çevrelemiş olduğu alan içerisinde kurulan çadırlar ve otağ yer almaktadır. Otağ’ın sol ve sağ her iki tarafına açılan büyük sayebanlar(gölgelik) otağ kadar dikkat çekmektedir. Sol taraftaki gölgelik; kırmızı ve sarı iki rengin kullanıldığı bir çerçeve ile sarı zemin üzerine kırmızı desene sahiptir. Sağ taraftaki ise; kırmızı ve gri çerçevenin ortası, sarı ve altın yıldız üzerine kırmızı ince çizgili desenlidir. Çadırın tepelik kısmı lacivert ve dilimlendirilmiş üç boğumlu olarak gösterilmiştir. İlk boğum kırmızı, diğerleri açık yeşildir. Otağın ön tarafına giriş açıklığının bulunduğu yerde ikinci bir zukak olarak adlandırabileceğimiz bir unsur vardır. Sahnenin orta kısmına; kırmızı bir zemin üzerine büyük, orta, küçük boyutlarda muhtemelen toprak olan kaplar, yiyeceklerle dolu oldukça büyük bir sofraya kurulmuştur. Otağın hemen önünde orta kısma denk gelen yerde, Gülagu Bey vurulmuştur. Bu kısımda eserdeki tahribattan dolayı kararma olması burayı net anlatmamıza engel olmaktadır. Kurulan ziyafet sofrasını çevreleyen Osmanlı ve düşman askerleri ise birbirlerine hançerlerini çekmişlerdir. Vurulan beyin hemen yanındaki düşman figürlerinden iki tanesi, bir Osmanlı askerinin kollarını tutmaktadır. Yanlarında ise vurulan bir Osmanlı askeri, dizlerinin üzerinde yere çökmüş, kanlar içerisinde. Sofranın alt kısmında bir Osmanlı askeri, bir düşman askerinin üzerine çıkmış ve onu hançerlemiştir. Sofranın sağ alt tarafında oturan, düşman askerlerinden birisi daha kanlar içinde yerde yatmaktadır. Sahnenin alt kısmında üzerinde bitki topluluklarının olduğu tepecikler mevcuttur. Burada beş düşman askeri, atlı olan Osmanlı askerini atından indirilmiş kollarını tutmuşlardır. İçlerinden bir diğeri ise hançerini kaldırmıştır. At arkasında birbirine hançer çeken iki figür daha yer almaktadır. Tepecikler arasında hançerini çekip, düşman askerini tutan bir Osmanlı askerinin, arkasındaki düşmanlar tarafından hançer tuttuğu elinin tutulduğunu görülmektedir. Minyatürde altın yıldız, kırmızı, yeşil ve tonları, turuncu, pembe, kahverengi, lacivert hakim renkler olarak kullanılmıştır.

Resim 3.56 Gülabı Beyin Şehit Olması

3.2.54. 495b varağında:

Serlevha: Yemen’de Semare Kal’ası üzre Şam’lu Bali ifsad ile birkaç ümera şehid olduğudur.

Metin: Ateş-i fitne şu’ledar oldı / Birisi düşmenün hezar oldı

Varduğınca adu bulup kevvet /ateş-i fitne buldu germiyyet

Zümre-i mülhidine had yoğ idi /Cengi der Rumi yüz aded yoh idi

Ne kadar cari olsa ger enhar /Ana bahrün yanında yok mikdar

Mümkün oldukça eylediler cenk /Hemçü şir-i jeyan u ber ü peleng

Neylesünler bu kavm-i enbuha / Bad-ı sarsar ne eylesün kuha

Gördiler düşmenün nihayeti yok/ Askerün darb ü harbe takati yok

Resmin Tanımı: Yemen’de Semara Kale’si üzerinde Şam’lu Bali ile birkaç emirinin şehit olmasının resmidir. Yarım sayfaya yapılmış minyatürde gökyüzü altın yaldız rengindedir.

Sahnenin sağ tarafında atlı düşman askerleri, ön kısmında Osmanlı askerleri betimlenmiştir.

Hareket halinde resmedilen figürlerin bir kısmı arkasına dönmüş ok atmaktadır, diğer bir kısmı arkasına dönüp kılıç çekmektedir. Sahnenin ön kısmında sol köşede kalan zemin üzerinde Osmanlı askerlerine ait kopmuş kanlı başlar, kollar gösterilmiştir. Şehit edilen iki figür yer almaktadır. Birinin başı bedeninden kesilmiş, yerde yatmaktadırlar. Altın yaldız, mavi, gri, kırmızı, siyah, yeşil ve tonları ağırlıklı renkler olarak kullanılmıştır.

Resim 3.57 Şam'lu Bali İle Birkaç Emirinin Şehit Olması

3.2.55. 508a varağında:

Karagöz Beg birkaç ümera ile Semara der-bendine varup şehid olan beglerin hayfını alduğıdur.

Metin: Nef olındulça nay-ı ruyinler / Germ olur idi ateş geyenler

Kesr olındukça harbeler odını / Pür-şirar eyler idi harb odını

Dar ü girün nefiri itse gırıv / Kaf'a kaçardı bimden ded ü div

Havfdan bi-direng olup eflak / Bimden bahrün oldı zehresi çak

Yağdı ol gün tufeng hem-çü tegerg / Her yana akdıcu-y-bar-ı merg

Nizeler üzre re's-i hun-alud / Sib-i surh idi sanki şah-ı keub

Sil-i hun üzre her bir al habab / Hem-çü hem-çü nev-reste lale-i sır-ab

Resmin Tanımı: Karagöz Bey'in birkaç emiri ile Semara hududundaki şehit olan beylerin intikamını almasının resmidir. Yarım sayfaya yapılmış minyatürde: gökyüzü altın yaldız renkte, alt kısmında üç tane küçük tepe tasvir edilmiştir. Ortadaki tepenin paralelinde at üzerinde Karagöz Bey ve arkasında silahtarları yer almıştır. At üzerindeki beyin yan kısmında bir figür sancaktardır ve elinde kırmızı büyük bir bayrak taşımaktadır. Silahtarların yan kısmında da yine büyük bir bayrak görülmektedir. Bu kısımdaki Osmanlı figürleri sık ve düzgün şekilde yerleştirilmiştir. Sahnenin sağ orta kısmında ise düşman askerleri at üzerinde hareket halindedir. Bunlardan orta kısımda yer alan sarı figür bir Osmanlı askeri tarafından mızrakla vurulmuştur. Sahnenin alt kısmındaki zeminin görünen kısmında; kopmuş kanlı baş, kol, ayak gibi uzuvlar betimlenmiştir. Burada kırmızı kıyafetli bir düşman figürü başından vurularak öldürülmüştür. Altın yaldız, kırmızı, mavi, gri, yeşil ve tonları, kahverengi, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır. Silahtarlar hariç figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır.

Resim 3.58 Karagöz Bey'in Şehitlerin İntikamını Alması

3.2.56. 515a varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar-ı kam-kar Kevkeban Kal’ası’nın sahrnıcın nakm ile bozdurup düşmeni zebun itdükleridür.

Metin: Lik ol cay seng-hare idi / Sanma kim tışe anı yara idi

Mümkün oldukça eyleyüp ikdamı / İhtimam itdiler bu kara tamam

Kalb-i haki kesüp yol açdılar / Deldiler sengi öte geçdiler

Resmin Tanımı: Yemen’de Serdar-ı Kamkar Kevkeban Kalesi’nin sarnıcını bozdurup düşmanı aciz bıraktıklarının resmidir. Altın yıldız gökyüzü, altında üç çıkıntılı bir tepe ve bu tepe arkasında bulunan Kevkaban Kalesi betimlenmiştir. Üç çıkıntı üzerinde üç kale tasviri birbirine köprü ile bağlanmıştır. Kale içerisinde düşman askerlerinin yüz ve başlıkları görülmektedir. Sahne ve tepe ortasında üç Osmanlı askeri yer alır, bunlardan iki tanesi ellerindeki aletlerle sarnıcı kırmaktadır. Yerde sarnıçtan kırılan taş parçaları görülmektedir. Sahnenin sağ alt köşesinde zukakın çevrelediği alan içerisine çadırlar kurulmuştur. En önde Sinan Paşa’nın otağı bulunmaktadır. Kırmızı ve turuncu rengin hakim olduğu otağın etek uçları iki tarafa toplanmıştır. Eteklerin iç yüzü yeşil üzerine sarı beneklerin olduğu bir desene sahiptir. Çadır içi perdesi sarı renklidir ve üzerinde ince kırmızı çizgiler mevcuttur. Otağın sol tarafına açılmış sayeban(gölgelik), kırmızı beyaz kalın kenar çerçeveli, ortasında sarı üzerine kahverengi desenlidir. Otağın önünde kırmızı bir oturak ve yanında iki kırmızı torba veya çuval diyebileceğimiz nesneler yer almaktadır. Sinan Paşa otağın sol tarafında, yanında üç adamı ile olayı izlemektedir. Otağın sağ tarafında ise silahtarları beklemektedir. Sahnenin sol kısmında yeniçeriler dizilmiş ve ön kısımda top dizisinin zukakın önüne kadar devam ettiği görülmektedir. Yeniçerilerin ellerinde tüfeklerini kaleye doğrultmuşlardır.

Resim 3.59 Kevkeban Kalesi'nin Sarıncını Bozdurulması

3.2.57. 520b varağında :

Serlevha: Yemen’de Serdar kam-kara Kevkeban hakimi sulh için veziri olan Muhammed Ayan’ı gönderdügüdür.

Metin: Böyle diyüp çü sulha azm itdi / Akl ile rah-ı hikmete gitti

Yanına ol rasuli da’vet idüp / Gah itab ana geh nasihat idüp.

Resmin Tanımı: Yemen’de Serdar’a Kevkaban hakiminin sulh için veziri Muhammed Ayan’ı göndermesinin resmidir. Bitki topluluklarında görüldüğü bir tepe üzerinde büyük bir kale betimlenmiştir. Kalelerden olayı izleyen düşman askerlerinin yüz ve başlık kısımları görünmektedir. Kaleden aşağıya derinlik kazandırılmış kahverengi zeminli bir yol inmektedir. Beyaz zukakın çevrelediği alan içerisine çadırlar ve otağ kurulmuştur. Zukakın etrafında ve aynı zamanda; tepeden inen yolun bitiminde olan bu yerde, kalabalık askeri figürler sık olarak yerleştirilmiştir. Yine zukakın etrafında belli aralıklarla sıralanmış top ve bayrak dizileri yer almaktadır. Sinan Paşa’nın otağı; tepelik kısmı yeşil kırmızı verev şeritli, alt kısmı pembe, orta geçiş kısmı ise mavi kırmızı verev şeritlidir. Çadırın etek uçları iki yana tutturulmuştur. Çadır içi perdesi kırmızı renktedir. Dışı ince çerçeveli altın yaldız olan halının, iç kısmı açık pembe üzerine siyah desenlidir. İki yana açılmış sayebanlar(gölgelik); kırmızı ve yeşil verev şeritlerin geçtiği kalın bir çerçeveye sahiptir. Çadırı önünde kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa’nın bir eli dizinin üzerinde iken diğer eli yukarıda göğüs hizasındadır. İç mintanı altın yaldız benekli dış kaftanı ise kolsuz ve yine altın yaldız rengindedir. Arkasındaki iki silahtar oldukça özenli giyinmişlerdir. Kırmızı kıyafetli silahtar, elinde serdarın kılıcını tutmaktadır. Sinan Paşa’nın tam karşısında elinde kağıt ve kalem tutan bir adam betimlenmiştir. Bu kişi muhtemelen sulh için gerekli şartları yazmak üzere, hazırda beklemektedir. Hemen arkasında ise Kevkaban’dan sulh için gelen Arap vezir Muhammed Ayan gösterilmiştir. Silahtarların alt kısmında ise saray mensubu olduğunu düşündüğümüz sekiz figür ikişerli olarak yerleştirilmiştir. Otağın alt kısmına denk gelen sahnede yeşil zemin üzerine; üç top tasvir edilmiştir. Topların dönük olduğu kısımda askerlerden en altta yeniçeriler, üst kısmında miğfer başlıklı bir birlik beklemektedir. Sinan Paşa’nın tüm maiyeti, olaya odaklanmıştır. Silahtarlar hariç tüm figürler sakallı veya bıyıklıdır. Altın yaldız, pembe, mavi, gri, yeşil ve tonları, beyaz, siyah, sarı, kahverengi ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Resim 3.60 Kevkaban Hakimin Sulh İçin Veziri Muhammed Ayan'ı Göndermesi

3.2.58. 524a varağında:

Serlevha: Kal'a-i Kevkeban'a tekrar elçi varup gelüp enva-ı ahd uşartdan sonra sancak-ı hümayun ile yeri kendüye virilüp kılıç ve kaftan dahi gönderildiğidir.

Metin: yok

Resmin Tanımı: Kevkaban Kalesi'ne elçi gidip geldikten sonra çeşitli sözler sonunda, yer kendisine verilmiş, beraberinde sancak, kaftan ve kılıç gönderilmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında yan yana üç çıkıntılı sarp tepe betimlenmiştir. Kalenin üzerinde aşağıya bakan yalnızca başlık ve yüzleri görünen Arap figürler görülmektedir. Bir kısmı tepeden aşağıya inmektedir. Sarp tepenin alt kısmında zukakın çevrelediği alan etrafında küçük tepeciklerin üst kısmı görünmektedir. Zukakın dış etrafında belli aralıklarla yerleştirilen toplar ve bayrak dizileri mevcuttur. Sahnenin en önünde Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Kırmızı rengin ağırlıkta olduğu otağda, çadırın etek uçları iki yana tutturulmuştur. Çadır içi perdesi ise sarı renklidir. Her iki tarafına açılan sayebanlar (gölgelikler); sarı kırmızı verrev şeritlerin geçtiği kalın çerçevelidir. Ortası sarı zemin üzerine altın yıldız desenlidir. Sinan Paşa otağı önünde; gri renkli ve bitkisel desenli halısı üzerinde, kırmızı oturağında otururmaktadır. Bir eli dizinin üzerinde iken diğer eli göğüs hizasında havadadır. Arkasında üç silahtarını gösterilmiştir. Ortadaki silahtar kılıcını tutmaktadır. Hemen karşısında maiyetinden önemli biri ve yanında gelen arap elçi yer alır. Sinan Paşa ve karşındakilerin arasında ise elçi ile gönderilecek sancak, kaftan ve kılıç bulunmaktadır. Elçinin arkasında ilk olarak sık sıralanmış zırhlı birlikler, ardından yeniçeriler görülmektedir. Burada Osmanlı askerlerinin arasında iki tane Arap düşman figürü görülmektedir. Bazı figürlerin yüz kısmı tahrip olmuştur. Silahtarlar hariç bütün figürler sakallı veya bııklıdır. Altın yıldız, mavi, açık pembe, yeşil ve tonları, siyah, beyaz, gri ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Resim 3.61 Kale-İ Kevkeban'a Tekrar Elçi Gönderilmesi

3.2.59. 529a varağında :

Serlevha: Kevkaban Hakimi'nün vasıtası ile Tüla'dan Mutahhar dahi elçi gönderüp sulh u eman rica itdügüdür.

Metin: yok

Resmin Tanımı:Kevkaban hakiminin aracılığı ile Mutahhar'ın Tüla'dan elçi gönderip sulh istemesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında sarp tepe ve üzerinde bir kale tasviri yapılmıştır. Kale içinden Arap düşman askerleri olayı izlemektedir. Tepenin altında zukakın çevrelediği alan içerisinde çadırlar kurulmuştur. En önde Sinan Paşa'nın otağı görülmektedir. Zukakın dış çevresinde, belirli aralıklarla yerleştirilmiş top ve bayrak dizisi yer almaktadır. Otağın tepelik kısmı lacivert ve açık pembedir, alt kısmı açık kahve rengi dilimlidir. İkinci geçiş kısmı; kırmızı ve lacivert verev şeritlidir. Etek uçları iki yana toplanan otağın, çadır içi perdesi sarı renktedir. Paşa, gri renkte bir halı üzerinde, kırmızı oturağında oturmaktadır. Siyah üzerine altın yıldız desenleri olan uzun kollu bir mintan, en üstünde ise kolsuz altın yıldız kaftan giymiştir. Kırmızı renkteki ayakkabıları kaftanının altından görünmektedir. Sinan Paşa'nın karşısında maiyetinden bir asker elinde kalem ve kağıt tutmaktadır. Bu figürün arkasında maiyetinden iki kişi yan yana, biraz daha alt kısımda ise sulh istemeye gelen iki Arap düşman figürü yer almaktadır. Sinan Paşa'nın karşısındaki bu figürlerin yüzleri başta olmak üzere; yazma sayfasında meydana gelen tahribattan dolayı bir kararma oluşmuştur. Sahnenin sağ tarafında yedi yeniçeri ve iki asker bulunmaktadır. Sinan Paşa'nın arka kısmında üç silahtarı beklemektedir. Soldaki kırmızı kıyafetli silahtarı paşanın kılıcını tutmaktadır. Silahtarların biraz ön kısmında yerde dizleri üzerine oturmuş iki figür görülmektedir. Oturan bu figürlerin arka kısmından başlayarak sağ alt köşeye doğru sıralanmış figürler vardır ki bunlar muhtemelen saray mensubudurlar. Silahtarlar hariç tüm figürler sakallı veya bıyıklıdır. Altın yıldız, mavi, gri, beyaz, sarı, kırmızı, siyah, lacivert, turuncu, yeşil, pembe ağırlıklı renkler olarak kullanılmıştır.

Resim 3.62 Mutahhar Elçi Göndermesi

3.2.60. 530a varağında:

Serlevha: Yemen defterdarı Mustafa Beg ile Ferhad Beg varup Mutahhar'a buluşup ahd ve yemin ile eman virilüp der-i devlete iat'at itdügüdür.

Metin: Geldi çün nam-i sami /Eyledi bi-nihaye ikramı

Resmin Tanımı: Yemen defterdarı Mustafa Bey ve Ferhat Bey⁶⁸'in Mutahharla buluşup onu itaate zorlamalarının resmidir. Altın yaldız gökyüzü altında bir tepe ve üzerinde daha öncekilerden farklı olarak, iç avlununda gösterildiği bir kale tasviri yapılmıştır. Kale avlusunda kırmızı bir halı üzerinde kurulmuş üç sedir üzerine üç kişi oturmaktadır. Bunlardan ortadaki Mutahhar'dır. İki yanında ise defterdar Mustafa Bey ve Ferhat Bey yer almaktadır. Dizleri üzerine oturmuş figürlerden sol taraftaki gri mintan üzerine sarı kolsuz kaftan giymişken, sağdaki figür sarı mintan üzerine kolsuz gri kaftan giyinmiştir. Beylerin her ikisinin yan taraflarında iki adet silahtar beklemektedir. Silahtarların arkalarında ve yanlarında ise kalabalık Arap düşman askerleri görülmektedir. Kalabalık düşman askerleri kale kapısına doğru devam etmektedir. Kapıda dört düşman askeri bulunmaktadır. Kale dışında sahnenin her iki tarafına yerleştirilmek sureti ile iki ağaç betimlenmiştir. Bu ağaçların altında ise beylerin askerleri tasvir edilmiştir. Askerler at başında birbiri ile konuşmaktadır. Osmanlı askerleri içinde iki tane de düşman askeri mevcuttur, bunlarda birbirleri ile iletişim içindedirler. Askerlerin bir çoğu sakallı veya bıyıklı, iri yüzlü ve çekik gözlüdürler. Altın yaldız, yeşil, kırmızı, beyaz, sarı, turuncu, siyah ve gri renkler kullanılmıştır.

⁶⁸ Yavuz, 2003: CLIV. Bakınız: "Ferhat Bey" Sinan Paşa'nın kumandanlarından biridir.

Resim 3.63 Mustafa Bey İle Ferhad Bey Mutahhar'la Buluşması

3.2.61. 533a varağında:

Serlevha:Sulhdan sonra Yemen Beglerbegisi Behram Paşa Ta'iz'e gelüp andan Şeyh Ali Beg'le Ka'ide'ye irişüp Nakl-i Ahmer A'rabinun ceng ü fitneleridür.

Metin:yok

Resmin Tanımı: Sulhtan sonra Yemen Beylerbeyi Behram Paşa'nın Ta'iz'e gelip Şeyh Ali Bey⁶⁹ ile Nakl'i Ahmer'de Arap ile cenk etmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzünün hemen altında üzerinde ağaç ve bitki topluluklarının olduğu tepeler resmedilmiştir. Sahnenin sağ alt köşesinde Behram Paşa atı üzerinde ve maiyeti ile birlikte olayı izlemektedir. Behram Paşa'nın hemen arkasında dört silahtarı yer almaktadır. Sahne ortasında atlı Osmanlı birlikleri düşman askerleri ile savaşmaktadır. Behram Paşa'nın önündeki boş zeminde kopmuş kanlı başlar, kollar, başsız bedenler betimlenmiştir. Altın yıldız, sarı, kırmızı, kahverengi siyah ve turuncu renkler kullanılmıştır.

⁶⁹ Yavuz, 2003: CLVL Bakıız: "Şeyh Ali", Sinan Paşa'nın Ta'iz "Hakimi" olarak tayin ettiği kişi.

Resim 3.64 Beylerbeyi Behram Paşa'nın Ta'iz'e Gelip Cenk Etmesi

3.2.62. 537a varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar Kam-kar Behram Paşa yardımına mir-i miran-ı sabık Hasan Paşa⁷⁰, y1 Nakl-i Ahmer’e gönderüp fitne def’inden sonra selamet ile buluşduklarıdır.

Metin: Ma-hasal bir aceb neberd oldu / Ten-i a’da ile kaza toldı

Resmin Tanımı: Serdar Sinan Paşa, Behram Paşa⁷¹,nın yardımına Hasan Paşa’yı Nakl-i Ahmer’e gönderip selamet ile buluşmalarının resmidir. Sahnenin en üst kısmında öldürülmüş düşman askerleri, yine bu askerlerin kopmuş kanlı uzuvları tasvir edilmiştir. Bu kısmı sahnenin altından ayıran, orta kısma konumlandırılmış iki tepedir. Tepelerin alt kısmında iki grup Osmanlı askerinin karşılaşması betimlenmiştir. Bir tarafa Behram Paşa ve askerleri yerleştirilmişken, diğer tarafta ona yardıma gelen Hasan Paşa ve askerleri mevcuttur. İki paşa at üzerinde ve zırhlı kıyafetleri ile tokalaşmaktadır. Hemen arkalarında silahtarları yer almaktadır. Sahnenin solundaki paşanın arka kısmına, sık ve düzenli yerleştirilen askerleri içerisinde; önde yeniçeriler, orta kısmında atlı zırhlı birlikler, en üst kısmında ise askeri mehteran birlikleri görülmektedir. Sahnenin sağ tarafındaki paşanın maiyeti ise diğerinin paraleli gibi yerleştirilmiştir. Sağ altta önde atlı birlikleri, ortada zırhlı birlikleri en üstte ise yine askeri mehteran birlikleri görülmektedir. Her iki taraftaki mehteran birlikleri de büyük ve küçük kırmızı sancak taşımaktadır. Paşaların tokalaştığı noktanın alt kısmında, küme küme yığılmış düşman askerlerinin başları betimlenmiştir. Yeşilin tonları, gri, kırmızı, beyaz, sarı, siyah ve açıkkahverengi renkler kullanılmıştır. Figürler iri suratlı çekik gözlüdür ve çoğunlukla sakallı veya bıyıklı olarak resmedilmişlerdir.

⁷⁰ Yavuz, 2003: CXVIII Bakınız: Hasan Paşa 1569-70 yıllarında Yemen Beyleybeyi.

⁷¹ Yavuz.2003: CLV Bakınız: Behram Paşa 1570-1575 yıllarında Yemen Beylerbeyi

Resim 3.65 Behram Paşa yardımına Hasan Paşa'nın Gelmesi

3.2.63. 541b varağında:

Serlevha: Yemen’de Habb Kal’ası hisar olınmışken anda mahbus olan bir Rumlu kadı kedi kuyruğuna ateşlü fitil bağlayup barut mahzeni ihrak olmağla zebun olmışdur.

Metin: Kodılar revzen içine anı / İçerü gürbe sıçradı anı

Resmin Tanımı: Yemen’de Habb Kalesi kuşatılmışken, hapis olan bir kadının kedi kuyruğuna ateşli fitil bağlayıp, barut mahzenini yakmasının resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında üzerinde kale olan bir tepe betimlenmiştir. Kaleden düşman askerlerinin başlık ve yüzleri görünmektedir. Kalenin üç kulesinden biri olan, sahnenin sağ tarafındaki kulenin duvarında beyaz bir kedi ve kuyruğuna denk gelen yerde yükselen bir alev tasvir edilmiştir. Kaleden aşağıya bir yol inmektedir. Burada kaleye doğrultulmuş üç top mevcuttur. Sahnenin sol tarafında ise yeniçerilerden oluşan yedi kişilik bir grup beklemektedir. İçlerinde iki tane sivildir. Yolun bittiği yerde zukakın çevrelediği kısımda çadırlar ve otağı kurulmuştur. Yeşil rengin ağırlıklı olduğu otağının etek uçları iki yanan tutturulmuş ve her iki yanda birer silahtar beklemektedir. Otağın sayebanı(gölgeliği) sol tarafa doğru açılmıştır. Otağ; kırmızı kahverengi verev şeritlerin geçtiği kalın iç çerçevesi, orta zemini altın yıldız ve sarı renk ile desenlendirilmiştir. Serdarın oturağı çadır içinde yer almaktadır. Yine çadırın önünde iki figür birbirleri ile konuşmaktadır. Zukakın çevrelediği alan dışında sahnenin alt kısmınada beş tane çadır kurulmuş ve aralarına Osmanlı askerleri yerleştirilmiştir. Altın yıldız, sarı, kırmızı, gri, kahverengi, yeşil ve tonları, açık pembe ve mor renkler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Figürlerin birçoğu sakallı veya bıyıklı, iri yüzlü, çekik gözlü olarak resmedilmişlerdir.

Resim 3.66 Habb Kalesi'nin Barut Mahzeninin Yanması

3.2.64. 547a varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar-ı Kam-kar hücumu ile Behram Paşa Habb kal’asına varup içinde olan begini hüsn-i tedbir ile helak idüp hisarı teshir itdügidür.

Metin: Hıfz u zabt oldu çünkü kal’as-i Habb / Bile alındı zikr olanlar heb

Resmin Tanımı: Serdarın hücumu ile Behram Paşa Habb Kalesine varıp, içindeki beyi öldürüp kaleyi almasının resmidir. Altın yıldız gökyüzünün altında, küçük iki tepe ardına yapılmış Habb Kalesi tasvir edilmiştir. Kalenin sol tarafındaki kule içerisinde, sarı kıyafetleri ile oturan ve karşısında iki askeri bulunan komutan konumundaki bir figür betimlenmiştir. Pencere önünde sarı renkli bir kase içerisinde ne olduğunu bilmediğimiz bir takım nesneler görülmektedir. Kale önündeki tepelerden sıralı dizilmiş düşman askerleri aşağıya bakmaktadır. Kale kapısından aşağıya derinlik kazandırılmış bir yol yapılmıştır. Bu yol zुकakın çevrelediği ve içinde çadırlar ile otağın bulunduğu yere inmektedir. Otağın bulunduğu alan dışında, kalenin etrafını da Osmanlı askerlerinin çadırları çevrelemiştir. Zुकakın etrafında top ve bayrak dizelerinin yanı sıra Osmanlı askerleri de yerleştirilmiştir . En önde kurulan; kırmızı ve açık mavi tepelik ile geçiş kısmına sahip olan Behram Paşa’nın otağıdır. Sol tarafa açılan sayebanı (gölge) kırmızı yeşil verrev şeritli kalın iç çerçeveye ve altın yıldız sarı desenlere sahiptir. Behram Paşa, etek uçları iki yana tutturulmuş çadırın önünde, kırmızı oturağında oturmaktadır. Kırmızı üzerine, altın yıldız peleng desenli kırmızı mintan, onun üzerine yine altın yıldızlı kolsuz kaftan giymiştir. Hemen ardında üç silahtarı beklemektedir. Karşısında bir düşman askeri otururmaktadır. Düşman figürünün ardında ise maiyetinde bulunan askerleri dizilmişlerdir. Altın yıldız, sarı, kırmızı, siyah, yeşil ve gri renkler kullanılmış, figürlerin çoğu sakallı bıyıklı iken, iri yüzlü çekik gözlü olarak resmedilmişlerdir.

Resim 3.67 Behram Paşa'nın Habb Kalesi'ne Gitmesi

3.2.65. 555a varağında:

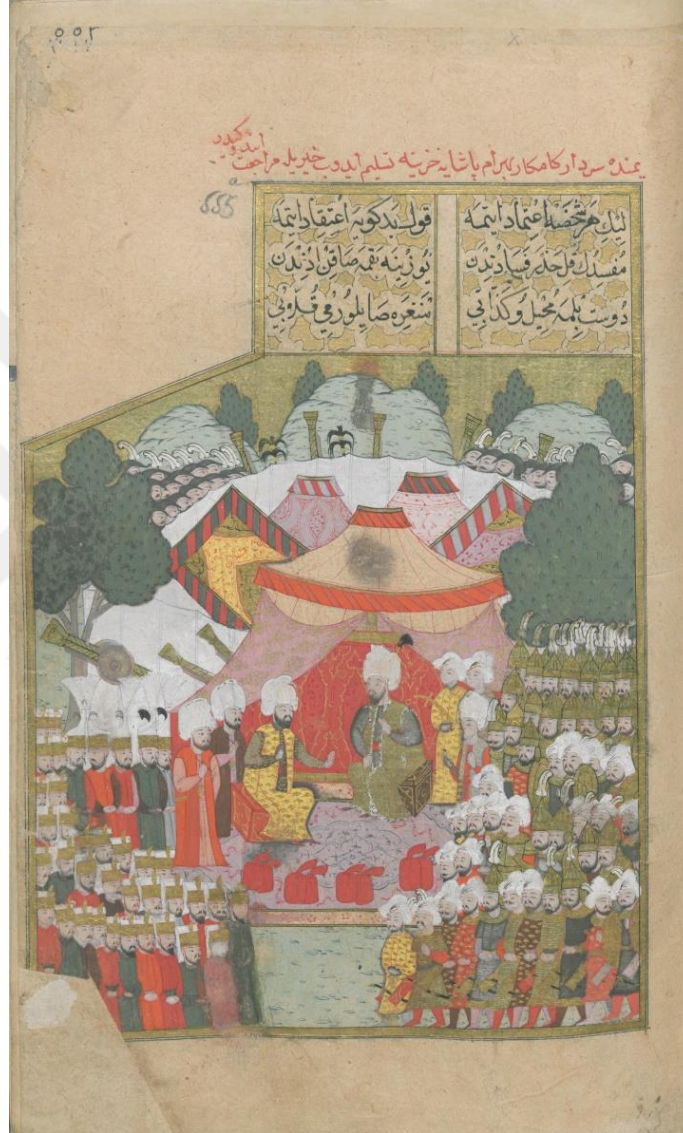
Serlevha: Yemen’de Serdar-ı Kam-kar Behram Paşa’ya hazine teslim idüp hayr ile müraca’at itdügüdür.

Metin: Lik her şahsa i’timad itme / Kaavi bed-guya i’tikad itme

Müfsidun kıl hazer fesadından / Yüzine bakma sakın adından

Dost bilme muhil ü kezzabı / Mangıra sayılır mı kullabı

Resmin Tanımı: Yemen’de Serdar, Behram Paşa’ya hazineyi teslim edip, hayırlı dilekler dilediğinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü ve hemen altında üzerinde ağaç ve bitki topluluklarının olduğu üç tepe tasvir edilmiştir. Zukakın oldukça geniş tutulduğu alan içerisinde çadırların en önünde paşanın otağı yer almıştır. Zukakın dış çevresinde top dizileri, bunun yanın sıra her iki yana sıralanmış ve olayı izleyen, pes etmiş düşman figürleri de görülmektedir. Çevrelenen alan içerisindeki arkada kalan iki çadırında oldukça güzel olduğu ve dikkat çekici süslemelere sahip olduğunu görmekteyiz. Kırmızı tepelik ve geçiş kısmına sahip olan açık kahverengi çadırın, etek uçları iki yana tutturulmuştur. Çadır içi perdesi; kırmızı renkte olup üzerinde altın yıldız bitkisel süslemelere sahiptir. Her iki tarafa açılan sayebanların(gölgelik) sol taraftaki; kırmızı yeşil çerçevesi, içi sarı ve altın yıldız desene sahipken, sağ taraftaki; mavi kırmızı çerçevesi, mavi ve altın yıldız süslemelere sahiptir. Otağı önünde oturan Sinan Paşa, siyaha yakın bir iç mintan üzerine altın yıldız bir kolsuz kaftan giymiştir. Kahverengi üzerinde sarı işlemeleri olan bir oturak üzerinde oturmaktadır. Hemen arkasında üç silahtarı bulunmakta ve sarı kıyafetli kılıcını tutmaktadır. Karşısında kırmızı oturağında oturan Behram Paşa ise siyah üzerine altın yıldız peleng desenli bir mintan, sarı üzerine altın yıldız desenli bir kolsuz kaftan giymiştir. Hemen ardında elinde kalem tutan iki figür mevcuttur. İki Paşa’da konuşmaktadır. Üzerinde oturdukları gri ve pembe çerçeveye sahip halı üzerinde ise ikişerli gruplandırılmış dört çuval vardır ki bunlar Behram Paşa’ya getirilen ve metinde geçen hazinedir. Bütün askeri maiyetleri hazırda, ellerini önde bağlamış beklemektedirler. Sahnenin sol kısmında yeniçeriler, sahnenin sağ tarafında ise zırhlı birlikler resmedilmiştir. Geniş alanda verilen bu tören önemlidir. Figürlerin bir çoğu sakallı veya bıyıklıdır. İri yüzlü ve çekik gözlüdürler. Kalabalık figürler sık fakat düzenli yerleştirilmişlerdir. Altın yıldız, kırmızı, turuncu, yeşil ve tonları, pembe, beyaz, sarı ve siyah renkler kullanılmıştır.

Resim 3.68 Serdarın Behram Paşa'ya Hazine Teslim Etmesi

3.2.66. 558b varağında:

Serlevha: Yemen’de Serdar-ı Kam-kar Miha’ya gelüp kadirga ile Cidde-i Ma’mureye irişdügidür.

Metin: Cidde’ye vasıl oldılar bir gün / Ehl-i İslam’un şevki füzun

Resmin Tanımı: Serdarın Miha’ya gelip kadirga ile Cidde-i Ma’mureye yananışığının resmidir. Sahnenin sağ üst köşesinden başlayarak sol orta kısma değin uzanan sıralanmış tek katlı kare planlı evler tasvir edilmiştir. Sol taraf ise denizdir. Bunların içerisinde bir cami görülmektedir. Tek kubbeli, yüksek kubbe kasnağına sahip, son cemaat yeri düz örtülü dört kemerle geçilmiştir. Minaresi bölgeye has soğan kubbelidir. Evlerin arasında ve önünde konuşan ikili üçlü figür grupları betimlenmiştir. İskele diyebileceğimiz noktada Sinan Paşa kadirgadan inmiş arkasında iki silahtarı yer almaktadır. Karşısındaki kişi ile konuşmaktadır. Serdara en yakın bulunan evin hemen arkasında üç arap figür görülmektedir. Bunlardan kırmızı başlıklı olanı yöneticidir. Hemen ön taraflarında iki kişi kadirganın halatını çekmektedir. Kadirganın içinde zırlı ve mehteran birlikleri mevcuttur. Kadirgada kırmızı ve altın yıldız renkleri hakimdir. İçindeki askerler sık fakat düzenli yerleştirilmişlerdir. Bir çok yerinde çeşitli boyutlarda sancaklar dalgalanmaktadır. Figürler iri yüzlü çekik gözlü, sakallı ve bıyıklıdır. Altın yıldız, beyaz, kahverengi, kırmızı, mavi, turuncu, pembe ve siyah renkler kullanılmıştır.

Resim 3.69 Serdarın Kadirga İle Cidde-İ Ma'mureye Yanaşması

3.2.67. 560a varağında :

Serlevha: Yemen’de Serdar –ı Kam-kar Medine-i Münevvere gelüp ziyaret itdükleridür ve ziyafet ve takadduk kılduklarıdır.

Metin: Niçe uryana geydürüp hil’at / Geldi halka reha gidüp killet

Eyle best itdi han-ı yağmayı / İtd, pür-ni metiyle ol cayı

Hazret’ün Merkadine bi-minnet / Niçe gün kendüsi idüp hidmet

Resmin Tanımı: Sinan Paşa’nın Medine-i Münevvereyi ziyarete gelip, ziyafet çekip, sadaka vermesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında sahnenin en üst kısmında bir cami tasvir edilmiştir. Caminin kubbeleri ve minareleri ile hurma ağaçları minyatürün yerleştirildiği dikdörtgen çerçeve dışına taşmıştır. Caminin son cemaat yerinde beş sütun üzerine yerleştirilen kemerlerin üzeri düz örtü ile örtülmüştür. Burada üzerinde gri renkli örtülerin örtüldüğü iki rahle görülmektedir. Caminin hemen sol yanında gövdesinde iki büküm olan bir hurma ağacı yer almaktadır. Caminin önündeki boş alana hilatlar gruplar şeklinde yerleştirilmiştir. Bu kısımda grup halinde sıraya girmiş sadakadan faydalanmak isteyen figürler betimlenmiştir. Sahnenin sol tarafında kırmızı halı üzerinde üç figür oturmaktadır. Bunlar biri Sinan Paşa, diğerleri ise yörenin ileri gelenlerindedir. Sinan Paşa’nın arkasında silahtarları beklemektedir. Karşısında oturmuş bir figür ile konuşmaktadır. Halı üzerinde dağıtılmak üzere hazırda duran hilatlar ve sadaka çuvalları bulunmaktadır . Sahnenin alt kısmına gri renkli çizgili bir zemin üzerine kurulmuş bir ziyafet sofrası ve etrafında sıralanmış birçok figür yer almaktadır. Bu figürlerden bir kısmı Arap iken diğer bir kısmı Osmanlı figürüdür. Sofra etrafındaki figürler birbirlerine dönük ve konuşmaktadırlar. Sahnenin en alt kısmında ise ziyafet sofrasına yemek pişirenler yerleştirilmiştir. Üç büyük kazan, içi dolu iki tepsî ve üç testi görülmektedir. Kazanların ve tepsîlerin yanı başında dört figür durmaktadır. Burayı kenarlara yerleştirilmiş ayakta duran; sol yanda üç, sağ yanda iki figür desteklemektedir. Altın yıldız, gri, sarı, siyah, kırmızı, beyaz, yeşil ve pembe renkler kullanılmıştır.

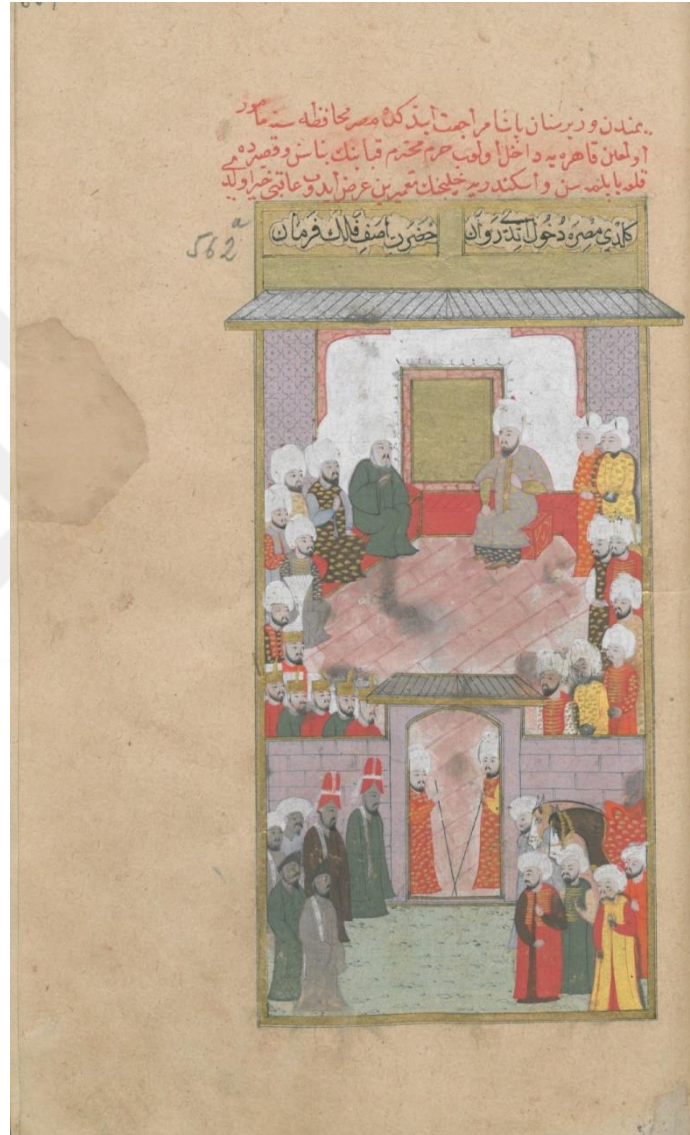
Resim 3.70 Serdarın Medine-i Münevver Ziyareti

3.2.68. 562a varağında :

Serlevha: Yemen’de Vezir Sinan Paşa müracaat itdükde Mısır muhafazasına me’mur olmağın Kahire’ye dahil olup Harem-i Muhterem kıbabının binasın ve Kasır’de kal’a yapılmasın İskenderiye halicinin ta’mırın arz idüp akıbeti hayr oldu.

Metin: Geldi Mısır’a duhul itdi revan / Hazret-i Asaf-ı felek-ferman

Resmin Tanımı: Yemen’de Sinan Paşa’ya Haremi Muhterem kubbelerinin ve Mısır’da İskenderiye Halicinin tamirinin talep edilmesinin resmidir. Mimari bir mekan içerisinde resmedilen Sinan Paşa, dikdörtgen bir pencere açıklığı önünde kırmızı oturağında oturmaktadır. Arkasında iki silahtarı ve maiyetinden olduğunu düşündüğümüz altı figür daha art arda sıralanmıştır. Paşa’nın karşısında beş figür oturmaktadır. Bunlardan yalnızca biri diğerlerinden farklı bir kıyafete sahiptir. Muhtemelen yörenin ileri gelenlerden biridir. Bunların alt kısmında kapının önüne doğru sıralanmış yeniçeriler betimlenmiştir. Oda da bulunan birçok figür pelenk desenli kıyafetler giymiştir. Kapının iç kısmında ellerinde mızrakları ile iki figür beklemektedir. Duvarlar düz taştan yapılmış, kapı üzerinde dıştan sundurma mevcuttur. Dışarıda sahnenin sağ tarafında atları ile bekleyen Osmanlı figürleri görülmektedir. Tam karşılarında ise içlerinden ikisinin önemli kişiler olduğunu, kırmızı başlıklarından anladığımız altı Arap figürü resmedilmiştir. Sarı, kırmızı, koyu yeşil, gri, açık pembe, mavi ve siyah renkler kullanılmıştır. Silahtarlar hariç figürlerin birçoğu sakallı veya bıyıklıdır. Figürler iri yüzlü ve çekik gözlüdürler.

Resim 3.71 Haremi Muhterem Kubbelerinin Ve Mısır'da İskenderiye Halicinin Tamirinin Talep Edilmesi

3.2.69. 566b- 567a varağında :

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 566b varağında;

Serlevha: Ümera-yı Mısır'dan tayin olunan Ali Beg varup Halic-i İskenderiyye'yi ta'mir itdügidür.

Metin: İntifab eyledi anı Asaf / Vardı ol kar-dan-ı derya-kef

Çadırın kurdu Fevh semtinde / Nehr-i İskenderiyye kurbında

Adl ü ihsan ile kılup ikdam/ Buldı üç aydan kar-ı nehr encam

Resmin Tanımı: Mısır'dan tayin olunan Ali Bey'in Halic'i İskenderiye'yi tamir ettiğinin resmidir. Açık mavi zemin üzerinde üç koldan akan bir nehir ve bu alanlar üzerinde var olan evler, altı adet cami ve köprü resmedilmiştir. Sahnenin sağ üst köşesinde köprünün bulunduğu yerin kenarında iki çadır kurulmuştur. Öndeki çadırın her iki yandan sayeban (gölge) açılmıştır. Çadırın içinde oturan paşa arkasında silahtarları ve maiyetinden olan bazı kişiler ayakta beklemektedirler. Minyatürün bu kısmı yıpranmış şekilde günümüze ulaşmıştır.

567a varağında:

Serlevha:yoktur.

Metin:Çünkü itmama irdi nehr-i vası / Aferin itdiler şerif ü vazi

Bakmadı halkun az u çok işine / Akçasın virdi cümle gün başına

Oldı ma'mur o nahiye yek-ser / Bitdi otluk yiirine ney-şeker

Resmin Tanımı: Açık mavi zemin üzerinde gri düz çatılı evler, ikisi tek kubbeli olma özelliği ile birbirine benzer, sekiz cami resmedilmiştir. Bunlardan en büyüğü kırmızı ve açık pembe rengin kullanıldığı ve bir tepe üzerine yerleştirilmiş olandır. Kullanılan renkler açık mavi, gri, açık pembe, kırmızı ve sarıdır.

Resim 3.72 Ali Bey'in Halic'i İskenderiye'yi tamir etmesi

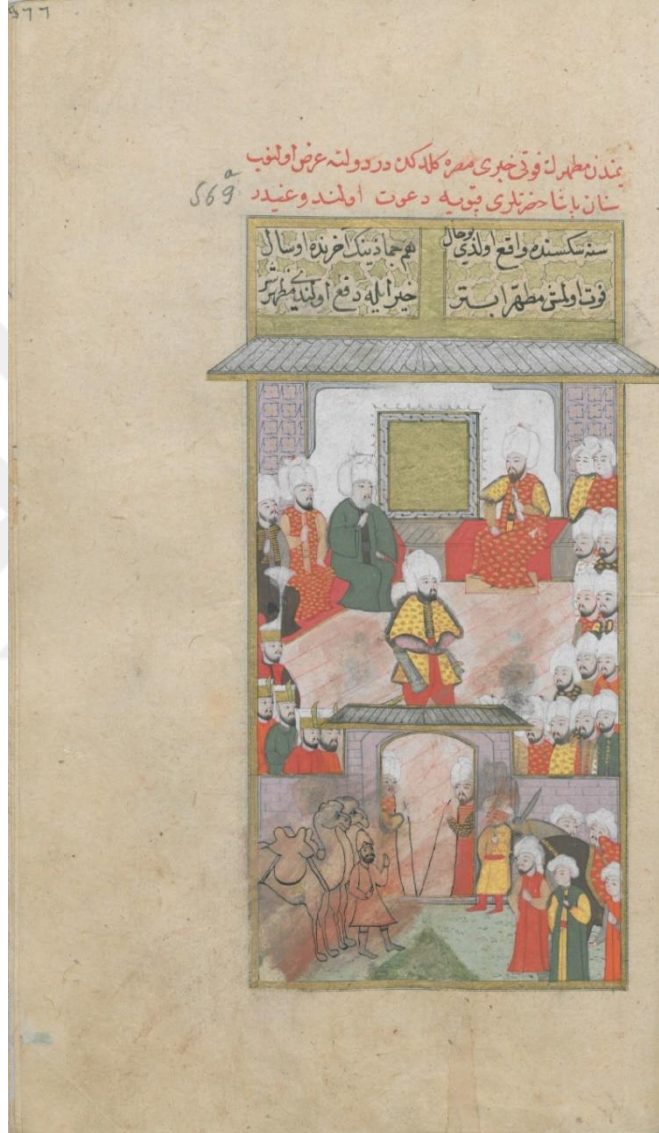
3.2.70. 569a varağında:

Serlevha: Yemen'den Mutahhar'un fevti haberi Mısır'a geldükde der-i devlete arz olunup Sinan Paşa Hazretleri kapuya da'vet olunduğudur.

Metin: Sene seksende vaki oldu bu hal / Hem Cemazinin ahirinde o sal

Fevt olmuş Mutahhar-ı ebter / Hayr ile def olındı Mutahhar-ı şer

Resmin Tanımı: Yemen'den Mutahhar'ın ölüm haberi, Mısır'a gelen Sinan Paşa'ya arz edilmesinin resmidir. Mimari bir alan içerisinde L şeklindeki bir sedir üzerinde (bu kısma kırmızı bir örtü örtülmüştür) oturan Sinan Paşa'nın hemen arkasında iki silahtarı yer almaktadır. Silahtarların alt kısmından kapıya doğru ikişer başlayıp, sonra sayıları altıya kadar çıkan maiyetinden figürler görülmektedir. Sarı pelenk desenli mintanı, üzerinde yine pelenk desenli kolsuz kaftanı bulunan Sinan Paşa, elinde habercinin getidiği mektubu tutmaktadır. Sinan Paşa'nın karşısında oturan üç figürden birinin kıyafeti, diğerlerine göre daha sade ve gösterişten uzaktır. Yine bunların alt kısmında kapıya doğru dizilmiş yeniçeriler mevcuttur. Kapıda iki muhafız asker, ellerindeki mızrakları ile beklemektedirler. Düzgün kesme taşın kullanıldığı duvarların kapı açıklığının üstü bir sundurma ile örtülmüştür. Kapı önünde sahnenin sağ kısmında atı ile bekleyen ve arkasında iki silahtarı olan bir beyin yanısıra, üç Osmanlı figürü daha tasvir edilmiştir. Tam karşılarında ise yazma da oluşan yıpranmadan dolayı renklerinin tam anlaşılamadığı iki deve ve develerin önünde de bir figür yer almaktadır.

Resim 3.73 Mutahhar'ın Ölüm Haberi

3.2.71. 570b-571a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 570b varağında:

Serlevha: Yemen’i tekrar fetk ideh Vezir Sinan Paşa

Metin: Geçdi divan-ı şehde çün yerine / Pişkeş çekdi şah dergehine

Resmin Tanımı: Vezir Sinan Paşa’nın Yemen’i tekrar fethetmesinin resmidir. Dört küçük kubbenin ardında bir kulenin görüldüğü ve geniş kemerle geçilen bir mimari mekan içerisinde oturmakta olan iki figür görülmektedir. Burada yazmada oluşan yıpranmadan kaynaklı net bilgi verilememektedir. Kapısı önünde duran maiyetten altı figürün iki tanesi yine yıpranmadan dolayı tam anlaşılamamaktadır. Sahnenin alt orta kısmında ağaçların yan yana dizildiği bölüm altına kalabalık yeniçeri topluluğu resmedilmiştir. Burada oturağında oturan Sinan Paşa yeniçeriler ile görüşmektedir.

571a varağında:

Serlevha: der-i devlete gelüp pişkeş çeküp el öpüp yerin geçdügidür.

Metin: El öpüp buldı rif’at ile şeref / Bezl-i can itdi sayılır mı tuhaf

Resmin Tanımı: Sinan Paşa’nın Topkapı Saray’ına gelip el öpüp hediyeler vermesinin resmidir. Burada sahne üç bölümden oluşmaktadır. En üst kısmında, Sultan tahtında oturmaktadır. Taht oldukça gösterişli ve büyüktür. Tahtın hemen arkasında beklemekte olan üç silahtarı yer alır. Karşısında beş figür ellerini önlerinde bağlamış; bir tanesi hariç diğerleri olayı izlemektedir. Tahtın önünde sultanın eteğini öpen Sinan Paşa yer almıştır. Mekandaki küçük ayrıntılar ustalıkla işlenmiştir. Sultan, altın yaldızlı bir iç mintan üzerine kırmızı kolsuz kaftan giymiştir. Orta sahnede; yuvarlak kemerlerle geçilen kısımda kırmızı bir sedir üzerinde oturup el öpme merasimini izleyen divan-ı hümayun üyeleri resmedilmiştir. Kapı açıklığında iki kapıağası bulunmaktadır. Bahçede sahnenin sağ kısmında yan yana yerleştirilmiş iki ağaç yer almaktadır. Ağaçların ön ve arkasında sıraya dizilmiş ve ellerinde hediyeler olan yeniçeriler beklemektedir. Kiminin elinde kitap, kiminde silahlar, kiminde ise bohçalar tasvir edilmiştir. Altın yaldız, kırmızı, kahverengi, mor, pembe, yeşil ve tonları, beyaz, turuncu ve gri renkler kullanılmıştır.

Resim 3.74 Sinan Paşa'nın Topkapı Sarayı'na Gelmesi

3.2.72. 581b-582a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 581b varağında:

Serlevha:Sultan Selim Sani tabe serah-u ahdi şeriflerinde halife olduğu sene serdar oldun.

Metin:Vardı dergah şaha devletle /Payipus eyledi saadet

Resmin Tanımı: Sultan İkinci Selim'in Halife olduğu sene Sinan Paşa'nın serdar olmasının resmidir. Kubbe ile kapatılan arz odası içerisinde sağ tarafta altın yaldız renkte tahtında oturan Sultan İkinci Selim resmedilmiştir. Sultan Selim'in hemen yanında üç silahtarı art arda beklemektedir. Sarı çizgili desenlere sahip kırmızı halı tüm zemini kaplamıştır. Burada eserde meydana gelen yıpranmadan dolayı tam anlaşılamamakla beraber Sinan Paşa olduğunu düşündüğümüz bir figür dikkati çekmektedir. Mavi üzerinde sarı desenleri olan bir kaftan giymiştir. Mekandaki süslemelerde çiniler, bitkisel motifler görülmektedir. Sahne ortasında yuvarlak kemerlerle geçilmiş bölümde mavi zeminli uzunca yerleştirilmiş sedir üzerine oturmuş dört figür mevcuttur. Bunlar silahtarlar gibi sakalsız ve bıyıksızdır. Kapı açıklığında ise iki kapıağası ellerini bağlamış beklemektedir. Kapıda duran figürlerin yan kısmında sedir üzerinde duran, iki bohçanın birinin üzerinde bir kılıç durmaktadır. Bahçe kısmında iki yeniçeri karşılıklı durmaktadır. Bahçede farklı ağaç sıraları birbirini takip etmektedir. Bahçe içerisinde çok net olmasada çeşitli hayvanların bulunduğu ve en farkedilir biçimde olanın ise bir kuzu olduğu görülmektedir. Sahnenin sol alt kısmındaki yuvarlak kemerli kapının olduğu ancak bir yıpranmanın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

582a varağında:

Serlevha: Vezir Sinan Paşa ki hala sadr-azamdır.El öpüp divane olduğudur.

Metin:Verdi şah cihanna hilat /Tağ zerrin ve cübbe-i haşmet

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın hala sadrazam olup el öpüp divan durmasının resmidir. Açık mavi zeminli tepe üzerinde, sahnenin sol kısmına yığılmış askeri figürler görülmektedir. Orta kısımda atları üzerinde aynı hizada giden birlikler betimlenmiştir. Onların ön kısmında iki kişi yine at üzerinde diğerlerine öncülük etmektedir. Sahnenin alt kısmında yine atlı birlikler ve yeniçerilerin yer almaktadır. Yeniçerilerin silahları omuzlarındadır. Figürlerin hepsi sakallı veya bıyıklıdır. İri yüzlü, çekik gözlüdürler. Açık mavi, sarı, kırmızı, yeşil ve tonları, turuncu, kahverengi, lacivert, sarı ve beyaz renkler kullanılmıştır.

Resim 3.75 Sinan Paşa'nın Serdar Olmasının Senesi

3.2.73. 585b -586a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 585b varağında:

Serlevha:Halkulvad seferine serdar olan vezir la nazır Sinan Paşa iskelede.

Metin: Çünkü haşmetle geldi iskeleye / Düşman dini saldı velveleye

Resmin Tanımı: Halkulvad Seferine hazır olan Sinan Paşa'nın iskelede olduğunun resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında kale tasvirleri yapılmıştır ve burada toplanan halk resmedilmiştir. Halkın bir kısmı kaleden bakarken, diğer bir kısmı iskele kenarlarında küçük topluluklar halinde yer almıştır . Sahnenin sol tarafına dayandırılmış kalenin dibinde birbirleri ile konuşan yeniçeriler gösterilmiştir. Deniz içerisinde ise kırmızı rengin ağırlıklı kullanıldığı bir kadirga tasvir edilmiştir. Kadirga içi, askeri birlikler ile doldurulmuştur. Burada kadirganın ön kısmına doğru üç büyük sancak asılıdır. İki kırmızı renkte, ortadaki ise koyu yeşil renktedir. Kadirganın yelken perdesinin asılı olduğu direk hafif yan yatmıştır. Direğe pembe renkte birde sancak dolanmıştır.

586a varağında:

Serlevha: Kadirga girip beşiktaştan salup yedi kuleden azim ettigudur.

Metin: Kapıdanıyla oldular yekdil /Harici şehri ettiler menzil.

Resmin Tanımı: Altın yıldız gökyüzü altında kaleler ve üzerinde figürler resmedilmiştir. Kalenin dibinde askeri maiyeti ile birlikte resmedilen vezir Sinan Paşa at üzerindedir. Ardında iki silahtarı yer almıştır. Burada bir kısım asker atlı iken, diğer bir kısım yaya olarak yola devam etmektedir. İskele kenarında bir grup yeniçeri içerisinde küçük bir kadirga daha tasvir edilmiştir. İçerisinde beş çıplak ve kel figür bulunan bu kadirga dikkat çekmektedir. Altın yıldız, sarı, kırmızı, yeşil, mavi, beyaz ve turuncu renkler kullanılmıştır.

Resim 3.76 Sinan Paşa İskele'de

3.2.74. 591b- 592a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 591b varağında:

Serlevha: Vezir Sinan Paşa Halkulvade giderken evar limanda yalıya çıkıp ziyafetten sonra serdarlık veren.

Metin: Emir serdar-ı edub ilam / Dinleyeni asker-i islam

Çünkü destur verdi düsturu / Allah aldı debir-i menşuru

Başladı okumaya anı revan / İstima etti onu piruhavan

Resmin Tanımı: Vezir Sinan Paşa'nın Evar limanında ziyafet sonrası konuşmasının resmidir.

Altın yıldız gökyüzü, üzerinde ağaç ve bitki topluluklarının olduğu tepeler resmedilmiştir.

Zukakın çevrelediği alan içerisine çadırlar ve vezir Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Bu

alanın dış çevresinde sıra ile dizilmiş toprak ve küçük bayrak dizileri yer almaktadır. Alan

içerisinde çadırlar ve Sinan Paşa'nın otağı dışında iki ağaç betimlenmiştir. Sahnenin ortasına

yerleştirilen otağın; tepelik kısmı yeşil ve kırmızı renkli verev şeritli desene sahiptir. Otağın

gövdesi açık pembe renkle yivlendirilmiştir. Her iki tarafına sayebanlar(gölgelik) açılmıştır.

Bunların kalın çerçevesi kırmızı ve açık mavi, orta zemin ise sarı ve altın yıldız rengindedir.

Çadırı önünde yeşil pelenk desenli iç mintanı üzerine, kolsuz beyaz kaftanlı Sinan Paşa,

oturağından kalkmış ayakta durmaktadır. Hemen arkasında iki silahtarı ve zırhlı birlikleri

görülmektedir. Karşısındaki askeri elindeki mukabelesini hazırlamıştır. Bu figürün arkasında

bir kısmı yeniçeri, diğer bir kısmı sivil olan figürler sık fakat düzenli yerleştirilmiştir.

Sahnenin alt kısmındaki denizde bir kadirga görülür ve içerisinde altı tane çıplak ve kel figür

mevcuttur. Altın yıldız, kırmızı, yeşil, sarı, turuncu, beyaz ve mavi renkler kullanılmıştır.

Figürler sakallı, bıyıklı, iri yüzlü ve çekik gözlü tasvir edilmiştir.

592a varağında:

Serlevha: Asker islam mukabelesini okuttuğudur.

Metin: Çünkü okundu name-i şahı / Askere hasıl oldu elkahi

Beyler ağalar ve kimü asker / Emir Sultan dahi bildiler

Çünkü encama yetti cümle / Hazret asaf ve felek miktar

Resmin Tanımı: Asker İslam mukabelesini okuttuğunun resmidir. Altın yıldız gökyüzü

altında tepeler ve bu tepeler üzerinde ağaç ve bitki toplulukları resmedilmiştir. Beyaz renkte

asılan bir gölgelik ve altında yeniçeriler ellerini önlerinde bağlamış sıra ile dizilmektedir.

Hemen önlerinde sahnenin sağ tarafında yine bir grup asker ellerinde tüfekleri ile

gösterilmiştir. Sahnenin sol tarafında ise askerlerin eşyaları yer almaktadır. Alt kısımda ise

deniz görülmektedir.

Resim 3.77 Sinan Paşa Halkulvade Giderken Ve İslam Mukabelesini Okutması

3.2.75. 594b varağında:

Serlevha: Serdar-ı şan paşa divan-ı hümayunla Halkulvad (Tunus) üzre giderken kâfirden alındığıdır.

Metin: yoktur.

Resmin Tanımı: Serdar Sinan Paşa'nın Tunus seferine gidip, kafirden aldıklarının resmidir. Deniz üzerinde giden iki Osmanlı kadırgası ve bir düşman kadırgası resmedilmiştir. Kırmızı renklerin ağırlıklı olduğu Osmanlı kadırgalarından kırmızı ve yeşil renkte büyük sancaklar dalgalanmaktadır. Kadırğa içlerinde çok belirgin olmamakla birlikte askerlerin kafaları görülmektedir. Bu durum hem Osmanlı kadırgaları hem de düşman kadırgası için geçerlidir. Siyah renkteki kadırğa düşmanlara aitti ve ağırlıklı siyah renk kullanılmıştır. Ayrıca kadırgada siyah bir sancak dalgalanmaktadır. Kırmızı, yeşil siyah, beyaz ve sarı renkler kullanılmıştır.

Resim 3.78 Sinan Paşa Halkulvad Üzre Giderken

3.2.76. 597b-598a varağında:

Çift sayafaya yapılmış minyatürün 597b varağında:

Serlevha: Serdar Sinan Paşa donanma-i hümayun ile Halkulvade eriştikde biavnillah.

Metin:İtmeğe gaziyan dine gezend / Harbe başladı harsel

Bunu gördük askeri cerrar / Yani kim gaziyan hasım şıkar

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın donanması ile Halkulvad'a gelişinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında mavi zeminli tepeler ve üzerinde bitki toplulukları resmedilmiştir. Sahnede bir çok askeri çadır kurulmuştur ve çadır aralarında Osmanlı askerleri görülmektedir. Sahnenin sağ üst kısmında dört figür kesilen kurbanları asmış parçalamaktadır. Yine bu kısımda birkaç asker at üzerindedir. Sahnenin sağ alt köşesinde zukakın çevrelediği alan içerisine çadırlar ve Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Tepelik kısmının ve geçiş kısmının kırmızı ve mavi şeritlerden oluştuğu otağda, hakim renk açık pembedir. Etek uçları iki yana toplanmış otağın, çadır içi perdesi kırmızı renktedir. Sol tarafa asılan sayeban (gölgelek) kırmızı ve yeşil şeritlerin geçtiği iç çerçeveli, orta kısmı altın yıldız üstüne kırmızı desenlidir. Otağı önünde kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa'nın üzerinde lacivert mintanı ve üzerinde altın yıldız desenli kolsuz kaftanı ile görünmektedir. Hemen arkasında silahtarları yer almaktadır. Halısı üzerine, kesik düşman başları yığılmıştır. Karşısında maiyetinden bir figür, arkasında ise üç düşman figürü tasvir edilmiştir. Otağın etrafı kalabalık asker figürleri ile doldurulmuştur. Maiyetinden bir kısmı zırhlı bir grup halinde Sinan Paşa'yı izlerken; bir grup yeniçeri ise tüfeklerini doğrultmuş düşmana saldırmaktayken betimlenmiştir. Tüfeklerini doğrultan askerlerin önünde toplanmış mevcuttur. Figürler kalabalık fakat düzenli yerleştirilmişlerdir. Sakallı ve bıyıklı figürler iri yüzlü, çekik gözlüdürler. Altın yıldız, kırmızı, beyaz, turuncu, siyah, mavi, kahverengi, yeşil ve pembe ağırlıklı renkler olarak kullanılmıştır.

598a varağında:

Serlevha: Yalıya çıkıp düşman ile elleşip başlar kesülüp eller tutulup kafirin bütün suduyudur.

Metin: Cümleyi ihtiyar olup her sev / Etiler düşmanla cenk gülü

Tığlar çekti harbe azim etdi / Kafır ile cezm etti

Resmin Tanımı: Halkulvad Kalesi'nin üstten kuş bakışı tasviri yapılmıştır. Orta kısımdaki kale üzerine yerleştirilmiş toplanmış görülmektedir. Sahnenin sağ üst köşesinde siyah başlıklı bir kısmı atlı, diğer bir kısmı yaya düşman askerleri yer almaktadır. Ellerindeki mızrakları ile ilerlemektedirler.

Resim 3.79 Sinan Paşa'nın Donanması İle Halkulvad'a Gelişi

3.2.77. 600b varağında:

Serlevha: Serdar Kamkar Halkulvad beyine nasihatname gönderib muhalefet üzere cevap geldiğidir.

Metin: Verirün bin güzide erbaşın / Virmezmi size kal-a tektaşın

Resmin Tanımı: Serdar'ın Halkulvad beyine nasihatname gönderip, cevabının gelmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında gri renkli tepeler ve üzerinde bitki toplulukları tasvir edilmiştir. Tepelerin altına kurulan dört çadır, daha çok pembe ve tonlarındadır. Çadırların aralarından birer ikişer asker figürleri görülmektedir. Zukakın çevrelediği alan içerisine üç çadır ve serdarın otağı kurulmuştur. Ayrıca bu alanın etrafı askerlerle, top ve bayrak dizileri ile çevrelenmiştir. Sinan Paşa kırmızı ve sarı şeritlerin oluşturduğu tepelik ve geçiş noktasına sahip, pembe renkli otağının önünde; kırmızı oturağında oturmaktadır. Çadırın etek uçları iki yana toplanmıştır. Çadır içi perdesi kırmızı renkte görünmektedir. Her iki yandan açılan sayebanlar(gölgelikler) sol taraftaki kırmızı, mavi ve altın yıldız renklerde iken, sağ taraftaki kırmızı, siyah, pembe renklerde dir. Sinan Paşa pelenk desenli kırmızı mintan üzerine, beyaz pelenk desenli kolsuz kaftan giymiştir. Hemen arkasında silahtarları ve onların alt kısmında ellerini bağlamış bekleyen yeniçerileri yer almaktadır. Karşısında Halkulvad beyine gönderdiği nasihatnameye cevabı getiren düşman figürleri betimlenmiştir. Bu iki figür siyah ağırlıklı giymişlerdir. Düşman figürlerin arkasında maiyetinden zırhlı birlikleri diğer figürlerle birlikte beklemektedirler. Sahnenin sol kenar kısımlarına yerleştirilmiş toplar ve askerler görülmektedir. Deniz içerisinde kırmızı bir kadirga ve içerisinde beş çıplak kel figüre yer verilmiştir. Pembe, turuncu, kırmızı, siyah, beyaz ve yeşil renkler kullanılmıştır. Figürler sakallı, bıyıklı iri yüzlü ve çekik gözlüdürler.

Resim 3.80 Serdar'ın Halkulvad Beyine Nasihatname Göndermesi

3.2.78. 602b-603a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 602b varağında:

Serlevha: Serdar-ı Kamkar Halkulvadı dökerken sabıkan Tunus Beylerbeyi Haydar Paşa vavel zaman.

Metin: Bir iş atdılar hisara kimu / Fethe ahnek etdiler hersü

Kaleye girdiler cuceş güzin / Bunu gördükda ehli kale hemin

Resmin Tanımı: Serdarın Halkulvad da Tunus Beylerbeyi Haydar Paşa ile görüşmesinin resmidir. Altın yaldız gökyüzü altında, üzerinde bitki topluluklarının olduğu tepeler betimlenmiştir. Kale duvarlarının çevrelediği alan içerisine Tunus şehri resmedilmiştir. Sahnenin sağ orta kısmında Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Sağ tarafa açılan sayebanın (gölgelik) kırmızı ve mavi çizgilerle kalın çerçevesi oluşturulmuş, orta zemin kısmı ise sarı tonlarında desenlendirilmiştir. Etek uçları iki yana tutturulan çadırın, iç perdesi sarı renktedir. Pembe bir halı üzerinde kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa kırmızı mintan ile yeşil üzerine pelenk desenli kolsuz kaftan giymiştir. Arkasında silahtarı, karşısında ise Haydar Paşa ve onun silahtarları yer almaktadır. Yan tarafında maiyetinden iki figür betimlenmiştir. Silahtarlar doğrultusunda dizilmiş askerler topları ateşlemektedirler ve içlerinde askeri mehteranda görülmektedir.

603a varağında:

Serlevha: Trablusgarb Beylerbeyi Mustafa Paşa Tunus'a gönderib şehri alup içinde kafir postuna kaçtığıdır.

Metin: Kale içindeki advihan neman / Ta-imetig ettiler yeksan

Çünbunu gördi kafir bedra / Haric-i sura kaçdılar heman

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın Trablusgarp Beylerbeyi Mustafa Beyi Tunus'a gönderip şehri kuşatmasının resmidir. Altın yaldız gökyüzü altında üzerinde bitki topluluklarının olduğu gri tepeler resmedilmiştir. Dar tutulmuş zukakın çevrelediği alan içerisinde Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Pembe renkli otağın, etek uçları iki yana toplanmıştır. Otağ yanına açılan kırmızı mavi kalın çerçeveli sayeban (gölgelik) ın ortası altın yaldız ve sarı renkli desnlidir. Kırmızı halı üzerinde, kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa'nın arkasında iki silahtarı yer almaktadır. Karşısında Mustafa Bey, yanında bir figür ile beraber Sinan Paşa ile konuşmaktadır. Otağı önünde beş silahlı figür beklemektedir; bunlardan üçünün başlığı diğerlerinden farklıdır. Bu durum bize Osmanlı bünyesinde bir asker olsada kıyafetlerin bölgesel farklılıklara sahip olabileceğini düşündürmektedir. Bu figürlerin altında dört Osmanlı askerinin başında beklediği üç top yerleştirilmiştir. Topların önünde bir kale tasviri

yapılmıştır. Altın yıldız, kırmızı, sarı, turuncu, beyaz, gri ve yeşil renkler kullanılmıştır. Figürlerin bir çoğu sakallı veya bııklı, yüzleri iri, gözleri çekik olarak resmedilmiştir.

Resim 3.81 Serdarın Haydar Paşa İle Görüşmesi Ve Mustafa Beyi Tunus'a Göndermesi

3.2.79. 607b varağında:

Serlevha: Serdar Kamkar Halkulvad kalesine ihrak ettiğüdür.

Metin: Cümlesine aldı asker-i islam / Kaldı boş lağım düşman bednam.

Resmin Tanımı: Serdar Sinan Paşa'nın Halkulvad Kalesi'ni yakmasının resmidir. Gri renkli tepeler ve üzerine bitki ve ağaç toplulukları betimlenmiştir. Kuş bakışı kale tasvirleri yapılmıştır. Sahnenin sol kısmında kale üzerinde koyu gri bulutların yükseldiği ve bu kısmın yakılıp yıkıldığı görülmektedir. Sahnenin sağ tarafında topları ateşleyen askerler ve toplar yer almaktadır. Askeri mehterandaki figürler enstürman çalmaktadır. Sahnenin sağ alt köşesine zukak içerisine çadırlar ve en öne Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Yeşil rengin hakim olduğu otağın etek uçları iki yana toplanmıştır, çadır içi perdesi kırmızı renklidir. Kırmızı ve mavi iç çerçeveye sahip sayebanın (gölgelik) orta kısmı altın yıldız ve lacivert renkte desenlendirilmiştir. Otağı önünde kırmızı halı üzerinde kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa'nın arkasında zırhlı askerler sıralanmıştır. Karşısına farklı birliklerden birçok asker, sık ve düzenli bir şekilde yerleştirilmiştir. Altın yıldız, gri, mavi ve tonları, sarı, ırmızı, yeşil, turuncu, beyaz ve pembe renkler kullanılmıştır. Figürler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı ve bıyıklıdır.

Resim 3.82 Sinan Paşa'nın Halkulvad Kalesi'ni Yakması

3.2.80. 609a varağında:

Serlevha: Bi avnillah yürüyüşle Halkulvad kalesi fetih olduğudur.

Metin: Başladı harb ve darbe hatırlar mühterler / Yürüyüş ettiler dilaverler

Okdan başına erişdiler / Zümre-i gaziyanu Nusret eşer

Resmin Tanımı: Allah'ın yardımıyla yürüyüp Halkulvad Kalesi'ni fethetmelerinin resmidir. Kuş bakışı geniş bir açı ile verilen minyatürde, gri renk üzerinde ağaç ve bitki topluluklarının olduğu tepeler tasvir edilmiştir. Halkulvad Kale'sinin dış duvarları kuş bakışı resmedilmiştir. Sahnenin sol tarafında Osmanlı askerleri boydan boya dizilmektedir. Birliklerin her iki yanında topçu birlikleri mevcuttur. Ortada kalan kısımda sırası ile; okçular, zırhlı birlikler, mehteran birlikleri şeklinde sıralanmış figürler yer almaktadır. Birlikler içerisinde beş büyük sancak dalgalanmaktadır. Küçük bayrak taşıyan bir grup asker, mehteran birliğinin arkasına yerleştirilmiştir. Osmanlı askerlerinin karşısında kale içerisinde başları gövdelerinden ayrılmış yerde duran başlar, kollar , başsız bedenler kanlar içinde betimlenmiştir. Bir grup düşman askeri saldırmaktadır. Ellerinde siyah bayrakları olan bu figürlerin kıyafetleri siyah ağırlıklıdır. Osmanlı askerleri, bu düşman askerlerini üç bir yönden çevrelemiştir. Sarı, kırmızı, siyah, pembe, gri, mavi, kahverengi, yeşil, beyaz ve sarı renkler kullanılmıştır. Figürler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı veya bıyıklıdır.

Resim 3.83 Halkulvad Kalesi'nin Fethi

3.2.81. 611b – 612a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 611a varağında:

Serlevha: Serdar Kamkar Halkulvadın taşra su kulesini fetih ettiğüdur.

Metin: Asıfın yazdığı dilaverler/ anı almaya kasma edip yeksan

Bu gece hamleyi olup derkar / Cenk-e azmetti ceyşi hasm şıkar

Gafil iken güruhu düşmanı din /Basdı onları gaziyan-ı güzin

Resmin Tanımı: Serdar'ın Halkulvad taşra su kulesini fethetmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında gri tepelerin üzerinde ağaç ve bitki toplulukları tasvir edilmiştir. Burada kurulmuş pembe küçük bir çadırın iki yanından bakan Osmanlı figürleri görülmektedir. Zुकakın çevrelediği alan içerisinde çadırlar ve Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Minyatürün yazı kısmı çadırın üst kısmına yerleştirilmiştir. Yeşil ağırlıklı ve kırmızı mavi geçiş şeritlerine sahip çadırın etek uçları iki yana toplanmıştır. Çadır içi perdesi kırmızı üzerine sarı ince detaylara sahiptir. Sinan Paşa otağı önünde pembe halı serilmiş ve üzerinde kırmızı oturagında oturmaktadır. Arka tarafında üç silahtarı yer almaktadır. Karşısında maiyetinde bulunan askerler art arda dizilmiştir. Otağın alt kısmında mehteran birliği enstürman çalmaktadır. Askeri mehteranın ön kısmında hücumu geçmiş yürüyen bir askeri birlik mevcuttur. Elllerinde bir büyük sancak ve küçük sancaklar bulunmaktadır. Su Kulesi'ne doğrultulmuş dört top ve bunlarla ilgilenen beş figür kendi arasında konuşmaktadır.

612a varağında:

Serlevha:yoktur.

Metin: Düşmana tığ koydu sandılar / Kondular advi beladan eş

Kulle-i alıp ittiler talan / Kıldılar hasımı yeksan

Tığdan kurtulan güruh arv / Kaçdılar girdiler hisara kimü

Resmin Tanımı: Kuş bakışı kale tasviri yapılmış ve kalenin yalnızca dış duvarları gösterilmiştir. Sahnenin sağ tarafında ise Su Kulesi resmedilmiştir. Tek kapısı görünen kulenin üzerinde dört Osmanlı askeri ve büyük kırmızı bir sancak yer almaktadır. Kale üzerine, belirli aralıklarla yerleştirilmiş düşman askerleri ve toplar görülmektedir. Bunlar siyah kıyafetleri ve başlıkları ile topların yanı başındadırlar. Altın yıldız, sarı, kırmızı, turuncu, mavi,yeşil, pembe ve lacivert ağırlıklı kullanılan renklerdir. Figürler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı veya bıyıklıdır.

Resim 3.84 Taşra Su Kulesini Fethetmesinin

3.2.82. 615b-616a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 615a varağında:

Serlevha: Serdar Kamkar Halkulvadi feth idüb mürettel olan Tunus hakimile Halkulvad Beyi tutulduğu.

Metin:Anı dahi ele götürdüler / Cümle etbağı ile ayayla ceyşi zafer

Tutdiler çünkü mir-i sultan / Aheney bende çekdiler an

Resmin Tanımı: Serdarın Halkulvadi fethedip Tunus hakimi ile Halkulvad Beyini tutmasının resmidir. Kuş bakışı geniş bir bakış açısı ile yapılan minyatürde sahnenin üst sağ kısmında zुकakın çevrelediğı alan içerisine çadırlar ve Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Etek uçları iki yana toplanmış otağın önünde, kırmızı halı üzerinde kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa resmedilmiştir. Sinan Paşa kırmızı mintan ile üzerine lacivert pelenk desenli kolsuz kaftan giymiştir. Arka tarafında silahtarları ve maiyetinden figürler yer almaktadır. Sahnenin sağ köşesi boyunca dizilen zırhlı birlikler, yeniçeriler, toplar bulunmaktadır. Alt kısımda öldürülmüş düşman askerleri yerde yatmaktadır. Sinan Paşa'nın karşısında Tunus hakimi ve yanında yakalanan Halkulvad Beyi gösterilmiştir. Bu figürlerin arkasında bir grup asker onları tutmaktadır. Sinan Paşa'nın önünde halı üzerine gruplar şeklinde kopmuş düşman başları yığılmıştır. Yıkılmış kale duvarları, parçalanmış taşlar yerlere saçılmıştır.

616a varağında:

Serlevha:Evvel zaman Cezayir Beyler Beysi Arab Ahmed Paşa semtinden Halkulvada açılan gedikden çıkarılan yere kadar.

Metin:Bu ikisin götürdüler ey yar / İtdiler arz hazreti serdar

Bunları gördü hazreti düstur / Hakka hamd idip oldular mesrur

Resmin Tanımı: Cezayir Beyler Beyi Arap Ahmed Paşa semtinden Halkulvada açılan gedikden çıkarılan yerin resmidir. Üzerinde ağaçların olduğu tepeler resmedilmiştir. Tepenin hemen altında sırtlarında çuvallar taşıyan dokuz figür betimlenmiştir. Bunların hemen alt kısmında Sinan Paşa'nın otağı kurulmuştur. Kırmızı, gri tepelik ve geçiş kısmı olan otağ yeşil renktedir. Sağ tarafına doğru açılan sayeban (gölgelik) kırmızı gri şeritli, orta kısmı sarı tonları ile desenlendirilmiştir. Sayebanın yan kısmında biri daha büyük olmak üzere, iki kırmızı sandık durmaktadır. Kırmızı halısı üzerinde, kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa'nın arkasında silahtarları ve maiyetinden adamları yer almaktadır. Sinan Paşa karşısındaki üç figür ile konuşmaktadır. Bu figürlerin önünde iki kahverengi küçük sandık bulunmaktadır. Otağın ön kısmındaki zeminde toplar düzgün olmayan bir şekilde yerleştirilmiştir. Topların hemen arka kısmında sahnenin solunda Osmanlı askerleri ve kıyafetlerinden farklı bir birime

ait oldukları anlaşılan asker figürleri, ellerinde tüfekleri ile beklemektedirler. Yıkılmış kale duvarları görülmektedir. Altın yaldız, sarı, kırmızı, turuncu, kahverengi, yeşil, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır. Figürler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı ve bıyıklı olarak resmedilmiştir.

Resim 3.85 Halkulvad Beyi'nin Tutulması

3.2.83. 629b-630a varağında:

Çift sayfaya yapılan minyatürün 629a varağında:

Serlevha:Sedar Kamkar Halkulvad fethinden sonra Tunus kulbunda kafir yayduğu postuna varub.

Metin: Gördü ağdaki yok nirde mahal / Kaleden çıktı ehitli küfr ve zülal

Hafle saldı nermene-i eştar /Kumluca bahre özlerin yekbar

Resmin Tanımı: Serdar Halkulvad fethinden sonra Tunus'a gitmesinin resmidir. İki sayfanın ortasına etrafını sur duvarlarının çevrelediği içinde kale ve duvarlarının olduğu Tunus Şehri resmedilmiştir. Sahnenin sol üst kısmında bir kapı yapılmış ve burada yalnızca siyah kontur ile yapılmış birçok küçük mimari unsura yer verilmiştir. Sahnenin sağ tarafında üst ve alt kısmında Sinan Paşa ve askerileri tasvir edilmiştir. Üst kısımda Sinan Paşa'nın arkasında silahları, etrafında ise maiyetinden askerler ve Tunus şehrine doğrultulmuş dört top görülmektedir. Bunların arasında kesilmiş düşman başları yer almaktadır. İki asker, iki düşman askerinin kollarını arkadan tutarak, Sinan Paşa'ya doğru götürmektedir. Yine sahnenin alt kısmında üç düşman figürünü şehirden çıkaran iki Osmanlı askeri betimlenmiştir. Alt kısımda önde toplar, arkada kalabalık yeniçeri grubu ve aralarında Sinan Paşa resmedilmiştir. Kale içerisinde öldürülmüş düşman askerlerinin kopan uzuvları yerlerde görünmektedir.

630a varağında:

Serlevha: Ve darb ve zor ile olup peştivni harab edip kafirleri kılıçdan geçirdigüdür.

Metin: Yetişüb pileriden ehli gaza / Etdiler iktiranı napeyda

Bağzısın dahi aldılar esir/ Zümre-i gaziyan düşmangir.

Resmin Tanımı: Peştivni'yi harap edip düşmanları kılıçtan geçirdiklerinin resmidir. 629b varağındaki şehir tasvirinin diğer yarısı bu varakta yer almaktadır. Kale içerisinde öldürülmüş düşman askerlerinin kopan uzuvları yerlerde görülmektedir. Sahnenin sağ üst kısmında Sinan Paşa, arkasında silahları, önünde bir grup asker, topların başında zırhlı birlikler, mehteran birlikleri ile bir arada resmedilmiştir. Sinan Paşa sahnenin sağ alt kısmında, arkasında silahları ve askerlerinin olduğu bir grup figür içerisinde tasvir edilmiştir. Burada kaleye doğrultulmuş topların arkasındaki askerlerin başlıkları diğerlerinden farklı olarak kırmızı beyaz renktedir. Altın yaldız, kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, siyah, beyaz ve kahverengi gibi renkler kullanılmıştır. Figürler sakallı, bıyıklı, iri yüzlü ve çekik gözlüdür.

Resim 3.86 Serdar'ın Tunus'a Gitmesi

3.2.84. 634b-635a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 634b varağında:

Serlevha: Serdâr-ı Kâmkâr Halkulvad denizinde olan Küçük Peştîyûni (?) alup

Metin: Kal'a cenginde asker-i İslâm/ Etmişken neberd ü cengi tamam

Yine deryâda ceng idüp tekrar/ Eğlesin gâziler cihad-ı kibâr

Ruy-i deryâda bekleriz anı / Çıksın ol cenge var ise cânı

Resmin Tanımı: Serdar'ın Halkulvad denizindeki Peştîyuni'yi aldığı resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında gri tepeler ve tepe altlarında kurulmuş çadırlar tasvir edilmiştir. Zukakın dış çevresinde yalnızca kafaları görülen askerlerin yanı sıra top ve sancak dizileri yerleştirilmiştir. Buranın çevrelediği alan içerisinde Sinan Paşa'nın otağı ve birkaç çadır yer almaktadır. Kırmızı gri şeritlerle geçilen tepelik kısmı olan otağda hakim renk kırmızıdır. Çadırın etek uçları iki kenara tutturulmuştur. Çadır içi perdesi kırmızı üzerine sarı ince detaylara sahiptir. Otağın sol tarafına açılan sayeban (gölgelik) kırmızı gri şeritli iç çerçeveli, orta zemini ise, pembe üzerine sarı desenlidir. Açık pembe halı üzerinde, kırmızı oturağında oturan Sinan Paşa'nın arkasında silahtarları mevcuttur. Karşısındaki Osmanlı askeri elinde bir kağıt ve kalem tutmaktadır. Bu figürün hemen yanında iki İspanyol figür bulunmaktadır. Arkalarında askeri birlikler sık fakat düzenli yerleştirilmişlerdir. Sahnede büyük bir ağaç ve altında birden fazla küçük sancaklar görülmektedir.. Sahnenin altı kısmındaki zeminde dört top, üç mızrak en alt kısımda ise deniz resmedilmiştir. Altın yıldız, kırmızı, mavi, sarı, gri, pembe, yeşil, siyah, beyaz ve turuncu renkler kullanılmıştır. Figürler iri yüzlü, çekik gözlü, sakallı ve bıyıklıdır.

635a varağında:

Serlevha: Harab edüp ve beğlerine âmânla İspâniye semtine ta'n.....

Metin: Gayreti varırsa eğer anun/ Cengin etsin bizimle deryânın

Er ise gönderip gemilerini/ Kapudânıyla cümle askerini

Gelüp etsin bizümle ceng ü cidâl /Görsün gazâyı ehl-i ceyş-i dalâl

Resmin Tanımı: Peştîyuni'yi harabe ettiklerinin resmidir. Deniz ile birleşen bir akarsu resmedilmiştir. Etrafa dağılmış taş ve yapı parçaları vardır. İnsan figürüne yer verilmemiştir. Kahverengi, pembe, açık kahverengi ve koyu gri renkler kullanılmıştır.

Resim 3.87 Peştiyuni'nin Harab Edilmesi

3.2.85. 638b varağında:

Serlevha: Serdar-ı Kamkar Halkulvadı yıkup yakup hayrla ‘avdet itdügidir

Metin: Nukâb-ı nikâbla dilâ ol sûr/oldı güyâ ki hâne-i zenbûr

Otuz altı mahalde ana revan / Kurdılar cây-i âteş-i sûzân

Zikr olan yerleri kamu fil-hâl / Etdiler tob oduyla mâl-â-mâl

Bunlara çün irişdi nârâ-yı cân / Temel suri çarha etdi revân

Resmin Tanımı: Serdar Sinan Paşa’nın Halkulvadı yakmasının resmidir. Minyatürde insan figürüne yer verilmemiştir. Etrafa dağılmış taş ve duvar parçaları ile sahnenin orta kısmından itibaren yükselen turuncu ve siyah dumanlar görülmektedir.

Resim 3.88 Serdar'ın Halkulvad'e Yaktığı Semt

3.2.86. 652b-653a varağında:

Çift sayfaya yapılmış minyatürün 652b varağında:

Serlevha:Serdar-ı Kamkar Halkulvadı alup bakup yakup diyâr-ı garbı dahi tekrar Yemen gibi

Metin:Dahi hem ser-firâz edüp anı/ Eyledi bî-nihâye ihsânı

Niçe hil'atlar eyleyüp 'atâ / Her birine bulunmaz idi bahâ

Resmin Tanımı: Serdar-ı Kamkar ın Halkulvadı alması sonrası sultanın yanına gelmesinin resmidir. Altın yıldız gökyüzü altında kubbelerle geçilen ve revaklı yuvarlak kemerli birimlere sahip olan Topkapı Sarayı resmedilmiştir. Oda içerisinde biri oturan diğeri ayakta iki figür konuşmaktadır. Bahçede dağınık şekilde yerleştirilen saray görevlileri yer alır. Sahnenin sağ alt köşesinde kıyafetlerinden fethedilen yerden getirildiğini düşündüğümüz üç figür mevcuttur. Bunlardan biri Arap, diğer ikisi İspanyol'dur. Bahçede biri oldukça büyük olmak üzere ağaçlar yerleştirilmiştir. Bahçedeki görevlilerden bir kısmı yeniçeridir. Altın yıldız, yeşil, kırmızı, turuncu, mavi, lacivert, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır. Figürler iri yüzlü, çekik gözlü sakallı ve bıyıklı resmedilmiştir.

653a varağında:

Serlevha:Fethettikten sonra İstanbul'a gelüp divân-ı hümayuna varup pişkeş çeküp ve mahbus düşman beğlerini teslim edüp el öpüp yerine geçdüğüdür

Metin: Verdi nice esb-i gerd-efşân / Yürüse bâd u tursa kûh-ı girân

Rihti her birinin murassa' idi / La'l ü yâkûtle mülemma' idi

Resmin Tanımı: Sinan Paşa'nın sultanı Divan-ı Hümayumda ziyareti ve hediyeleri vermesinin resmidir. Arz odasında altın yıldızlı tahtında oturan sultanın arkasında iki silahtarı yer alır. Sinan Paşa hemen önünde eteğine eğilmiştir. Arka kısımda ve alt revaklı bölümde Divan-ı Hümayun ve Enderun üyeleri olayı izlemektedir. Bahçede sıraya girmiş ve ellerinde hediyeleri olan yeniçeriler beklemektedir. En öndeki figürün elinde bir kitap mevcuttur. Hediyeler arasında; mumluklar, kılıçlar, hilatlar görünmektedir. Altın yıldız, kırmızı, turuncu, mavi, yeşil ve lacivert renkler kullanılmıştır. Figürler iri yüzlü, çekik gözlüdürler. Revaklı alanda oturanlar dışında hepsi sakallı veya bıyıklı olarak resmedilmişlerdir.

Resim 3.89 Serdar'ın Halkulvadı Alması Ve Divan-I Hümayun Ziyareti

DEĞERLENDİRME

Yemen uzun yıllar Osmanlı eyaleti olmuş, burada zaman zaman çıkan isyanları bastırmak üzere bazı Osmanlı kumandanları görevlendirilmiştir⁷². Bu kumandanlardan biri de 1567⁷³ yılında çıkan isyanları bastırmak üzere Yemen'e serdar tayin edilen ve çalışmamıza konu olan eserin yazılmasını emreden Sinan Paşa'dır. Yazmanın müellifi olan Mustafa Rumuzi ise Yemen'de defterdarlık⁷⁴ görevinde bulunmuş bir bürokrattır. Onunla birlikte isyanların görgü tanığı olan Rumuzi, serdarın isteğiyle 1569-71 yılındaki olayları mesnevi tarzında yazar. Ayrıca Sinan Paşa'nın beylerbeyi olarak Mısır'da bulunduğu yılları, İstanbul'a dönüşünü ve sonradan Tunus'un fethine katılımını da ekleyerek tarihi 1574 yılına kadar getirir⁷⁵. Eserde bazı bölümlerde yazılı "Hâlâ Sadra'zam olan Sinan Paşa" ifadesinden anlaşıldığına göre minyatürlerin yapılması ve bu nüshanın hazırlanması, Sinan Paşa'nın 14 Nisan 1588'den 2 Ağustos 1591'e kadar sürdürdüğü sadrazamlık dönemi ile, ikinci ve 28 Ocak 1593'den 16 Şubat 1595'e kadar devam eden üçüncü sadrazamlık dönemine denk geldiği düşünülmektedir. Müstensihin adı Ahmed Lika ve istinsah tarihi 1594'tür⁷⁶. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde yer olan bu nüshası, 661 varak ve 1322 sayfadır. Nakkaş adı geçmeyen yazmada minyatürler, bazen yarım sayfa halindeyken, bazen tek sayfa bazense çift sayfa olmak üzere 86 adettir.

2.Selim'in (1524-1574), 1574 yılında ölümü üzerine 3.Murad 4 Temmuz 1546 yılında Osmanlı hanedanlığının on ikinci padişah olarak Osmanlı tahtına oturur⁷⁷. Yazmamızın resimlenmesi de 3.Murad döneminde olmuştur. 3.Murad, babası ile başlayan seferlere katılmama geleneğini sürdürür ve iktidarda kaldığı 21 sene boyunca saraydan çıkmamayı tercih eder⁷⁸. Sultan Murad'ın tarihe, gizli bilimlere, fala, rüya tabirlerine, kıyametle ilgili anlatılara, bilinmeyen öykülere, dünyanın acaib ve garaibine meraklı olduğu bilinir⁷⁹. Bu durum okumaya meraklı 3.Murad'ın sayısız kitap yazdırıp resimletmesini sağlamıştır. Yine

⁷² Yavuz, 2003: XCV. Bakınız: Mustafa Bey (1539-1547), Mustafa Neşşar Bey (1540-1545), Üveys Paşa (1545-1547), Ferhat Paşa (1555-1549), Özdemir Paşa (1549-1555), Mustafa Neşşar Paşa (1555-1559), Karaşahin Mustafa Paşa (1559-1560), Mahmud Paşa (1560-1565), Rıdvan Paşa (1565-1567), Murad Paşa (1565-1567), Hasan Paşa (1567-1570), Özdemiroğlu Osman Paşa (1567-1569), Yemen Serdari Koca Sinan Paşa (1568-1571), Behram Paşa (1570-1575), Mustafa Bey (1575), Kuyucu Murad Paşa (1576-1581), Yemenli Hasan Paşa (1580-1604)

⁷³ Bağcı vd., 2006: 173.

⁷⁴ İÜK TY6045: yp, 205a, 306a beyit: 1569-71

⁷⁵ Bağcı vd., 2006: 174.

⁷⁶ Yavuz, 2003: CCXLVII.

⁷⁷ Kütükoğlu, 2006: 172.

⁷⁸ Uzunçarşılı, 1983: 11.

⁷⁹ Bağcı vd., 2006: 186.

bu dönemin paşalarının⁸⁰, saray görevlilerinin dönemin kültür sanat ortamının şekillenmesindeki rolü büyüktür.

Osmanlı resim sanatında ve 3.Murad döneminde en önemli isimler, dönemin saray şehnamecisi olan Seyyid Lokman ve eserleri resimleyen Nakkaş Osman'dır⁸¹. 2.Selim döneminde saraydaki ehl-i hiref örgütünde görülen Nakkaş Osman, yüzyılın ikinci yarısında minyatürlenmiş bütün önemli yazmalarda⁸² görev almıştır. Özellikle 1569 yılında saray şehnameciliği görevine getirilen Seyyid Lokman'ın yazdığı eserlerin hemen hepsinde Osman çalışmıştır. Nakkaş Osman büyük bir kompozisyon ustasıdır ve figürlerinin hareketlilikleri ile doğal yüz ifadeleriyle dikkati çeker. Minyatür kuralcılığıyla Osmanlı sarayının beğenisini ve kendisinin öngördüğü belgeleyiciliği bütünlük içerisinde resimsel bir anlatımla verebilmiştir⁸³. Artık Kanuni dönemindeki yüzey bezemeciliği kaybolmuştur. Yerini ayrıntılarla doldurulmamış, sade zeminlere yerleştirilmiş figürlerle olay en yalın ve gerçekçi biçimiyle anlatılmıştır⁸⁴. Resimlerde açık tonlarda kullanılan düz sürülmüş eflatun, mavi, pembe renkler, figür tipleri, geniş görüş açısından verilen topoğrafik manzaralar⁸⁵, çift sayfaya yayılmış, sıkışık, fakat düzenli sıralar halinde yürüyen ordu, Topkapı Sarayı'nın tanınabilen mekanlarındaki törenler bu resimleri tasarlayanın Nakkaş Osman üslubunu sürdüren bir sanatçı olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmamıza konu olan yazmada nakkaş bilgisine rastlanmasada incelenen resimlerde, resimleri tasarlayanın Nakkaş Osman üslubunu devam ettiren bir sanatçı olduğunu düşünmekteyiz. Ondan ayrılan tek yönü ise; tiplerin daha şişman yapılı, yüz çizgilerinin koyu parlak kırmızı olması, sakal ve bıyıklarının, kaş ve göz çizgilerinin koyu siyah renkte olmasıdır. Renklerini çok fazla belirginleştirmesi, altın yaldız, turuncu ve yeşili, kırmızıyı çok fazla kullanmasıdır.

Çalışmaya konu olan yazmada birinci bölümde Yemen'in fethi, ikinci bölümde ise Tunus'un fethi anlatılmıştır. Şehirler farklı olsada benzer konular işlendiğinden değerlendirmeyi çeşitli sahne başlıkları altında inceleyip, aynı dönem içerisinde yazılan gazavatnamelerdeki örneklerine değineceğiz.

⁸⁰ Değirmenci, 2012: 249. Bakınız: Gelibolulu Mustafa Ali'nin, Lala Mustafa Paşa'nın doğu seferlerini konu alan 1584 tarihli "Nusretname(TSMK, H.1563)", Asafi'nin; Özdemiroğlu Osman Paşa'nın 1578-86 yılları arasındaki doğu seferlerinin anlatıldığı "Şecaatname(İÜK, T.6043)", Ramizade İbrahim Çavuşun; Ferhat Paşa'nın doğu seferinin anlatıldığı 1590 tarihli "Gencine-i Feth-i Gence(TSM, R. 1296)"

⁸¹ Mahir, 2005: 122.

⁸² Bakınız: "Hünernâme", "Şehname-i Selim Han", "Şehinşehname"

⁸³ Eren, 2002: 108.

⁸⁴ Renda, 2001:20.

⁸⁵ Bakınız: Şehname-i Selim Han, Halkulvad Kalesi'nin Kuşatılması, 1581, TSM, A.3595, y;147b-148a, Tarih-i Feth-i Yemen, Taşra Su Kulesinin Fethi, 1594, İÜK, TY6045 y; 611b-612a

Alay-ı Hümayun Sahnesi: Padişah'ın ya da paşanın sefere gidiş ve dönüşlerinde, önemli devlet merasimlerinde ordu teşkilatlarının büyük bir gösterişle geçmesi olayına Alay-ı Hümayun adı verilmektedir. y11b-12a (Resim 3.6) varaklarında sıralar birbiri içine girmiş vaziyettedir ve sahnede hareket sağdan sola doğrudur. Figürler kalabalık gruplar halinde gösterilmiş ve sahnenin alt kısmına yerleştirilmiştir, üstte kalan kısma ise tepeler yerleştirilmiş ve buralarda kalabalık kompozisyona uygun olarak ağaç kümeleri ve bayrak dizileri yer almıştır. Orduyu resmederken kullandığı birbirine paralel ve düz çizgiler ordudaki disiplini, gücü perçinlemiştir. Hareket halindeki insan ve hayvan figürlerine baktığımızda iyi bir gözlem sonucu yapıldığı bellidir. O dönemin küçük kıyafet ayrıntıları dahi ince bir titizlikle işlenmiştir. Paşa'nın kaftanı, kuşağı ve kavuklardaki kumaş kıvrım çizgileri gibi ince ayrıntılar dikkat çeker. Kuş bakışı gerçekçi çizilen minyatürlerde kompozisyonlar bölgenin topoğrafyasına uygun olarak verilmeye çalışılmıştır.

Kale muhasara sahnesi: y31a (Resim 3.8), y59a (Resim 3.10), y118b (Resim 3.15), y188a-187b (Resim 3.22), y240a (Resim 3.29), y281a-280b (Resim 3.35), y289a-288b (Resim 3.36), y310b (Resim 3.41), y311b (Resim 3.42), y312b (Resim 3.43), y318a (Resim 3.45), y547a (Resim 3.67), y609a (Resim 3.83), y611b (Resim 3.84) sayfalarında kale muhasara sahneleri görülmektedir. Bu tür sahnelerde kale sahnenin altında, üstünde veya bir kenarında yer alabilir. Otağ'ın sağ alt kenarda yer aldığı; y31a (Resim 3.8), y59a (Resim 3.10), y118b (Resim 3.15), y188a-187b (Resim 3.22), y281a-280b (Resim 3.35), y289a-288b (Resim 3.36), y311b (Resim 3.42), y547a (Resim 3.67) sayfalarında arka tarafa yerleştirilen tepe ve kalelere daha geniş yer verilmiştir. Kale içinde düşman askerleri, kale duvarları önünde Osmanlı askerlerinin hücumuna karşılık vermek için beklemektedirler. Otağın ortaya yerleştirildiği y240a (Resim 3.29) ve y312b (Resim 3.43) sayfalarında merkezi bir kompozisyon düzeni sağlanmaya çalışılmıştır. Otağ yerleştirilmeyen y609a (Resim 3.83), sayfasında paşa da resmedilmemiştir. Kale muhasara sahnelerinde otağ yalnızca y611b (Resim 3.84) varağında üst köşeye yerleştirilmiş, alt kısmında kalan boşluğu üçgen açılı askerler, toplar yerleştirilmiştir.

Kale tahribatı ve harap edilme sahnesi: y131b (Resim 3.16), y170b (Resim 3.20), y230b (Resim 3.26), y296a (Resim 3.38), y308a (Resim 3.40), y315a (Resim 3.44), y321a (Resim 3.46), y327b (Resim 3.47), y607b (Resim 3.82), sayfalarında kale tahribatı ve harap edilme sahneleri görmekteyiz. Bu sayfalardaki y170b (Resim 3.20), y230b (Resim 3.26), y607b (Resim 3.82), sahnelerinde tepe üzerindeki kalelerin üzerinden alevler resmedilmişken, y131b (Resim 3.16), y296a (Resim 3.38), y308a (Resim 3.40), y315a (Resim 3.44), y321a (Resim 3.46), y327b (Resim 3.47), sahnelerinde kale tasviri olmadan yalnızca

harap edilme sonrası oluşan taş yığınları resmedilmiştir. Harap etme eylemini gerçekleştiren askerler hareket halinde iken resmedilmiş, eylemlerin iyi bir gözlem sonucu başarılı bir şekilde yansıtıldığı görülmüştür.

Savaş sahneleri: Bu sahneyi karşılıklı yapılan savaş ve düşman kovalama olarak inceleyeceğiz.

Savaş sahnesi: y11b (Resim 3.13), y217b (Resim 3.24), y273b (Resim 3.34), y280b (Resim 3.35), y330a (Resim 3.48), y363a (Resim 3.53), y533a (Resim 3.64) sayfalarında görmekteyiz.

Düşman Kovalaması ve Basılması Sahnesi: y148b (Resim 3.18), y225a (Resim 3.25), 232a (Resim 3.27), y243b (Resim 3.30), 254a (Resim 3.52), y263a (Resim 3.33), y340a (Resim 3.50), y363a (Resim 3.53) y435b (Resim 3.55) sayfalardaki sahnelerde görmekteyiz. Sahnelerde kaçış olayı diğer unsurlara yer vermeyecek şekilde tüm sahneyi kaplar. Sahne ortası şiddetin ve hareketin arttığı kısımdır. Bazen hareketsiz gruplara da yer verilir.

Şehit Verme Sahnesi: y 92a (Resim 3.12) ve y455a (Resim 3.56) y111b (Resim 3.13), y495b (3.57) sayfalarında önemli Osmanlı beylerinin ya da askerlerinin ya savaş sırasında ya da suikast sonucu şehit olma sahnelerini görmekteyiz. y92a (Resim 3.12) ve y455a (Resim 3.56) sayfalarında suikast sonucu şehit olma konusu işlenmiştir. Bunlardan y92a (Resim 3.12) sayfasında mimari bir mekan içerisinde tek sayfa ortadan ikiye bölünerek iki farklı an olarak anlatılmıştır. Sinan Paşa'nın kaptanlarından olan Hızır Bey'in hançerlendiği an ve sonrasında askerlerin hançerleyen düşmanı öldürmeleri anlatılmıştır. y455a (Resim 3.56) sayfasında ise bir ziyafet sırasında iyi niyetle çağırılan Gülagu Bey'in şehit edilmesi anlatılmıştır. y111b (Resim 3.13) sayfasında Mısır kaşiflerinden Ferhat Bey'in ve y495b (3.57) sayfasında ise Şam'lu Bali adında bir asker ve yanındaki birkaç askerin savaş sırasında şehit edilme sahnesini görmekteyiz.

Kabul sahnesi: Kabul sahnelerinin en gösterişlisi elçiler için yapılanlar olsa da seferden dönen Sinan Paşa içinde kabul törenleri gerçekleştirilirdi.

Saray'da Kabul: y571a-570b (Resim 3.74) ve y653a (Resim 3.90) sayfalardaki sahnelerde görmekteyiz. Padişah arz odasında tahtında oturmaktadır. Etek öpen paşa önünde hemen arkada beş vezir ve elleri asalı kapıağaları durmaktadır. Bahçedeki hediye taşıyan yeniçeriler yarım daire formunda sıralanmışlardır. y581b (Resim 3.74) sayfasında, vezirler ve kapıağaları yoktur, yalnız silahtarları vardır. Sarayda kabul sahnelerinde padişah daima mimari fon önünde oturur şekildedir. Rahat mimari çizimi, mekan düzeni oldukça başarılı bir şekilde verilmiştir. Karşı cepheden geniş açı ile verilen minyatür gereksiz ayrıntıya kaçmadan olabildiğince gerçekçi verilmiştir.

Otağ'da Kabul: y112b (Resim 3.14), y342b (Resim 3.51), y520b (Resim 3.60), y524a (Resim 3.61), y529a (Resim 3.62), y547a (Resim 3.67), y555a (Resim 3.68) sayfalarında kabul sahneleri görmekteyiz. Otağ sahnenin ortasına alındığı zaman merkezi bir kompozisyon kullanılmış ve tüm sahneyi kaplamıştır. Otağ sahnenin alt kısmında bir köşeye yerleştirildiğinde ise, sahnenin dörtte üçünü yüksek dağlar ve üzerindeki kaleler kaplamaktadır. y112b (Resim 3.14), y520b (Resim 3.60), y529a (Resim 3.62), y555a (Resim 3.68) sayfalarında otağ ortaya yerleştirilmiştir. y342b (Resim 3.51), y520b (Resim 3.60), y529a (Resim 3.62), y555a (Resim 3.68) sayfalarında ise alt sağ köşeye yerleştirildiğini görmekteyiz.

Hilat Giyinme Sahnesi: "Hilat" üste giyilen elbiselerden birinin adıdır. Padişahlar tarafından devlet erkanına giydirildiği gibi sadrazamlarla vezirler de aynı surette ilgililere hilat giydirirlerdi. Hilat giydirilecek kişinin sıfatına ve mevkiine göre farklılık gösteriridir. Vezirlere seraser kaplı samur kürk, diğer devlet erkanına ise sade hilat giydirilirdi⁸⁶.

y249b (Resim 3.31), y254b (Resim 3.32) sayfalarında hilat giyinme sahnesini görmekteyiz. Konu dış mekanda geçer, otağ önünde arkasında iki silahtarı ile serdar oturur. Hilat giyinecek kimse serdarın önünde ayakta durur. Arkasında ya da yanında duran iki asker ellerinde hilatları tutarlar. Arka tarafta hem serdarın hem hilat giyinecek kişinin maiyeti yer alır ve olayı izler.

Bu konular dışında; kompozisyonu tek olan konulara da yer verilmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olan y530a (Resim 3.63) sayfasında eserin müellifi, Mustafa Rumuzi'nin ve beraberindeki Mısır kaşiflerinden Ferhad Beyin, düşman Mutahhar ile görüşmeye gidip sulh için zorlaması sahnesini görmekteyiz. Mimari bir mekan içinde verilen görüşme ortamında, dikey düzlemde kompozisyon verilmiştir. Bu minyatür bize Rumuzi'nin idari hizmetlerinin ve yazarlığının yanında diplomatlığının da olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

y560a (Resim 3.70) varağında Medine-i Münevvere'yi ziyaret eden serdarın burada ziyafet vermesi ve sadaka dağıtması sahnesidir. Burada figürlerin boyutları küçüktür fakat birbirleri ile iletişim halinde kişiler olarak verilmiştir.

y567a-566b (Resim 3.72) varağında akarsuların içinden aktığı bir şehir tasviri yapılmış ve sayfanın üst sağ kısmına tamiri gerçekleştirecek olan kişinin çadırı ve birkaç figür yerleştirilmiştir. Kuş bakışı, geniş açı ile verilen İskenderiye Haliç'i bölgenin topoğrafyasını uygun olarak gerçekçi çizilmiştir.

⁸⁶ Pekalın, 1993:833.

Çalışmamızla aynı dönemde, 1580'lerde ve 1590'larda hazırlanan resimli kitapların birçoğu gazavatname türüne aittir. Nusretname, Şecaatname ve Gencine-i Feth-i Gence bu türün örneklerindendir.

“Nusretname”: Tarihçi, şair ve toplum eleştirmeni olan Mustafa Ali, Osmanlı-Safevi savaşlarının ilk serdarı olan Lala Mustafa Paşa'ya 1578-79 yılları arasında hizmet etmiş ve serdara hizmet ettiği yıllardan ölümüne kadar olan olayları aktarmıştır. 1584 yılında istinsah edilen eserde sekizi çift sayfa olmak üzere 48 minyatür bulunmaktadır. Lala Muastafa Paşa'nın doğu seferine çıkış emrinin 3.Murad'dan alışı, Tiflis, Şirvan, Şemaki ve Demirkapı dolaylarındaki savaşları, kale onarımları, Osmanlılara bağlı yerel yöneticilerin huzura çıkarılışları, hilat giydirilmesi gibi konular resimlendirilmiştir⁸⁷. Minyatürlerde genellikle parlak kırmızı rengin yoğunlukta olduğu zengin renkler kullanılmıştır. Sayfa kenarlarında zengin halkari süslemeler dikkat çekicidir. Önemli kişiler belirgin fiziksel özellikleri ile vurgulanmıştır⁸⁸.

Asaî mahlasıyla bilinen Dal Mehmed Çelebi bir diğer başarılı Osmanlı bürokratlarındandır. Şirvan serdarı Özdemiroğlu Osman Paşa'nın tezkireciliğine getirilir, bu görevi yaparken aynı zamanda önemli askeri görevler üstlenmiştir. Asaî doğuda Osman Paşa'nın hizmetinde geçen 1578-85 yılları arasındaki olayları, “Şecaatname” adı altında mesnevi tarzında kaleme almıştır. 1587 yılında istisah edilen bu eserde üslupları birbirine yakın çalışmış sanatçılar tarafından 77 minyatür resmedilmiştir⁸⁹. Figürler resmin genel boyutlarına kıyasla oldukça büyüktür ve genelde basit kompozisyonlara sahiptir. Pek fazla detay ve konu dışı bilgi verilmez. Dokular genellikle sade renklere sahiptir. Mimari yapılar da detaylı bir şekilde resmedilmemiştir⁹⁰.

Rahimizade İbrahim Çavuş da bu dönemdeki bürokratlardan bir diğeridir .Osmanlı-Safevi savaşının serdarlarından olan Ferhat Paşa'nın bu savaşlar sırasında, onun etrafında gelişen olayları konu alan tarihinin, “Gencine-i Feth-i Gence'nin” resimli bir nüshası 1590 tarihinde hazırlanmıştır⁹¹. Resimlerin dar alanlarında düz pastel renkler kullanılmış, bol altınlı bazı tasvirlerindeki bol nakış işlemeli sayfa kenarlarındaki halkari bezemeler, kitabın tasvirlerinin Safevi resim üslubunu Osmanlaştıran bir sanatçının elinden çıktığını düşündürmüştür⁹².

⁸⁷ Bağcı vd., 2006: 165.

⁸⁸ Bağcı vd., 2006: 166.

⁸⁹ Bağcı vd., 2006: 169.

⁹⁰ Fetvacı, 2013: 271.

⁹¹ Bağcı vd., 2006: 172.

⁹² Bağcı vd., 2006: 172.

Resimli gazavatnamelerin bu dönem artmasının en önemli nedenlerinden biri de Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümünden sonra, sadrazamlık makamının kısa sürede dört kişi arasında el değiştirmesi ve bu konumda olan kişinin büyük önem kazanmasıdır. Yazmalar dönemin olaylarının aktarılmasının ötesinde, yazarların, hamilerinin kariyerleri açısından da önem teşkil edip, olumlu sonuçlar doğururdu⁹³. Örneğin Nusretname ve Gencine-i Feth-i Gence hanedan hizmetkarlarının yardımıyla ya da teşvikiyle hazırlanmıştır. Yani, yazmaların hamileri⁹⁴ savaşımlara katılmayan hadım ağalarıydı. Bu bakımdan iki yazma, bürokratların ve askeri elitin yanı sıra dolaylıda olsa belli saray mensuplarının çıkarlarını yansıtır. Şecaatname ise göreve getirilme umuduyla,⁹⁵ yazarları tarafından saraya sunulmuştur⁹⁶. Bu örneklerden anlaşılacağı gibi eserin saraya sunulmasının; açıkça dile getirilmemiş olsada, makam isteği veya mevcut makamın devamlılığı için bir neden olabileceği düşünülmüştür.

Üst kısımda geçen; Osman Paşa ve Ferhat Paşa'nın kahramanlıklarının anlatıldığı yazmalarda; eserin ortaya çıkışında şahsen rol üstlenmiş gibi görünmezler. Buna karşılık Sinan Paşa'nın 1590 sadrazamlık sürecinde hem başkarakter hem de hami olduğunu söyleyebiliriz.

Tarih-i Feth-i Yemen minyatürleri ile aynı dönemde resmedilen ve üstte bahsettiğimiz yazmalar arasındaki en büyük fark minyatür sayılarıdır. Bunun dışındaki üç yazmada da 1578 de başlayan savaşların 1590 yılında Safeviler ile imzalanan İstanbul Antlaşmasına kadar geçen süreyi anlatmaktadır. Tarih-i Feth-i Yemen yine savaş ve fetih temalarını içersede işlenen bölge olarak bu yazmalardan ayrılmaktadır. Nusretname 48, Gencine-i Feth-i Gence 20, Şecaatname 77 minyatür ile tasvir edilmiştir. Dönem gazavatnameler içerisinde en fazla 86 minyatür sayısı ile Tarih-i Feth-i Yemen'dir bu düzeye ulaşan en yakın 77 minyatür ile Şecaatname'dir. Şecaatname'de 6, Nusretname'de 7 farklı üslup vardır ki bu da Tarih-i Feth-i Yemen ile aralarındaki önemli farklardan biridir. Tek üslupta ve tek elden çıkan minyatürlere

⁹³ Fetvacı, 2013: 245.

⁹⁴ Değirmenci, 2012:151. Bakınız: Nusretname için; Lala Mustafa Paşa ve Gelibolulu Mustafa Ali, Gazanfer Ağa'nın dostları arasındadır. Bu yazarlardan Gelibolu'lu Mustafa Ali, çeşitli görevlere gelme umuduyla pek çok kez Gazanfer Ağa'ya kasideler yazmıştır. 1583 yılında yazdığı "Nusretname"nin 3.Murad'a sunulmasında Gazanfer Ağa aracılık etmiştir. Sunulan eseri çok beğenen 3.Murad saray nakkaşhanesinde eserin daha süslü hazırlanmasını istemiştir. Ali, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın Kırım Hanı Giray'ın ayaklanmasını bastırmasını anlatan "Fetihname'sini" de Gazanfer Ağa tavsiyesi ile yazar, böylece Osman Paşa'nın zaferinden yararlanarak hizmetine girmek ister. Koçyiğit, 2012: 114. Bakınız: 1585 yılında Özdemiroğlu Osman Paşa vasıtası ile Erzurum mal defterdarlığına altı ay sonrada Bağdat mal defterdarlığına tayin edilmiştir.

⁹⁵ Kaya, 2006: 48. Bakınız: Asafi'nin 998(1590) yıllarında birinci, 1001(1592/93) yıllarında da ikinci defa reisülküttaplık yaptığını yazarlar. Asafi'nin birinci defa görevlendirildiği reisülküttaplık görevi sırasında sadrazam olan, bir zamanlar doğu serdarlığında bulunan koca Sinan Paşa, ikinci atamasında da iki defa doğu serdarlığında bulunan Ferhat Paşa ve aynı yıl tekrar Sinan Paşa bulunmuştur. Doğudaki başarılarından ötürü bir anlamda Asafi'yi ödüllendiren bu iki kumandan, savaş sonrasında Asafi'nin yazdığı eseri okumuş, takdir etmiş ve iyi ilişkiler kurmuş olmalıdırlar. Asafi'nin büyük beklentiler içerisinde yazdığı ve Şecaatname'nin önsözünde de sürekli vurguladığı gibi çağdaşları içinde önemli bir göreve atanma isteği, yapılan bu atamalarla yazarın amacına ulaşmış olduğunu düşündürmektedir.

⁹⁶ Fetvacı, 2013: 244.

sahip olması bakımından çalışmamıza benzer olan yazma Gencine-i Feth-i Gence'dir. Üslup özelliklerinde Gencine-i Feth-i Gence'nin ve Şecaatname'nin, yoğun nakış işlemlerinde, sayfa kenarlarındaki halkari bezemelerinde Safevi üslubunun olduğu anlaşılmaktadır. Aralarında tek Talik hat, Gencine-i Feth-i Gence'ye aittir.

Yazmalar içerisinde Nusretname ile karşılaştırdığımızda; resimlerde çok sayıda figür olması, sahneyi zenginleştiren konu dışı detaylara yer verilmesi gibi özellikleri ile benzerlik gösterdiğini görmekteyiz. Genel itibari ile baktığımızda buradaki fark dalgalı ve yuvarlak tepeler değildir, dik ve çıkıntılı şekilde yapılmış ve Yemen'e özgü topografya nakkaşların uzak diyarı hayal edişlerindeki yaratıcılık vardır.

Resimli gazavatnameler görgü tanıklarının ifadelerinden yola çıkılarak, tarihin resimlerle belgelenmesi açısından önemli ve benzersizdir.

SONUÇ

Tez çalışmasına konu olan Tarih-i Feth-i Yemen 3.Murad devrinin son gazavatnamesidir. Geniş bakış açısı, fazlaca kullanılan figürler, kompozisyonlarda çok ayrıntıya kaçmadan gerçekçi olması, döneminin ayrıntılarını içinde barındırması, ordunun güç ve disiplini paralel, düz ve eğri çizgiler kullanarak yansıtmayı, çatışan asker gruplarındaki hareket ve eylemi çok iyi vermesi, elçi kabullerindeki ve törenlerdeki merkezi düzenin kompozisyonunda çokca yer verilmesi, figürlerin de içinde bulundukları durumun yüz ifadelerine yansması , Yemen'in yüksek dağlarla çevrili bölgesinin verilmesi, kısaca sanatçının izleyicide bıraktığı etki olarak dönemin dikkat çekici gazavatnamelerden biri olma özelliğine sahiptir. Kompozisyonlarda konu ilerledikçe, ilk örneklerdeki sadeliğin kaybolduğu, sahnelere resmin tamamına hakim olan hareketin, devamlı dönen S, iç içe yarım daire ve daire formlarının hakim olduğu görülmektedir. Bununla aynı üslupta resimlenen Şehinşehname'nin 2.Cildi, 3.Murad devrinin sonlarında hakim olan üslubu en iyi örnekleyen yazmalar olarak değer kazanırlar.

Sanatçı, minyatürler, kompozisyon, figür tipleri, renk ve peyzaj anlayışı bakımından üsluplarını incelediğimiz eserlerde “Nakkaş Osman” ekolünü devam ettirmiştir. Ondan ayrılan yönü ise; tiplerin daha şişman yapılı olup , yüz çizgilerinin koyu parlak kırmızı olmasıdır. Sakal ve bıyıklarının, kaş ve göz çizgilerinin koyu siyah renkte olup, renklerini çok fazla belirginleştirmesidir. Altın yaldız, turuncuyu, yeşili ve kırmızıyı çok fazla kullanmasıdır.

Karşılaştırdığımız Nusretname, Şecaatname, Gencine-i Feth-i Genc-e isimli üç yazma aynı bölge üzerindeki savaş, fetih ve kale onarımı gibi konuları içermiştir. Birebir aynı konuları⁹⁷ işledikleri minyatürlerde olmuştur. Çalışmamız; farklı bir bölgedeki fetih ve savaşları konu alması bakımından diğerlerinden ayrılır. Bu özelliğinden dolayı verdiği bilgilerin hepsi bizlere birer belge niteliği taşıması bakımından oldukça önemlidir.

⁹⁷ Kaya, 2006: 278-79. Bakınız: Gelibolulu Mustafa Ali “Nusretname” İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi (H.1365) nüshasında ve Asafi “Şecaatname”(İÜK TY6043) sinde, “Kuyruklu Yıldızın Geçisi”, “Çıldır Savaşı”, “Tiflis Kale Kenti”, “Gürcü Hakimi Levendoğlu'nun Lala Mustafa Paşa'nın Otağına Gelmesi”, “Kınık Kenarındaki Çadırlar”, “Aras Han İle Savaş”, “Adil Giray'ın Öldürülmesi” başlıklı sahneler ortak konuları kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, H. (2002). “Türk Edebiyatında Fetihnameler”. *Türkler*, 11: 800-805.
- And, M. (2002). *Osmanlı Minyatür Sanatları: I Minyatür*. İstanbul.
- And, M.(2004). *Osmanlı Tasvir Sanatları: I Minyatür*. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.
- Renda, G. (2001). *Osmanlı Minyatür Sanatı*. Promete, İstanbul.
- Argunşah, M. (1997). *Şükr-i Bitlisi Selim-name*. Kayseri.
- Bağcı, S., Çağman, F., Renda, G., Tanındı, Z.,(2006). *Osmanlı Resim Sanatı*. T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Binark, İ.(1978). “Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı”.*Vakıflar Dergisi*, Ankara. 7: 998-1022.
- Cezar, M (1971). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul.
- Çağman F. (1989) “Saray Nakkaşhanesinin Yeri Üzerine Düşünceler”. *Sanat Tarihinde Doğudan Batıya: Ünsal Yücel Anısına Sempozyum Bildirileri*, İstanbul.
- Çağman, F. (1976) “Sultan II.Mehmed Dönemine Ait Bir Minyatürlü Yazma:Külliyat-ı Katibi”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, İstanbul. VI.
- Çoruhlu, Y. (1998). *Erken Devir Türk Sanatının ABC’si*. Kabalcı, İstanbul.
- Değirmenci, T. (2012). *İktidar Oyunları ve Resimli Kitaplar*, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Eren, Abdurrahman (2002). *Nakkaş Osman’ın Minyatürlerinde Figür ve Renk Anlayışı*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Eldem, E.(2016). *Osman Hamdi Bey-İzlenimler 1869-1885*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Eldem, E. (2010). *Osman Hamdi Bey Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Erkan, M. (1996). “Gazavatname”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 13: 439-440.
- Fetvacı, E. (2013). *Sarayın İmgeleri*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Gündüz, F. (2007). “Osman Hamdi Bey”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 33: 468-469.
- İnal, G.(1995). *Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)*. Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- İpşirli, M. (2002) “Koca Sinan Paşa”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*.26:137
- Kaya G. (2006). *Resimli Bir Osmanlı Tarihi: Asaî Paşa’nın “Şecaatnamesi”* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Keş, Y. (2017). “Türk Kültüründeki Çadır Geleneğinin Osmanlı Minyatür Sanatına Yansımaları”. *Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 2:113-119.

- Koçyiğit, P. (2012). *Resimli Bir Osmanlı Gazânâmesi: Gelibolulu Mustafa Âli (15411600) Ve Nusretnâme'si (İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi H. 1365)*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kütükoğlu, B. (2002). “Vekayi’nüvis”. *Türkler*. 11:393-408.
- Kütükoğlu, B. (2006). “3. Murad” *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 31: 172-176.
- Mahir, B. (2005). “Minyatür”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 30: 118-123.
- Mahir, B. (2005). *Osmanlı Minyatür Sanatı*. Kabalcı, İstanbul.
- Mahir, B.(2002). “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Minyatür”. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara, 12: 503.
- Meriç, R.M. (1953). *Türk Nakış Sanatı Araştırmaları 1. Vesikalar*. Ankara.
- Özbek Y. (2004). “Şükri-i Bitlisi Selimnamesi Minyatürleri”. *E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 151-193.
- Özbek, Y. (2004). “Şükr-i Bitlisi Selimnamesi Minyatürleri”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 151-193.
- Öztürk, N.(1989). “15. Yüzyıl Osmanlı Tarihçileri ve Eserleri”. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*. 25: 26-32.
- Öztürk, N.(1989). “16. Yüzyıl Osmanlı Tarihçileri ve Eserleri”. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*. 26: 21-26.
- Öztürk, N.(1989). “17. Yüzyıl Osmanlı Tarihçileri ve Eserleri”. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*. 32-33: 35-41.
- Pekalin, M.Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul.
- Renda,G. (1991). *Chester Beatty Kitaplığındaki Zübdetü't – Tevarih ve Minyatürleri*, Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan. İstanbul.
- Şahin, K. (2012). “Gazavatnameler Üzerine Yapılan Bir Bibliyografya Denemesi” *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*.
- Tanındı, Z. (1969). “Tarihi Konuda İlk Osmanlı Minyatürleri”. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 5:389-409.
- Tanındı, Z. (1970). “Tarihi Konuda Türk Minyatürleri”. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 3: 151-165.
- Tanındı, Z. (1972). “Osmanlı Tarihiyle İlgili Minyatürlü Yazmalar (Şehnameler ve Gazanamerler)”. *Sanat Tarihi Yıllığı*. İstanbul. 5: 613-614.
- Tanındı, Z.(1996). *Türk Minyatür Sanatı*. Türkiye İş Bankası-Kültür Yayınları, Ankara.

- Uğur, A. (1978). “Selim-nameler”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 25:407-425.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1983). *Osmanlı Tarihi-Dünya Tarihi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1986). “Osmanlı Sarayı’nda Ehl-i Hiref (Sanatkarlar)Defterleri”. *Belgeler*, 11:23-76.
- Yavuz, H. (2003). *Yemen’de Osmanlı İdaresi ve Rumuzi Tarihi 1*. Türk Tarih Kurumu, İstanbul.
- Yavuz, H. (2003). *Yemen’de Osmanlı İdaresi ve Rumuzi Tarihi 2*. Türk Tarih Kurumu, İstanbul.
- Yavuz, H (1997). “Yemenli Hasan Paşa” *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 16:341-42

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Nagihan ERDEM ERDOĞAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzincan-08.02.1989
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Lisesi
Lisans Diploması	Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi-Sanat Tarihi
T0ez Konusu	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi NEKTY6045 No'da Kayıtlı Tarih-İ Feth-İ Yemen Adlı Eserin Minyatürlerinin İncelenmesi
E-posta	nagihanerdemerdogan@gmail.com